

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 1 • Letnik 4 • Januar 2009

Grška tragedija

Intervju: Dr. Zlatko Šabič

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečajji : Strokovna usposabljanja
Športni programi in zdravje : Izobraževanje za duhovno rast
Učenje in trg dela : Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI
07/49-02-400

www.referenca.eu
info@referenca.eu

P 6710/2009

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice Černelčeva 3
8250 Brežice

Krško CKŽ 36
8270 Krško

Strežemo izvrstno kavo *illy*.
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480
Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116
Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

SKUPINA Z-REGGIO

www.reggio.si

TOLIKO OKRASKOV PA SAMO ENA SMREČICA.

Imejte se radi. Ne samo med prazniki.

IZ NASLONJAČA 10

Kolektivi posameznikov po svetu, ki zavračajo logiko profita in temeljijo na horizontalnosti, solidarnosti in direktni demokraciji, za katere je do nedavne- ga veljalo, da so dinosavri, postajajo v luči gospodarske krize spet aktualni. Klince odpora in klici upora se širijo v vse pore družbe.

POLITIKA 13

Očitno se je za to politiko odločil tudi Pahor. Ruplove »bogate izkušnje« z na- gajanjem Hrvaški se gotovo med ključnimi kompetencami, ki jih je upošte- val, ko ga je »po tehtnem premisleku« povabil v svoj kabinet. Notranje poli- tični učinki zaostribe odnosov s Hrvaško so spektakularni.

GOSPODARSTVO 18

Medtem pa Kralj postane tudi izvršni direktor konkurenčne družbe Sarini, d.d. s sedežem v Mariboru in to brez vednosti uprave ter nadzornega sveta Skimarja, kar je v nasprotju z delovno pogodbo prokurista. In – poglej, po- glej (!!!) – poleg Kralja se na direktorski funkciji omenjenega mariborskega podjetja nahaja še Boris Pipan, ki pa je hkrati član nadzornega sveta Alpine.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 20

Vladna sposobnost uravnavanja ekonomije lahko doživi pretres, če državljeni najemajo previsoka posojila ali zahtevajo pretirano povečanje plač; poskusi, da bi ustvarjali bolj pošteno družbo, bodo zabredli, če so državljeni nenehno netolerantni do razlik in povečini brez pravega čuta za pravičnost.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 22

Evropa, ki bi, živela v skladu z lastno avtorepcijo, bi ukinila verouk v javnih šolah in vse vrste religiozne identifikacije v javnih ustanovah ter bi kot družba, ki verjame v lastno znanost, imela pred sabo problem fundamentalizma vseh barv in zagovornikov zaprtih družb, ki se borijo pod najrazličnejšimi zastavami.

INTERVJU 26

Življenje je v islamu sveto. Lastnik življenja je izključno Bog. Nihče na tem svetu, razen Boga, nima pravice drugim odvzeti življenja. Obstajajo nekateri ljudje, ki se skrivajo za islamom in skušajo izvajati svoje lastne interese. Teroristični napadi nimajo nobene zveze z islamom, kajti življenje je sveto.

SPLET 28

Svetovni splet počasi postaja spletni svet, na katerega se »seli« naša družba. Za »zdravo« in sproščeno uporabo in obravnavo svetovnega spleta pa je po- trebno predvsem razumeti njegove značilnosti, ki generirajo nove nivoje ko- municiranja in mehanizme izražanja osnovnih družbenih komunikacij.

ŠPORT 30

V Mariboru se igra najboljši nogomet, v Celju in Velenju roket, odbojka je bila nekoč prestižna, najboljši košarkarji in trenerji s štajerskega konca pa so ljubljanski Olimpiji skozi desetletja vlivali moč, prepoznavnost. Brez Štajer- cev ni košarke, vse se začne in konča pri Štajercu.

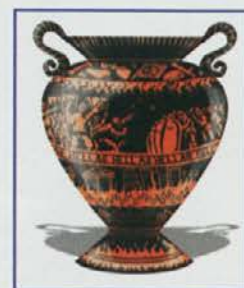
AKTUALNO 6

Naslednje jutro je v vsem sijaju pokazalo ostanke prej- šnje noči. Videti je bilo sledi gibanja mase, ki je na svoji poti požigala banke, avtomobile in kontejnerje. Zjutraj je mesto kljub razžirajočemu vonju solzila vse- eno hotelo zaživeti. Trgovine so se odprle in kavarne so delovale, kot da nič ni bilo.

INTERVJU 14

Še enkrat hočem zelo jasno poudariti, za tovrstno raz- pravo se meni osebno ne zdi produktivno razmišljati o liku in delu bodisi Dimitrija Rupla bodisi Matjaža Šin- kovca. Za to razpravo je izjemno pomembno, kakšna je dodana vrednost in delitev teh funkcij. Osebno te dodane vrednosti preprosto ne vidim.

Naslovnica: Jernej Žumer

kolefon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRAZaložnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 MariborZakoniti zastopnik
Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.netUredništvo
T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.netOdgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.netGlavni urednik
Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.netIzvršna urednica
Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.netOblikovanje in prelom
Denis KeblerSodelavci
Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Mag. Gorazd Kovačič, Dario Svetelj, Januš Rasiewicz, Samo Bohak, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Rok Kralj, Matej Klar, Jasmina Antonijević, Urška Slana, Kristjan Jejčič, Milan Lazarevič, Monika Horvat, Sara Pokeržnik, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Igor Bašin, Franja Pižmoht, Boris Strmšek, Matjaž Germ, Rok Plavčak in Timotej Milanov.Karikature in strip
Jernej Žumer, Urška BabuderLektoriranje
Barbara OjsteršekMarketing
Bojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva. Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027. Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS

Introvertiran in »uglajen« narod

Če se bomo nehali pogovarjati, se bomo slišali na ulicah. To se lahko Sloveniji zgodi tako kot mnogim drugim državam,« je dejal premier Borut Pahor v intervjuju za RTV. Medtem ko se v Sloveniji še pogovarjamo v pisarnah, se ponekod že pogovarjajo na ulici. Mladi v Grčiji že več tednov demonstrirajo zaradi smrti petnajstletnika, ki ga je ustrelil policist. Vsekakor so bili ljudje zgroženi nad smrtjo še ne polnoletnega fanta, a to je bila le goreča vžigalica k že vročemu olju. Posledično se je vnel ogenj in zajel avtomobile, izložbe, ulice, skratka celotno Grčijo. Niti tedni demonstracij niso zmanjšali besa grške mladine, katerega je povzročil sistem, ki je v vseh pogledih v krizi, ter se rešuje, tako da socializira izgube, še nedolgo nazaj pa dobičkov ni podelil z ljudstvom, ampak jih je privatiziral. Demonstracije se bodo pojavljale tako dolgo, ne pozabimo pred tremi leti je tlelo in gorelo v francoskih getih, dokler ta sistem ne bo postal pravičnejši in v interesu ljudstva in ne zgolj kapitala, ki ga ponazarja politična in gospodarska elita. Lahko pričakujemo demonstracije in razgrajanje tudi v Sloveniji? Skoraj nemogoče si

je predstavljati, da bi se slovenska mladina zbudila iz speče ležernosti ter začela razgrajati po ulicah. Slovenci pač nismo temperamenten narod, smo bolj introvertirani in obrnjeni vase. Nezačuden je, da ne usmerjamo toliko agresije ne usmerjamo toliko navzven, temveč bolj navznoter v sebe. Raje kot da uničujemo in zažigamo avtomobile na cesti, zaničujemo sami sebe. Tudi zato smo v Evropi med prvimi po številu samomorov. No, »besedno« razgrajanje poteka trenutno tudi v Sloveniji, a le na spletu in bolje je tako. Po vnovičnih napetostih med Slovenijo in Hrvaško so se prebivalci obeh držav na raznih spletnih forumih in mrežah začeli obmetavati z razno raznimi nacionalističnimi žaljivkami. Naenkrat so skoraj vsi postali »Jelinčiči«, še pred tem so bili uglajeni »Pahorji«. Naša uglajenost očitno le ni tako pristna, morda se preceňujemo. Tako se imamo za zelo strpne, a ne popravimo krivic izbranih in že skoraj štirideset let ne omogočimo muslimanom, da bi si zgradili džamijo. V tem kontekstu so Hrvati za nas najbolj primerni sosede, saj so naša zrcalna slika, naš alter ego. V odnosu z njimi pride do izraza vedno naš pravi jaz.

Aleš Kustec

Vsi naročniki prejmejo filozofsko umetniško glasilo Ustroj

NAROČILNICA

*Ime: _____

*Priimek: _____

*Naslov: _____

E-pošta: _____

Telefon: _____

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Naročnina se plača na transakcijski račun 90672-0000339949 (sklic 00 11 22008), odprt pri PBS. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika: Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Razvajeni?

Naročite se.

Naročam se na mesečni časopis Katedra;

 5 številk (cena 9 EUR) 10 številk (cena 17 EUR) 20 številk (cena 32 EUR)

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

Katedra, moč besed

Atene v dimu, ministri na buzukiju

Preden začnem z opisom dogajanja, bi izpostavila dejstvo, da gre za osebno pričanje dogodkov, ki so popestrili moje življenje v Atenah, dogodkov, ki so zaznamovali Grčijo kot noben dogodek v poslednjih petnajstih letih. Sem oseba, ki uživa v potovanju in raziskovanju. Sledim notranjim vzgibom in na podlagi tega vzgiba grem v državo, ki jo raziskujem in opazujem. In tako je skozi moje oči predstavljen in opisan svet Grčije oz. Aten in dogajanja, ki je v preteklih tednih poslalo v svet slike revolucije.

ALMIRA CATOVIC, ATENE

O bmočje, kjer živim, se imenuje Exarheia, središče bomocev, študentov in anarhistov. Živim na ulici Patision, in to ob boku s Politehnično univerzo, ki velja za središče anarhističnega gibanja. Sem v samem središču raznoraznih demonstracij in protestov.

V Grčiji se raznorazni protesti in stavke odvijajo na tedenski bazi, tako je nekaj čisto normalnega, da se ohromi polovica države zaradi stavke. čez čas sem se navadila, da vidim ali upadem v neko stavko vsaj enkrat tedensko in ker je zbirališče oz. center vseh demonstracij ravno pred mojim blokom, je postalo zame nekaj običajnega, da v tej državi vedno nekdo mora demonstrirati.

Dogodek, ki je sprožil kolo protestov, je povezan z umorom najstnika Alexa Grigoropoulosa. Atenčani pravijo, da je to ekstremen dogodek, vendar brutalno ravnanje policistov ni nekaj neobičajnega. Ti so s strani državljanov nespoštovani, delno zaradi korupcije, delno zaradi načina, da vsak lahko postane policist. Te opisujejo kot neizobražene fante z vasi, ki nimajo manir in se obnašajo kot kakšni stripovski junaki iz Divjega zahoda.

Izbruh jeze in agresije, ki jo je izzval omenjeni dogodek, je sprožil vrsto demonstracij. Da to niso bili običajni, vsakotedenski protesti, mi je postalo kar hitro jasno. Tako je povsem običajna pot iz službe domov postala pravi izziv in preklon iz sveta miru v svet vojne.

Ulice v centru mesta so bile zaprte in nekdanji hrup z ulic je zamenjala napeta tišina, tišina v pričakovanju nevihte. Le v daljavi je bilo slišati jezno maso. Ob izbruhu ogromne detonacije so se slišali vzkliki sloganov v en glas, ki so napovedovali 'prihod'. Nekaj mogočnega in strašnega je bilo v

tem. Nato so nekaj raznesli (verjetno kakšno banko) in pri tem ponoreli, kot da bi s tem dosegli nekaj veličastnega. Prihod mase ljudi, ki se kotali v smeri parlamenta, je bil grotesken. Transparenti, kriki, solzilci in dimne bombe so se valili kot temen oblak, ki prekriva nebo in kriči po neurju. Tako sem se prva dva dni odločila, da pridem do doma po stranskih ulicah in se izogibam poti mase. Hodila sem v krogu in se izogibala kritičnim točkam z namenom, da pridem do svojega doma, ki je center demonstrantov oz. žarišče vsega dogajanja. Tu in tam sem naletela na kak zažgan keson, zažgan avto in razbite trgovine, kot da bi za par sekund zamudila vso akcijo. Celotno mesto je bilo prepojeno z dimnimi bombami in vonjem solzilca. Ob srečanju s kakšno osebo me je ta rotila, naj ne hodim v smer, v katero sem namenjena, naj ne hodim v pekel.

Prve dni me je na poti do doma pospremil sodelavec Roy, ki prihaja iz Izraela in je v Atenah prav tako le nekaj mesecev. Ob pogledu na avtobuse, napolnjene s specialci, ki so se raztovorili pred nama, je on hladnokrvno zamahnil z roko in dejal: »Dokler še ni tankov na cesti, je vse O.K.« Šalila sem se na njegov račun, da se sedaj verjetno počuti kot doma. Na eni točki sva ugotovila, da nimava pojma, kje sva, in tako srečava pet policistov, ki so varovali neko hišo. Pristopim in vprašam, kje je najboljša pot do Bulevara Patision, nakar policist naredi čudno grimaso na obrazu in me vpraša, zakaj hočem tja, odgovorim mu, da tam živim, nakar me vpraša, kje točno živim, in jaz mu odgovorim, da zraven arheološkega muzeja. Obraz mu je stisnilo, kot da bi pojedel najbolj zeleno limono in izjavil: »Ti živiš v centru vojne ... pojdi raje v kak hotel prespat. Tam, kjer si ti, je

To ne bi bil nič kaj nenavaden komentar, če ne bi bil drugače vedno živahen trg prazen, v zraku vonj razdirajočega solzilca in v daljavi zvok krikov razdirajočega besa množice.

najbolj nevarno.« Meni se je utrip srca povečal, Roy pa je nadaljeval v stilu črnega humorja in pri tem pripomnil, da je on itak pripadnik izbranega ljudstva ter mi takoj pokazal, kateri deli telesa so najboljše, če te prestreli metek in da pri tem ne utrpíš večjih posledic. Naslednje jutro je v vsem sijaju pokazalo ostanke prejšnje noči. Videti je bilo sledi gibanja mase,

ki je na svoji poti požigala banke, avtomobile in kontejnerje. Zjutraj je mesto kljub razžirajočemu vonju solzilca vseeno hotelo zaživeti. Trgovine so se odprle in kavarne so delovale, kot da nič ni bilo. Ljudje so pospravljali ostanke razdejanja, medtem ko je bilo na trgu že pripravljeno ozvočenje in melodija, ki je pozivala ljudi na popoldanske demonstracije.

Dokler ni nekoliko dni kasneje policist ubil najstnika. Umor, ki je sovpadal s spominom na preteklost, je obudil vso jezo, povezano s travmami prejšnjega režima.

Tako so se vsakodnevno pričenojali boji, ki so se intenzivno stopnjevali in ob začetku noči doživeli svoj vrhunec. Vsako noč sem upala, da bo jutri bolje, da bodo jutri nehali, pa vendar je bila naslednja noč se silovitejša.

Zanimivo, kako hitro se človek navadi na nasilje. To postane ne le nekaj normalnega, ampak del vsakdanjika. Neverjetna je zmogljivost človeške prilagoditve. Medtem ko se je intenzivnost spopadov povečevala iz dneva v dan, je meni pot do doma po nekaterih stranskih ulicah postala sila nadežna. Enostavno mi je začela vsa situacija presedati. Tako sem sama vsak dan zakorakala v igro dveh ognjev.

Vstop v Atene je v obdobju prvega tedna potekal identično. Avtobus se je zaustavi sredi poti in vsi smo morali izstopiti. Uspelo mi je uloviti poslednji metro, ki se je zaradi situacije zaprl ob 19 uri. »Good Athens, a?«, je v sarkastičnem tonu in s posmehljivim izrazom na obrazu izjavil vprašanje Grk srednjih let, ki sem ga na poti do doma srečala na najstarejšem trgu, imenovanem Omonija. To ne bi bil nič kaj nenavaden komentar, če ne bi bil drugače vedno živahen trg prazen, v zraku vonj razžirajočega solzilca in v daljavi zvok krikov razdirajočega besa množice. Deloval je, kakor da ga vsa ta situacija blazno zabava.

Zakorakala sem na glavno ulico in petminutna hoja do doma se je preselila v drugo časovno dimenzijo. Pred mano so se odvijali prizori srednjega veka, kakor da bi bila v nekakšni verziji francoske revolucije. Pred mojim blokom so zažgali keson in avtomobil, masa se je prerivala, policisti so ukrepali in zaradi solzilca je bilo nemogoče priti do vhoda ali se prebiti skozi maso.

Neverjetno je, kako čutila delujejo v taksni situaciji. Vid se je izostril do taksnih detajlov na taksni daljavi, da je bilo prav neverjetno. Hkrati sem opazila kako deluje panika in kako z lahkoto zajame posameznika, ki zaradi tega postane le en člen brezglave množice in dela neumnosti, ki jih mogoče drugače ne bi počel. Očitno znam obvladati sebe, saj sem kljub paniki, ki je zajela množico in zaradi katere so ljudje začeli brezglavo teči, povsem umi-

rila. Kakor da bi preskočila ta naval adrenalina in panike. Osredotočila sem se nase in odšla svojo pot. Bila sem znotraj samega dogajanja, kakor da bi bila v središču tornada ... zunanji kaos je v notranjosti imel napeto tišino.

Zavila sem z glavne ulice v eno od stranskih, kjer so na eni strani ulice goreli trije avtomobili, na drugi strani štirje, vmes pa so se gasilci trudili pogasiti požar. Ljudje so le stali in gledali ter besno komentirali dogajanje. Stanovalci so s kovčki zapuščali stanovanja, medtem ko je sosednji blok zajel ogenj. In jaz sem cik cak hodila vmes.

Na poti sem srečevala ljudi obeh strani, tiste z uradno kakor tiste z neuradno uniformo. Oboji so mi delovali enako prestrašeno in enako jezno. Delovali so, kot da se borijo za vsako ulico posebej in na tak način dobijo neko prevlado ali zmago. Spopadi so se nadaljevali pozno v noč.

Zjutraj sem na poti v službo pogledala ulice, ki obkrožajo moj blok. Neverjetno. Vidni ostanki kamnov, razruvanih pločnikov, spopadov in opustošenja. Vonj kemikalij je nemogoč. Pred eno od stavb sem videla specialne enote. Ob pogledu nanje ter dožemanju, kdo se skriva pod vso to opremo, se je v meni odprlo neverjetno sočutje. To se le fantki pod veliko opremo, nekateri izmed njih niso bili starejši od 21 let ... Prestrašeni in pod vplivom strahu, agresivnih pogledov. Potrebna je le mala človeška gesta, kot tem fantom zaželeli mir dan, da so se jim oči zasvetile drugače. Kljub vsemu, kar se dogaja, kljub vsesplošnemu nezadovoljstvu, niso oni krivi za stanje, korupcijo in revščino v tej državi. Ljudje se tukaj ne zavedajo, da se bojujejo človek proti človeku, bitje proti bitju in da agresija odpira se več agresije ... Ne zavedajo se, da se na ulicah odvijajo bitke med otroki ...

Za razumevanje, zakaj je vsa ta zadeva eksplodirala tako, kot je, je potrebno razumeti, da je tovrstna situacija le en odraz te države, ki je v znamenju velikih ekstremov, ki se odražajo predvsem na emotivnem nivoju prebivalcev. Je odraz države, ki po eni strani ljubi demonstracije, stavke in temu podobne proteste, po drugi strani pa jim ni v interesu

kaj konstruktivnega spremeniti. Dovolj jim je le to, da se dramatičnost emocij izrazi in s tem je njihova strast potešana. Vendar je smrt oziroma umor tega dečka bil dovolj velik razlog, da se eskalira notranji nemir. Pod vplivom jeze, ki tako hitro zajame ljudi v tej državi in se razširi kot plamen do moči vulkana, so uničili stanovanja, trgovine ljudi, ki nimajo nikakršne povezave z umorom. Ljudje se pritožujejo nad vlado, politiki, sistemom, ampak čemu je bilo potrebno takšno uničenje raznoraznih trgovin, butikov, trafik ljudi, ki jim je to edini vir zaslužka in v katerih delajo celo svoje življenje. A je to odraz upora proti vladi?

Prav tako je za razumevanje celotne slike pomembno izpostaviti dejstvo, da je bila Grčija od leta 1967 do leta 1974 pod oblastjo diktatorskega režima. Sistem, ki je kršil človekove pravice, onemogočal druge politične stranke in drugače mislece kaznoval, je na kolektivnem nivoju kot oblika travme zaznamoval državljane.

14. novembra 1973 so se pričele demonstracije proti sistemu. Gibanje oziroma središče demonstracij je bila ponovno Politehnična univerza (National Technical University of Athens), tri dni kasneje, torej 17. novembra, je vojska s tanki vdrla v poslopje univerze in krvavo zadušila demonstracije. Vsako leto 17. novembra se odvijajo protesti kot spomin na omenjeni dogodek.

Pred dvema letoma so na ta isti dan izbruhnili spopadi med demonstranti in policijo in podobno so pričakovali to leto, vendar so letošnje demonstracije potekale mirno. Dokler ni nekoliko dni kasneje policist ubil najstnika. Umor, ki je sovpadal s spominom na preteklost, je obudil vso jezo, povezano s travmami prejšnjega režima. In ta spomin se je povezal z vsesplošnim nezadovoljstvom študentov, ki ne morejo dobiti zaposlitve, slabo ekonomsko situacijo in s tem povezano naraščajočo revščino, finančno krizo ter koruptivno vlado. Vse to je eskaliralo kot odraz nemoči, pri tem pa je agresija postala edino sredstvo komuniciranja.

Mnenja ljudi, ki sem jih srečevala, so bila različna, pa vendar skupna v smislu podpore demonst-

rov. Lastnik turistične agencije mi je omenil, da se ne čudi, da je do tega prišlo, saj študenti ne dobijo zaposlitve, da visoko izobraženi delajo za minimalen denar, politiki pa vse subvencije pospravijo za lasten interes. Eden od študentov je dejal, da je to le situacija, ki se je pričela v Grčiji, odraza pa vsesplošno evropsko stanje, ter da so te demonstracije le pričetek nekaj veliko večjega, kot si sedaj, v tem trenutku, predstavljamo in se bodo razširile tudi po drugih državah. Medtem pa je upokojen gledališki igralec ob pogledu na policiste z jezo izjavil, da taksno dejanje enostavno ni dopustno.

Zraven Politehnične univerze je arheološki muzej, pred katerim je mali kiosk in z lastnikom sva izmenjala par besed. Ta je dejal, da imajo anarhisti v univerzi azil, kar

pomeni, da lahko po mestu delajo kakršnokoli 'sranje', v notranjosti univerze (katero seveda okupirajo) so nedotakljivi. Pri tem je izrazil upanje, da bo ostala njegova trafika cela. Par dni kasneje so od te trafike ostali le požgani temelji in v sredini nekoč stoječe trafike je na tleh ležala avtobusna karta. Sedaj se je stanje v Atenah normaliziralo do takšne mere, da se le tu in tam (kot npr. na božični večer) zgodi kak 'izgred'. Po prvem tednu intenzivnosti in burnosti so slike agresivnih izpadov obkrožile svet. V Atenah in drugih mestih Grčije je bilo vojno stanje. Sedaj se je nekoliko umirilo, ljudje so utrujeni in vodilni v državi so pričakovali tovrstno reakcijo. Tako so se pričeli vsakodnevnimi mirni protesti, ki so bili brez pozornosti medijev. Njihova pozornost se je obrnila drugam,

saj ni bilo krvavih slik, o katerih bi lahko poročali in emotivno šokirali svoje gledalce ter s tem povečali lastno gledanost. Prav tako je zanimiva verižna reakcija protestov po drugih delih sveta. Ljudje so izražali podporo in hkrati razočaranje nad sistemom. Zaceli so se prebujati iz spanca, iz zasičene uspavanosti, ki jo živimo. Potrebna je sprememba, predor, prebudev ... pa vendar na drugačen način kot z jezikom agresije. Dogajanje v Grčiji je lahko v znamenju pričetka nečesa veliko večjega, kot si trenutno predstavljamo. Pa vendar ostaja ugibanje, ali gre za zadevo, ki se pričinja in je pri tem potrebno napraviti prostor za novo prihajajočo obliko, nov način, ali pa gre le za en emotivni izbruh več. Ali smo presegli dosedanje okvire ter kakšno tezo bo imelo dogajanje v Grčiji, bo pokazal čas. Ne glede na izid, je pot tista, ki je resnično pomembna. Pot miru na temeljih mesta, ki se ponosno razglasa kot začetnik demokracije in civilizacije.

Vsako noč sem upala, da bo jutri bolje, da bodo jutri nehali, pa vendar je bila naslednja noč se silovitejša.

Lepota po mehiško

Med štirimi glavnimi mehiškimi karteli poteka prava vojna za prevlado nad ozemlji, vzporedno pa je vojno nad mamili že pred dvema letoma razglasil tudi predsednik Felipe Calderon. Medtem ko slike obglavljenih trupel obkrožajo svet, sta za prebivalce nasilje in korupcija del vsakdana.

SIMON RAJBAR

Hollywood

Pripadniki kartela Sinaloa se polastijo policijske postaje. »Prvi kifeljci, ki jih srečamo, bodo umrli!« so sporočili po policijskem radiu, medtem ko so se njihovi pajdaši vozili po mestu. Kmalu so presenetili policijsko patroljo pri rdeči luči. Ujeti nepripravljeni niso uspeli izstreliti niti enega naboja proti svojim hladnokrvnim morilcem. Vseh šest policistov je umrlo. To ni prizor novega hollywoodskega filma, temveč vsakdanja realnost, ki zadnji dve leti pretresa Mehiko. Kadar želijo karteli poslati sporočilo oblasti, jih ponavadi skupijo policisti, vojniki, vladni funkcionarji, pa tudi civilno prebivalstvo. Da v slednjega naženejo strah v kosti, pri umorih uporabljajo veliko mero domišljije, podobno tisti v Kolumbiji sredi 80. let pod taktirko kokaínskega barona Pabla Escobarja. Množični grobovi, obglavljanja, deli teles, mučenja, posilstva. Leta 2006 izvoljeni predsednik Felipe Calderon že nekaj dni po izvolitvi napove vojno proti mamilarskim kartelom. Ko je uvidel, da jim policija zaradi slabše oborožitve, podkupovanja in vsesplošnega pomanjkanja sredstev ne bo kos, je po državi razporedil še 36.000 vojakov. Tako se je internemu nasilju v kartelih zaradi prevzemanja visokih položajev in spopadov med karteli zaradi ozemlja pridružila še predsednikova vojna proti mamilom. Po podatkih OZN karteli v Mehiki obvladujejo kar od 50 do 60 odstotkov občinskih uprav, česar brez znatnega odobranja lokalne policije, vojske in članov vlade ne bi bilo mogoče. Lansko poročilo CIE o trgovini z mamili je razkrilo, da so bili na plačilnih listah kartelov zadnji dve desetletji predsedniki republike, ministri, sodniki,

poslanci, bankirji, tožilci in policisti. Ogromni dobički so kartelom omogočali vzpostavitev prave države znotraj države. Svoje člane so spravili tudi na vidnejša politična mesta. Po podatkih notranjega ministrstva Mehike je samo od začetka leta 2008 do sredine avgusta istega leta za posledicami nasilja umrlo 3000 civilistov

Lansko poročilo CIE o trgovini z mamili je razkrilo, da so bili na plačilnih listah kartelov zadnji dve desetletji predsedniki republike, ministri, sodniki, poslanci, bankirji, tožilci in policisti.

in 320 policistov. Konec avgusta je Mehičanom prekipelo, na ulice pa se je zvalilo dvesto tisoč ljudi, ki so protestirali proti kriminalu, nasilju, ugrabitvam in korupciji v policiji.

Posel kot ponavadi

Njena velika severna sosedka je velik del problema. Poleg tega, da predstavlja največji porabniški trg drog na svetu, kjer so ti izdelki vredni veliko več kot drugje, so prav Američani začeli z množičnim zasajevanjem maka v Mehiki. V 40. letih prejšnjega stoletja so imeli velike potrebe po morfiju za vojake na frontah. Ugotovili so, da je mehiška klima idealna za gojenje maka. Tej rastlini se je hitro pridružila še konoplja, skupaj z amfetamini in ko-

kainom pa predstavljajo največji problem sodobne Mehike. Mehiški karteli obvladujejo tudi večino proizvodnje kokaina za zahodne trge v Kolumbiji. Pričakovali bi sofisticiran način tihotapljenja narkotikov na 3000 kilometrov dolgi, večinoma puščavski meji. Kljub temu pa večina teh pride iz urbanih naselij s pomočjo podzemnih rovov, ki jih odkrivata mehiška policija in ameriška DEA (Drug Enforcement Agency). V teh rovih poteka dvo-smerna izmenjava. V ZDA potujejo narkotiki in emigranti, nazaj pa ameriško orožje za paravojaške enote kartelov. Ti lahko orožje povsem legalno kupijo v sto tisočih trgovinah z orožjem ali na sejnih orožja (Gunshows), ki vsako leto potekajo v Arizoni, Kaliforniji in Teksasu. Denar se torej zakonito opere v ameriški trgovini z orožjem, kar za njih predstavlja dober posel. Američani sicer priznavajo svoj del krivde v tem konfliktu, a se njihove besede niso potrdile v dejanjih. V Le Mondu objavljeni podatki mehiškega pravosodnega ministrstva kažejo, da kar 90 odstotkov zaplenjenega orožja izvira iz ZDA. Medtem ko je bila povprečna letna zaplemba orožja med letoma 2002 in 2006 'le' 2500 kosov težkega orožja in slabih pol milijona nabojev, je ta številka narasčala sorazmerno z intenziteto bojev za ozemlja in državo. Med januarjem in septembrom 2008 naj bi vojska zaplenila kar 9642 kosov težkega orožja in 1,2 milijona nabojev. Mehiška vlada priznava, da ji teče voda v grlo. Problem je tudi v revnem prebivalstvu, ki kljub nasilju tiho odobrava obstoj kriminalnih združb, saj z njim prijaznimi rastlinami zaslužijo veliko več kot z navadnimi poljščinami. Mehiška oblast jim je s sodelovanjem z ameriško DEA in italijansko policijo kljub temu prizadejala močan udarec, saj so aretirali že več kot 10.000 ljudi ter zasegli 60 milijonov dolarjev in 40 ton prepovedanih drog. Med aretiranimi je bila tudi lepota kraljica zvezne države Sinaloa. Prijeli so jo skupaj z bratom enega največjih preprodajalcev mamil, kupom orožja in 50.000 dolarji, s katerimi naj bi se misica odpravila po prazničnih nakupih v Bolivijo in Kolumbijo. ■

Misliti prihodnost s pogledom nazaj

Misliti prihodnost ni enostavna naloga, sploh če imamo za razmislek na voljo le nejasne pojme in kopico meglenih idej. Kljub temu se zdi, da je v primeru, ko se uveljavljeni pojmi izkažejo za neustrezne in stare teorije več niso zmožne razlagati sveta, v katerem živimo, razumno poskušati poiskati nove koncepte, teorije in načine razmišljanja. Je možno trenutno krizo videti ne kot poslovno priložnost, ampak priložnost za razmislek o temeljih družbe prihodnosti?

SAMO BOHAK

Focault vs. Chomsky

Za iztočnico lahko vzamemo slavno debato med Noamom Chomskim in Michelom Foucaultom o možnosti razmišljanja oz. ustvarjanja nove, pravičnejše družbe – če že hočete, družbe prihodnosti. Chomsky poskuša orisati družbo prihodnosti. Začne s predpostav-

sam ga poimenuje anarhosindikalizem. Meni, da je takšen sistem primeren za napredno tehnološko družbo, v kateri ljudje ne bi bili le vijaki v stroju in bi se lahko prej omenjena ustvarjalnost uspešno razvila. Foucault odgovarja s poudarjanjem potrebe po kritiki obstoječih družbenih

kritike družbenih institucij kot pomembne naloge in poleg institucij, ki jih omenja Foucault, doda še multinacionalne korporacije, ki so za Chomskega moderne institucije represije in prisile ter se nam le kažejo kot nevtralne s sklicevanjem na demokracijo trga. Doda pa še eno zelo pomembno nalogo: ustvarjanje povezave med bolj filozofskim oz. abstraktnim konceptom človeške narave, ki razširi doseg lastnosti človeške narave, kot so svoboda, dostojanstvo in ustvarjalnost, in njihovim navezovanjem na določeno pojmovanje ustroja družbe, v kateri bi se omenjene lastnosti lahko razvijale in bi človeškemu življenju dale pomen.

vine ponovno vzpostavlja že pozabljen odnos, v katerem pri izmenjavi dobrin ne gre več le za pogodbeno razmerje, ampak za pristen človeški stik, ki zahteva zaupanje v odnos z drugim. Vse glasnejše postajajo ideje o ničelni gospodarski rasti in preusmeritvi v samozadostnost. Kolektivni posameznikov po svetu, ki vračajo logiko profita in temeljijo na horizontalnosti, solidarnosti in direktni demokraciji, za katere je do nedavnega veljalo, da so dinosavri, postajajo v luči gospodarske krize spet aktualni. Ključni odpora in ključni upora se širijo v vse pore družbe.

Vdor realnega

Pošteno in potrebno je priznati, da so omenjene prakse zaenkrat le bolj ali manj uspešni eksperimenti, ki se šele razvijajo in izgrajujejo skozi njihovo delovanje. Trenutni politični in ekonomski centri moči še vedno živijo v svetu prostega trga, logike profita in korporativizma, v katerem je zadnja instanca računsko bilanca.

Nejasna skica?

Chomsky priznava, da ne zna natančno definirati družbe, ki jo opisuje, vendar skupaj s Chomskim menim, da je treba začeti pri zagotavljanju pogojev, v katerih se lahko človeška ustvarjalnost in sla po raziskovanju izrazita. Če je družba zmožna zagotoviti polje, v katerem je možna svobodna izmenjava mnenj, in ustvariti pogoje, v katerih je možen razvoj razumnega in samostojnega posameznika, lahko upamo, da se bodo skozi izmenjavo idej razvili teoretični koncepti, ki jih bo omenjena družba lahko v praksi preizkusila.

Konkretnost v virtualnem

Nekaj izmed principov, na katerih bi lahko delovala družba prihodnosti, lahko najdemo v delovanju svetovnega spleta; p2p izmenjava, katere značilni simbol so torrenti, izziva pojem lastnine in posredno denarne izmenjave. Wikipedia poskuša omogočiti dostop do znanja vsakemu posamezniku na svetu. V ideji Spleta 2.0 je posameznik hkrati porabnik in ustvarjalec. Odprtokodna programska oprema kot npr. Linux, Openoffice in Mozilla, ki jih družijo licenca creative commons, se roga klasičnemu načinu produkcije in ga počasi dohiteva celo na bolj čisti trga.

V resničnem svetu združena ideja lokalne, eko in fair trade trgo-

Je možno trenutno krizo videti ne kot poslovno priložnost, ampak priložnost za razmislek o temeljih družbe prihodnosti?

ko, da je osnovni element človeške narave potreba po svobodnem ustvarjalnem delu, izražanju in raziskovanju brez vsiljenih omejitev s strani arbitrarnih institucij. Iz tega po njegovem mnenju sledi, da bi morala dostojna družba ustvariti pogoje, v katerih se lahko omenjena temeljna človeška potreba izrazi, kar pomeni, da se moramo truditi preseči elemente represije, prisile in destrukcije, ki obstajajo v vsaki obstoječi družbi, tudi naši, kot zgodovinski ostanek. Chomsky omenja federativen, decentraliziran

institucij moči. Med njih ne šteje le policije in vojske, ampak tudi institucije, ki se kažejo kot nevtralne, npr. psihiatrija in univerza ter z njo celoten izobraževalni sistem, katerih naloga je, da obdržijo moč v rokah določenega družbenega razreda in preprečijo drugim dostop do moči. Zanj je najvažnejša kritika in razkrinkavanje delovanja družbenih institucij, ki navidezno služijo družbi, v resnici pa so le orodja nadzora. Če zanemarimo to nalogo, obstaja tveganje, da se bodo omenjene institucije ponovno vzpostavile

Če kje, se svetovna kriza kot vojna mafestira na grških ulicah. Bojem med razjarjeno mladino z molotovkami na eni strani in mladino v policijskih oblekah na drugi strani, ki se trepetajoč skriva za ščiti in pendreki, lahko mirne duše rečemo vojna.

sistem povezanih svobodnih skupnosti, ki bi vključeval tako ekonomske kot socialne institucije;

le tudi v novi družbi, ki jo želimo zgraditi. Chomsky nadalje pritegne Foucaultu in poudari pomen

Po mojem poznavanju politike Evropske unije zaenkrat za enega izmed temeljnih dokumentov EU, Lizbonsko pogodbo, ki je hkrati klasičen neoliberalni proglas in predvideva gospodarsko rast v odstotkih, ki so v trenutnih razmerah, milo rečeno, nerealistični, niso predvideni nobeni bistveni vsebinski popravki. Slej kot prej bo zaradi sile razmer nujno prišlo do popravkov števil, vendar je potrebna temeljita vsebinska prenova dokumenta, ki naj bi podajal smernice za prihodnost Evrope.

Moja domovina

V Sloveniji smo priča različnim odzivom na trenutno stanje. V Mladini ekonomist Jože Mencinger slikovito opiše vladno reševanje krize: »Predsednik vlade pripoveduje o nekakšni novi razvojni paradigmi; ta z resničnim stanjem nima veliko opraviti. Edina 'paradigma' zdaj je reševanje dejanskega in podjetij, ki jih je mogoče rešiti, čeprav bodo še naprej proizvajala izgubo.« V Delovi sobotni prilogi Franček Dernovec zapiše: »V prihajajoči krizi bomo morali reševati predvsem nakičene probleme, ni statusa quo ante, h kateremu bi lahko težili;

lepi stari časi so bili že nekaj let samo še utvara.« Boris Šuligoj gre celo tako daleč, da piše o možnosti tretje svetovne vojne z besedami: »Tretja svetovna vojna se je pravzaprav že začela. Le da ji ljudje za zdaj pravijo še: svetovna finančna kriza.«

Grški Prometeji

Če kje, se svetovna kriza kot vojna manifestira na grških ulicah. Bojem med razjarjeno mladino

Trenutni politični in ekonomski centri moči še vedno živijo v svetu prostega trga, logike profita in korporativizma, v katerem je zadnja instanca računska bilanca.

z molotovkami na eni strani in mladino v policijskih oblekah na drugi strani, ki se trepetajoč skriva za ščiti in pendreki, lahko mirne duše rečemo vojna. Solzivec in ogenj, molotovke in vodni topovi, zažgane banke, trgovine in apokaliptično vzdušje so postali grški vsakdan. Usodni strel policista, ki je ubil Aleksisa Grigoropulosa, je bil povod za najhujše nemire v Grčiji po odpravi diktature. Nezadovoljstvo, obup, jeza in

sovrašтво do skorumpirane oblasti, ki mlademu človeku ne ponuja prihodnosti, so le eni izmed vzrokov za nemire, ki jim kar ni videti konca.

Kako jih razumeti in kako poimenovati? Odvisno od gledišča. Oblast govori o nasilnih nemirih, nekateri protestniki o revoluciji, drugi govorjenje zamenjajo z gestami. Od mahanja z rokami do meta molotovke. Nemiri so še najbolj podobni izgredom v fran-

coskih predmestjih leta 2005. Le da so tokrat med protestniki tudi sinovi grških aristokratov. Morda ne gre le za upor revnih in obupanih nad skorumpirano državo in nepravničnim sistemom, ampak vsaj deloma, četudi v manjši meri, tudi za zavračanje sistema in države kot take. Se bodo nemiri nadaljevali v stilu revolta ali bodo protestniki zmožni po izbruhnem besu odložiti molotovke in oblikovati zahteve, formulirati ideje in načrt za njihovo izvedbo?

Dr. Jekyll in Mr. Hyde

Morda lahko »grško« dilemo razširimo in postavimo tezo, da aktivizem potrebuje več filozofije in filozofija več aktivizma. Pomagajmo si z metaforo. Recimo, da aktivizem v pejorativnem pomenu besede pooseblja navdušen anarchist z molotovko, ki je prepričan, da je popolna destrukcija vsega edina in najboljša možna taktika, razmišljanje o teoriji pa le izguba časa. Filozofijo pa karikira samovšečen akademik, ki živi v svetu idej in mu ne pride na misel, da bi si umazal roke s prozaično realnostjo.

Prvi bo zahteval akcijo, drugi teorijo, prvi bo nestrpen, drugi boječ. Gledano z druge strani bo prvi drzen, drugi temeljit. Prvi bo znal prevzeti pobudo, drugi bo znal najti pravi trenutek. Na dihotomijo lahko gledamo kot nepremostljivo nasprotje ali dve plati kovanca, ki se dopolnjujeta. Lahko bi naredili pregled humanističnih ved in v vsaki izmed njih

našli posameznike oz. šole, ki jim ni zadosti, da svet le preučujejo in opisujejo, ampak ga želijo, če jim moralni imperativ to omogoča, spremeniti.

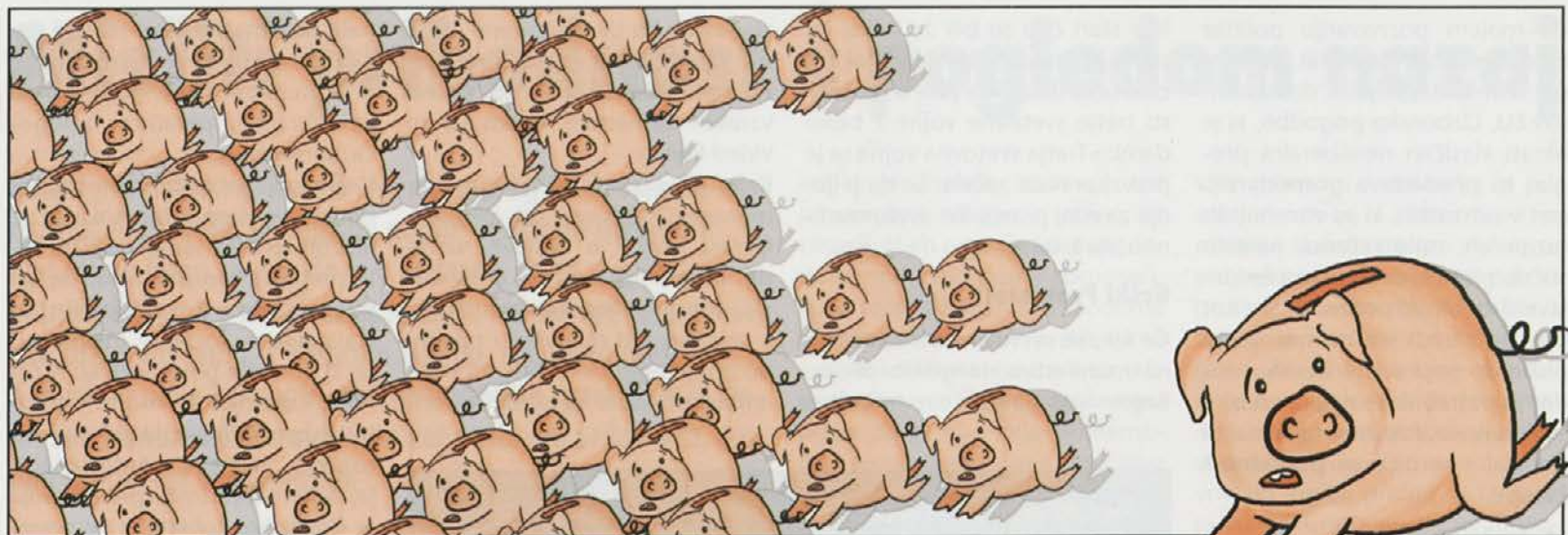
V filozofiji je najbolj slavna, ali morda zloglasna, Marxova teza: filozofi so svet samo različno interpretirali; gre pa za to, da ga spremenimo. V sociologiji obstaja pojem socialne imaginacije, ki pomaga posamezniku razumeti, kako njihovo mesto v družbi in zgodovini oblikuje njihovo osebno življenje. Antropologija, katere predmet preučevanja je človek kot totaliteta, že v svojem bistvu razbija mite in razlaga družbo na najsplošnejši ravni. V psihologiji splošno znani Stanfordski eksperiment razkriva, kako lahko zloraba moči iz posameznika naredi pošast. Posebej velja poudariti delo Philipa Zimbarda in njegovo zadnjo knjigo Luciferjev efekt: Zakaj dobri ljudje v nekaterih okoliščinah postanejo zlobni (The Lucifer Effect: Why Good People Turn Evil). Lahko bi nadalje našteval šole misli in posameznike, ki svoje znanje uporabljajo za spreminjanje sveta na bolje. Poskušam le pokazati, da akademija ni a priori konzervativna, čeprav ima močno tendenco po ohranjanju statusa quo. Tudi aktivisti in protestniki niso nujno neracionalni in destruktivni. Paziti moramo, da ne zagrešimo tako imenovane »reifikacije« – popredmetenja. Univerzo sestavljajo posamezni študenti, profesorji in drugi delavci, aktivistična gibanja niso monolitna, ampak izjemno heterogena; tudi družba ni prazna abstrakcija, ampak je sestavljena iz posameznikov – le od njih je odvisno, kakšna ta družba v resnici je.

Nazaj k idejam

Dovolil si bom uporabiti Stefana Zweiga in se vprašati, ali se morda v bližnji prihodnosti svetlika zvezdni trenutek človeštva. Ker je takšne trenutke možno določati le retrospektivno, se zavedam drznosti postavljenega vprašanja. Če uporabim šibkejšo tezo in ostanem samo pri možnosti za spremembo družbe, bi želel poudariti pomembnost poskusa mišljenja prihodnosti, saj če danes ne zagotovimo možnosti za nov dan, nam za jutri ostanejo le še sanje. ■

Novi e-kon-cepti

Strah se plazi po Evropi – strah radikalnih ekonomskih sprememb. Vse sile stare Evrope so se združile za sveto gonjo proti temu strahu – papež in "car", Sarkozy in Brown, tako evropska desnica kot levica.

ROK KRALJ

Tako nekako bi lahko parafrazirali znameniti Marx-Engelsov uvod v Komunistični manifest; Evropo bi seveda lahko mirno razširili na ves svet. Stare sile – pohlepni kapitalisti in politični varuhi reda (berī kapitala) – zdaj, v času hude ekonomske krize, z vsemi silami branijo "status quo", celo z današnjimi in bodočimi skupnimi prihodi državljanov (davkoplačevalskim denarjem) in s tem uničujejo težko priborjene ugodnosti in pravice socialne države. Vendar ne bomo pisali novega manifesta, temveč bomo razmislili o nujnosti radikalnih ekonomskih sprememb oziroma o novih ekonomskih konceptih. Ti so brez dvoma nujno potrebni, če ne želimo razpada ekonomskega in s tem celotnega družbenega sistema.

Koncept skupnih dobrin

Že stari Rimljani so poznali tri vrste lastnine: res privatae (privatna lastnina), res publicae (javne stavbe, ceste in podobno) in res communes (darovi narave, ki pripadajo vsem). Tudi kasnejši ekonomsko-politični sistemi so v različnih razmerjih ohranjali vse tri oblike lastnine, Britanci so na primer v 12. stoletju poznali koncept skupne zemlje (common land). Po Mertonovem statutu (Statute of Merton) iz leta 1236 je fevdalni lastnik lah-

ko zamejil prostrana zemljišča za lastno uporabo samo, če je vaščanom v uporabo namenil primeren delež te skupne zemlje – za pašništvo, pridobivanje lesa, ribolov.

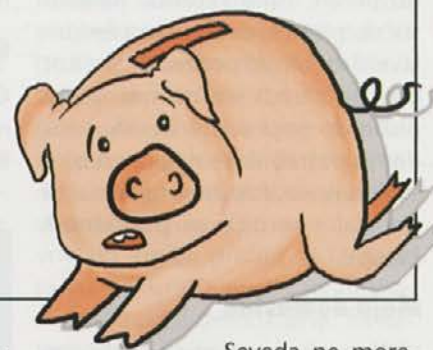
Kasneje, z vzponom kapitalizma, se je delež zasebne lastnine vse bolj povečeval, a šele z vzponom neoliberalizma v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, je »vera« v vsemočnost zasebne lastnine povsem prevladala. Zasebna lastnina je danes »de iure« in »de facto« prevladujoča oblika lastnine, s čimer se je porušilo stoletja staro ravnovesje med zasebnim, javnim in skupnim. Koncept skupne lastnine oziroma skupnih dobrin izhaja iz antične in deloma srednjeveške ekonomske ureditve, vendar potrebuje temeljito re-konceptualizacijo. Skupne dobrine danes lahko definiramo kot vse tiste dobrine, ki jih sleherni posameznik potrebuje za zadovoljevanje svojih osnovnih potreb (hrana, voda, stanovanje; zdravstvene, izobraževalne in socialne storitve), sleherni skupnost – od lokalne do globalne – pa za blaginjo celote. Skupne dobrine so potemtakem: voda, osnovna živila; energetski vi-

ri; gozdovi, obdelovalna zemlja, zemeljsko bogastvo; oceani in ozračje; znanje; arhitekturna in kulturna dediščina človeštva. In vendar, skupna lastnina ne izključuje niti javne niti zasebne oblike lastnine. Da bi to lažje razumeli, pogledimo primer slovenskega Zakona o gozdovih, ki sicer dovoljuje tako zasebno kot javno lastnino, a hkrati omejuje njuno absolutnost (5. člen): »Lastninska pravica na gozdovih se izvršuje tako, da je zagotovljena njihova ekološka, socialna in proizvodna funkcija.« Iz česar izhaja, da mora lastnik gozda »gospodariti z gozdovi v skladu s predpisi, z načrti za gospodarjenje ...«, kar pomeni, da z gozdom, ki ga sicer ima v lasti, lahko ravna samo v skladu z zakonom oziroma v dobro celotne skupnosti. Nadalje mora »dopustiti v svojem gozdu prost dostop« in »čebelarjenje ter lov in rekreativno nabiranje plodov, zelatih rastlin, gob in prosto živečih živali v skladu s predpisi«. Ni odveč omeniti, da so slovenski gozdovi med najbolj ohranjenimi v Evropi.

Koncept medsebojne delitve

Skupaj z novim razumevanjem skupnih dobrin je ključnega pomena tudi način njihove porazdelitve. Nov koncept, lahko ga poimenujemo »medsebojna delitev«, preprosto pomeni, da se skupne dobrine menjajo v dogovoru med državami ali znotraj njih na podlagi principov solidarnosti in sodelovanja.

Nov koncept, lahko ga poimenujemo »medsebojna delitev«, pomeni, da se skupne dobrine menjajo v dogovoru med državami ali znotraj njih na podlagi principov solidarnosti in sodelovanja.

Seveda ne moremo do vseh skupnih dobrin pristopati enako in jih deliti na enak način. Ozračje je dobrina, ki je predvsem potrebna zaščite, kar je tesno povezano z uporabo oziroma delitvijo energetskih virov. Pri »delitvi« znanja gre za prost dostop vseh ljudi in družbenih ustanov do vseh dosežkov človeškega uma (npr. do tehnološkega znanja proizvodnje zdravil), razen če gre za nevarne tehnologije, kot je npr. tehnologija izdelave atomske bombe. Medtem pa moramo pri delitvi osnovnih živil omogočiti neposredno oskrbo vseh ljudi z njimi, predvsem tam, kjer »klasični« trgi ne dosežejo vseh. Klasični trgi bi seveda še vedno obstajali, vendar bi z medsebojno delitvijo kot ne-tržnim načinom izmenjave dobrin njihovo največjo pomanjkljivost – izjemno nepravilno porazdelitev ključnih svetovnih dobrin – odpravili. Sleherni država ima presežke dobrin, ki bi jih dala na voljo posebnemu skladu skupnih dobrin. S tem skladom bi upravljala posebna agencija v okviru Združenih narodov, ki bi koordinirala pretok dobrin v države, ki bi jih potrebovale. S tem bi lahko slehernemu prebivalcu planeta omogočili, da lahko zadovoljuje vsaj svoje osnovne potrebe. Podobni skladi bi lahko delovali tudi znotraj posamičnih držav ali regij. Omenili smo le dva koncepta nove ekonomske paradigme, ki ekonomijo postavljata nazaj na njeno pravo mesto v družbeni skupnosti in ji podelujeta njeno izvorno funkcijo: ekonomija je družbeno področje, ki skrbi za trajnostno naravnano upravljanje z naravnimi in družbenimi dobrinami ter skrbi za njihovo pravično porazdelitev med vse člane človeške skupnosti. ■

Rupel: strokovnjak za nagajanje Hrvaški

Borut Pahor je vrsto let najavljal politiko konsenza in žel posmeh z leve in z desne. Z mobilizacijo politikov in državljanov proti Hrvaški je ta politika čez noč postala meso. Upajmo, da ne bo postala tudi kri.

MAG. GORAZD KOVAČIČ

Dve potezi sta vznemirili javnost v prvem mesecu po Pahorjevi vselitvi v vladno palačo. Najprej nepričakovana rehabilitacija večnega zunanjega ministra Dimitrija Rupla in kmalu zatem nenavadno odločna zaostritev odnosov s Hrvaško. Obe potezi sta vsaka zase izzvali burne čustvene reakcije: v prvem primeru moralno zgražanje in v drugem enoumno odobravanje. Tako rekoč nihče pa ju ni skušal interpretirati skupaj kot napoved neke konsistentne in premišljene politike. V čem je povezava med Ruplovim vnebovzetjem in protihrvaškim poenotenjem slovenske politike? Kakšen slog vladanja se napoveduje skozi to zgodbo?

Privzemimo, da smemo verjeti Pahorju, da se je za angažma Rupla odločil po tehtnem premisleku. Če odmislimo vse tiste, za Pahorja tako značilne utemeljitve političnih dejanj, ki namesto o racionalnih razlogih pripovedujejo o voditeljevem sebstvu (npr. »Dobro spim,« »Verjamem« ali »To je skladno z mojim značajem«) – ostane tale ključni argument: »Ruplove bogate diplomatske izkušnje nam bodo kmalu prišle zelo prav.« Kakšne pa so Ruplove diplomatske izkušnje? Kateri so njegovi diplomatski uspehi v zadnjih osmih letih, odkar ga je Drnovšek poklical iz veleposlaniškega prezimovališča v ZDA?

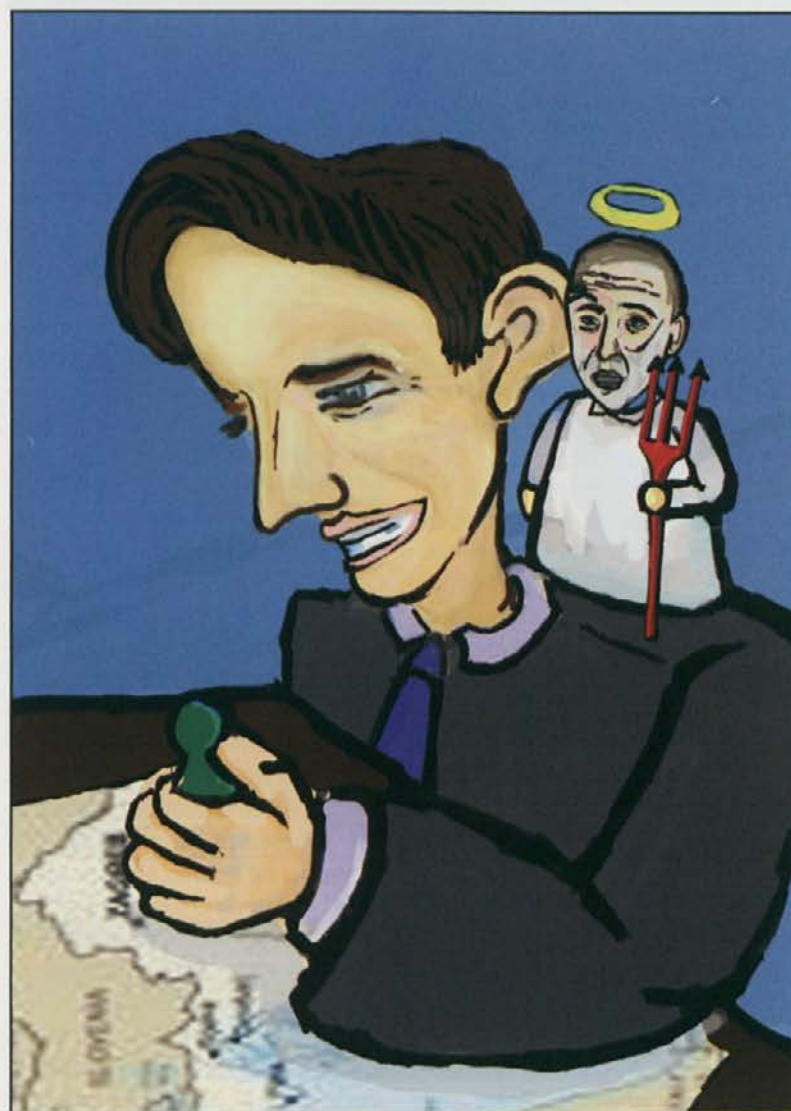
Če izvzamemo uspešni osamosvojiteljski ministrski mandat, Dimitrij Rupel ni izposloval nobenega strateškega nacionalnega cilja. O vstopu v EU so se pogajali drugi. Vse sporne zadeve v odnosih s sosednjimi državami so ostale odprte. Do velikih sosed Italije in Avstrije se je praviloma vedel lakajsko in v škodo interesov Slovenije in zamejcev. Do Hrvaške se je pogosto obnašal arogantno in je le poglobljajl mejni spor. Sporazuma Drnovšek-Račan ne bi bilo brez tega, da je premier prevzel vodenje pogajanj in dal zunanjega ministra na led. Kadar je Rupla doletela rotacijska funkcija koordiniranja politike mednarodnih teles, je pred doma-

čo javnostjo ustvarjal vtis, da veliko dela, a otipljivih rezultatov ni bilo nikjer. Bili pa so diplomatski škandali. Zaradi servilnosti do ZDA je večkrat diskreditiral lastno državo. V diplomaciji je Rupel ustvarjal precej pompa, a malo učinka. Dosti opaznejše učinke je pustil v notranji politiki, kjer je bil vedno v središču dogajanja. Učinki so bili praviloma konfliktni: Ruplova prepoznavnost sta arogantno uveljavljanje svojega prav in žolčno napadanje nasprotnikov. V času kampanje glede vstopa Slovenije v Nato je bila njegova gorečnost tako silna, da so ga morali v zadnjih tednih pred referendumom taktično umakniti iz javnosti, da ne bi škodoval svoji strani. Skleniti velja dvoje. Prvič, Dimitrij Rupel je bil vedno

bistveno odločnejši v notranji kot v zunanji politiki. Drugič, Ruplov politični slog ne spada v diplomacijo. Kako je potem mogoče, da ga različne vlade vedno znova zaposlijo z vodenjem diplomacije? Zdi se, da je racionalna razlaga ena sama: Rupel ni večni zunanji minister zato, ker bi bil sposoben diplomat, ki je zmožen uspešno voditi odnose v odnosih z drugimi državami. Rupla angažirajo zato, da sporov s sosednjimi državami ne rešuje, pač pa jih pušča odprte ali jih celo pogloblja. Njegova naloga je ta, da notranjo politiko hrani z zunanjepolitičnimi konflikti. Pri tem zaseda privilegirano mesto mejni spor s Hrvaško. Med slovensko in hrvaško politično elito se je v desetletju in pol izoblikovala nekakšna konfliktna vzajemnost. Spor s sosedo eni in drugi eliti služi kot dimna zaveza, zoper katero lahko mobilizirata lastne državljane, kadar želita preusmeriti pozornost od notranjih težav. S temo sta tako zastrepili odnose med državama, da se zdi pot

h kompromisu nemogoča, razen če jo bo vsilil močan imperialni gospodar – vzorec, ki ima na Balkanu bogato zgodovino. Očitno se je za to politiko odločil tudi Pahor. Ruplove »bogate izkušnje« z nagajanjem Hrvaški se gotovo med ključnimi kompetencami, ki jih je upošteval, ko ga je »po tehtnem premisleku« povabil v svoj kabinet. Notranje politični učinki zaostritev odnosov s Hrvaško so spektakularni. Pozornost javnosti se je preusmerila proč od recesijskih temnih oblakov in od napovedane neoliberalne protirecesijske toče. Nacionalistično enoumje je zajelo celotni politični prostor s simptomatično izjemo Franca Jurija in še dveh politikov iz vrst italijanske manjšine. Grožnja z referendumom o vstopu Hrvaške v EU je po besedah Pahorjevega drugega posebnega odposlanca Janeza Janše čez noč postala predmet »soglasja vseh parlamentarnih strank«.

Doslej sta s protihrvaškim referendumom grozila le dva politika: Zmago Jelinčič in Marjan Podobnik. Oba veljata za nacionalistična ekstremista in obrobneža, kakršne je treba v vsaki demokraciji tolerirati, dokler ne pridejo na oblast ali dokler ta ne prevzame njihovih stališč. To, kar je doslej veljalo za skrajno desno retoriko, ki je ne gre jemati resno, je nenadoma postalo uradno stališče države in vseh političnih strank. Slovensko levico je doslej odlikovala vsaj zadržanost do nacionalizma. Preobrazba levice, ki jo je na tej točki izpeljal Pahor, spominja na kapitulacijo nemške socialdemokracije pred sirenami nacionalizma leta 1914, ko so za vojne kredite in začetek prve svetovne vojne glasovali prav vsi poslanci zveznega parlamenta, razen Rose Luxemburg in Karla Liebknechta. Upajmo, da se zgodovina tudi to pot ponavlja le kot farsa. Slovensko-hrvaški spor se najbrž ne bo premaknil ne na boljše na slabše, če vanj ne bo posegla EU. Za življenje prebivalcev Slovenije bo v prihodnjih letih odločilnejše dejstvo, da se vladajoča socialdemokracija v trenutku strukturne krize kapitalizma odpoveduje priložnosti za okrepitev socialdemokratske regulacije kapitalizma. Namesto tega smo dobili nacionalpopulistično Dimno zaveso. ■

Mednarodne zadeve skozi lupo

Dr. Zlatko Šabič je profesor mednarodnih odnosov na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. V svoji dosedanji karieri se je posebej posvečal problematiki razvoja odločevalskih procesov v mednarodnih organizacijah, evropskemu integracijskemu procesu ter transatlantskim odnosom.

ALEŠ KUSTEC

Se vam zdi imenovanje Dimitrija Rupla za posebnega odposlanca premierja problematično?

Da, in sicer iz preprostega strokovnega razloga. Odločitev vnaša zmedo v proces odločanja na zunanje političnem področju, kjer imamo drugače neko konvencionalno shemo odločevalcev v zunanji politiki, s predsednikom vlade, zunanjim ministrom in odborom državnega zbora za zunanje zadeve. Nikoli ni problematično, če obstaja na primer nek širši strateški svet, ki svetuje predsedniku vlade. To je v praksi držav vedno bilo in ni nobenega razloga, da temu ne bi bilo tako tudi v prihodnje. S postavitvijo posebnega odposlanca Dimitrija Rupla, zunanjega ministra v predhodni vladi, se postavlja v precej neroden položaj sedanjega zunanjega ministra in nenazadnje celoten proces zunanje političnega odločanja. Poglejte, vsi vemo, da je gospod Rupel oseba z veliko izkušnjami na zunanje političnem področju. To je tudi izhodišče sedanjega premierja, kar je zelo lahko sklepati iz argumentacije, ki jo premier Pahor vedno znova ponuja, ko mora zagovarjati to svojo odločitev. Tu se mi postavljata dve vprašanji. Medtem ko omenja vse te kvalitete glede Dimitrija Rupla, predsednik vlade ne govori veliko o kvalitetah sedanjega zunanjega ministra. Je to zgolj slučaj? In če premier dejansko tako visoko ceni dr. Rupla, zakaj torej ne že v izhodišču sprejeti racionalne odločitve in še naprej imeti oziroma predlagati Dimitrija Rupla za zunanjega ministra? To vprašanje je še toliko bolj relevantno v luči nadaljnjih ravnanj premierja v iskanju razlogov za imenovanje dr. Rupla za posebnega odposlanca. Po eni strani torej govori o Dimitriju Ruplu kot o izjemnem strokovnjaku in politiku kot o človeku z izjemno velikimi izkušnjami, človeku, ki ima na svojem telefonskem imeniku praktično vse državniške svete. Po drugi strani pa ga v isti sapi zreducira na 'enega izmed mno-

gih uradnikov' v državni upravi. Tega kontrasta enostavno ni mogoče razumeti. Vsa ta zmeda sama me navaja k domnevi, da verjetno niti sam predsednik vlade ne ve natančno, kako v danem kontekstu vsebinsko umestiti Dimitrija Rupla v proces zunanje političnega odločanja. Zato ne bo nobeno presenečenje, če se bo Borutu Pahorju zdelo povsem normalno, da je

Medtem ko omenja vse te kvalitete glede Dimitrija Rupla, ne govori veliko o kvalitetah zunanjega ministra. Zakaj torej ne sprejeti racionalne odločitve in še naprej imeti oziroma predlagati Dimitrija Rupla za zunanjega ministra?

njegov posebni odposlanec hkrati tudi član strokovnega sveta, lahko mu rečemo kar neke vrste vlada v senci, ki ga je sestavil nekdanji premier Janž Janša.

Z imenovanjem še Matjaža Šinkovca za posebnega odposlanca ministrstva za zunanje zadeve se mi zastavlja vprašanje, ali slovenska zunanja politika res potrebuje toliko odposlancev.

Naj poudarim, da se mi v javni razpravi o tovrstnih imenovanjih ne zdi produktivno razmišljati o liku in delu bodisi Dimitrija Rupla bodisi Matjaža Šinkovca. Za to razpravo je predvsem pomembno odgovoriti na vprašanje, kakšna je dodana vrednost teh imenovanj in delitev funkcij. Osebo te dodane vrednosti preprosto ne vidim. Konkretno, v primeru gospoda Šinkovca: temeljno vprašanje, ki se meni tukaj postavlja, je, ali dejansko potrebujemo posebnega odposlanca za lobiranje v Varnostnem svetu [VS]. Kolikor se jaz spomnim, ko smo prvič uspešno kandidirali za mesto nestalne članice v VS Združenih narodov [ZN], ki smo ga zasedali med letoma 1997 in 1999, je koncentracija lobiranja in prepričevanja potencialnih

podpornikov naše kandidature potekala na ravni strokovnih služb v zunanem ministrstvu in veleposlanika v ZN in njegove ekipe v New Yorku. Ta model se je očitno pokazal kot preverjen model. Postavljanje gospoda Šinkovca v pozicijo lobista je po eni strani odmik od dosedanje prakse. Po drugi strani pa se zastavlja vprašanje, zakaj se gospoda Šinkovca s svojimi izkušnjami preprosto ni vključilo v strokovni aparat, kjer bi lahko opravljal enako delo in ravno tako lahko realiziral vse svoje sposobnosti. Sedanji položaj, ki naj bi ga zasedal gospod Šinkovec, lahko deluje kvečjemu kontraproduktivno, saj se po moji sodbi zopet najdemo v nekem nedefiniranem polju, kjer se hočeš nočeš nek del procesa odločanja hierarhizi-

ra in koncentrira v eni osebi, ki ima poseben status glede na naše predstavništvo pri ZN, glede na strokovne službe pri MZZ in seveda, pač glede na svojo funkcijo, tudi glede zunanje- ga ministra.

Eden izmed problemov Evropske unije [EU] je ta, da postaja klub politične elite, saj ji v praksi velikokrat primanjkuje demokratičnosti. Kot primer naj navedem ekspresno ratificiranje lizbonske pogodbe brez vključitve javnosti v Sloveniji in tudi v drugih državah.

Celoten evropski projekt je od samega začetka zmeraj bil projekt političnih elit. Tako da glede tega ne smemo imeti nobenih iluzij. Tudi sam način nastajanja Evropske skupnosti od leta 1951 se je v bistvu odvijal med političnimi elitami, saj je bilo treba reševati konkretne politične probleme, npr. odnos med Nemčijo in Francijo. Vendar ne smemo nikoli pozabiti, kaj je bilo temeljno sporočilo v 50. letih prejšnjega stoletja, ko se je projekt postavljal. Že na zboru evropskih politikov in intelektualcev v Haagu leta 1948, nekakšnem prototipu Konvencije prihodnosti Evrope, je bilo zelo jasno sporočeno, da se velike odločitve

politične elite ne smejo sprejemati na račun javnosti, kajti slednje lahko pripeljejo do vojn, kjer so prve žrtve ravno ljudje, ki s politiko nimajo nobene zveze. Tudi Schumanova deklaracija izhaja iz tega, da je treba komunicirati z javnostjo, kajti edino na konkretnih dosežkih in njihovem sprejemanju s strani javnosti lahko ta projekt zaživi in živi. Ko se začnemo odklikati od javnosti, ko začnemo ugotavljati, da si zaradi hitrosti integracijskega procesa ne moremo privoščiti prevelike javne razprave, je to začetek nevarne prakse. Konvencija o prihodnosti Evrope je bila pomemben korak v tem integracijskem procesu, saj se je vrnilo razpravo o prihodnosti in o evropski ustavi v strokovno in zainteresirano javnost. Ravno zaradi tega koraka, v katerem se je iskalo legitimnost za nove pomembne politične korake v utrditvi evropske integracije, bi bilo treba ta standard ohraniti. Na to, mimogrede, vedno znova opozarjata tako Komisija kot Evropski parlament. V takšni situaciji je Slovenija kot predsedujoča država Svetu EU na nek način ponudila alternativo čimprejšnje ratifikacije brez širše javne razprave in s tem v bistvu relativizirala zgodovinsko tradicijo pomena javnih razprav napram interesom političnih elit. To pa je problematično. Politične elite in projekti, ki se jih lotevajo, imajo namreč svojo zakonitost: bolj ko je elitam dovoljeno, da delajo netransparentno, slabše bo izveden projekt. In to je nekaj, česar bi se morale zavedati tudi slovenske politične elite. Zadnja stvar, ki si jo lahko privoščimo, je podcenjevanje javnosti, sploh na način, kot je to simbolično postavila neka izjava, češ da javnost ni sposobna razumeti lizbonske pogodbe. Ne smemo pozabiti, da je lizbonska pogodba v bistvu neke vrste naša druga ustava. Povožiti pobudo o razpravi, v strokovni in širši javnosti, o tem, kaj lizbonska pogodba je in kaj pomeni, ni ne modro ne demokratično.

Bi morala EU bolj slediti homogenosti in funkcionalnosti ali ohraniti suverenost posameznih držav tudi za ceno večje politične moči v mednarodni skupnosti?

Evropska unija je v svojem bistvu še vedno medvladna tvorba, organizacija suverenih držav, in nič ne kaže, da se bo kmalu spremenilo. Zato bo

tudi njeno politično moč v mednarodni skupnosti treba analizirati skozi to prizmo. Države so pogosto zelo jasno dale vedeti, da se v EU počutijo kot suverene države. Zanimivo je recimo vztrajanje češkega predsednika Klause, da bo na praškem gradu ostala razobešana zgolj češka zastava, ne pa tudi evropska, kar je indikativen dokaz, da je suverenost držav članic še kako živa. Ne bom govoril o tem, ali to Klausovo politiko odobravam ali ne. Gre samo za nek indic, ki dokazuje zavedanje pomena suverenosti v EU. Države svojo suverenost dokazujejo tudi na različne druge načine. Če bi države imele željo, da bi svojo suverenost prenesle na EU kot institucijo, bi brez težav pristale na to, da bi se krovna evropska pogodba imenovala 'evropska ustava', na kar je nakazovalo ime propadle Pogodbe o Ustavi za Evropo. Očitno pa imajo s tem vsaj nekatere države članice probleme, ker pač 'evropska ustava' v njihovih očeh pomeni, da se ustvarja neka posebna, super država. Svoje čase se je nekdanji francoski predsednik de Gaulle menda spraševal, ali si znamo predstavljati nekoga, ki bi dal svoje življenje za Evropsko komisijo. Ta dvojnost med EU kot političnim, da ne rečem federativnim projektom in dejstvom, da je EU v svojem bistvu še vedno medvladna organizacija, ni nič manj trdna kot v času de Gaulle. Če bi vse države članice EU bile prepričane, da želijo iti v smer popolne politične integracije, potem lizbonska pogodba ne bi vsebovala določila o pravici držav članic do izstopa iz EU. To so vse elementi, ki kažejo, da je ta medvladnost še vedno zelo živa in da EU funkcionira na tej ravni. V tej luči je napredek, ki ga je EU dosegla, izjemen in tudi mislim, da so države na pravi poti. Kajti poleg ljubosumnega čuvanja svojih interesov je vsaki državi tudi v interesu, da se v Evropi ohrani stabilnost. Stabilnost brez intenzivnega povezovanja pa preprosto ni mogoča. EU bo tudi prej ali slej dosegla cilj, da bo v celoti v neki specifični združena, kar pomeni, da se bo razširila tudi na zahodni Balkan, in jaz iskreno upam, da tudi na Turčijo, ter bo na ta način veliko lažje ohranjala to stabilnost. Za širitev je zelo pomembno, da se v EU vključujejo države, ki so zadovoljne in ki mislijo, da je to projekt, poln dobrih, ne slabih kompromisov, ki mu je treba slediti. Ne smemo pozabiti, da se kljub medvladnosti v Svetu EU velika večina odločitev sprejema s konsenzom, kar pomeni, da so države zelo nerade preglasova-

ne, zato raje sedijo skupaj in poskušajo sprejeti odločitev na način, da so na koncu še vedno, če se malce pošalim, prijateljice ena z drugo. Nikoli ne moremo vsi dobiti vsega. Če ne obstaja ta ključni element solidarnosti, razumevanja, da je projekt EU nekaj več od nekih partikularnih interesov v smislu igre ničelne vsote, kjer bi nekdo rad dobil vse, drugi pa nič, to ni EU. EU je kompromis, kjer se najdemo na pol poti. Dokler ta logika funkcionira, se bo seveda EU še naprej integrirala in utrjevala. Jaz osebno sicer ne verjamem, da bo to kdaj super država, ravno zaradi tega, kar sem prej govoril. Lahko pa je neka trdna politična entiteta, utemeljena na spoštovanju suverenosti držav in spoznanju, da je resnično močna Evropa lahko le visoko integrirana Evropa, tako na ekonomski kot na politični ravni.

Da je suverenost držav pomembna, vidimo tudi na primeru slovenskega varovanja nacionalnih interesov in posledičnega blokiranja pogajanj Hrvaške za vstop v EU. Kot pravite, temelji EU na kompro-

misu. Je potem ravnanje Slovenije tudi glede na odzive ostalih članic EU neevropsko?

Prav o tem govorim. Ne, ni neevropsko. Slovenija je postala del evropskega integracijskega procesa kot suverena država. Prav suverenost držav je tisti temeljni razlog, to je treba še enkrat poudariti, zakaj se evropski integracijski proces nikoli ni odvijal od zgoraj navzdol, zgolj v obratni smeri. Širitev je kot nekakšna poroka. Ni v interesu para, ki se poroči, da v zakon prinaša svoje ali tuje probleme, kajti potem je večja možnost, da zakon trpi ali celo razpade. Za nadaljnji proces evropske integracije je bilo vseskozi ključno, da se vanj ne prinašajo nerešeni problemi, kadar ti resno obremenjujejo odnose med članico in kandidatko. V primeru držav, ki izhajajo iz nekdanje Jugoslavije, je to še toliko bolj pomembno, saj se rane iz grozovitih devetdesetih še celijo. Mi smo v preteklosti bili soočeni z vsiljevanjem igre ničelne vsote, odločitve, da eden lahko dobi vse, drugi pa nič, da srednje poti ni. To ni del

evropske tradicije po drugi svetovni vojni. V našem približevanju EU smo sami potrebovali čas, da smo to tradicijo doumeli. To odgovarja tudi na vaše vprašanje o odzivu ostalih držav članic EU. Te države se širitvenih izkušenj in pomena kompromisa kot recepta za nadaljevanje integracijskega procesa dobro zavedajo, hrvaško približevanje EU v tem smislu nima nobenega posebnega statusa, nobena država kandidatka ga ni imela. Zato ni slučaj, da se po moji sodbi nikjer, razen morda v hrvaških medijih, ni razvila neka resna teza, da celotna EU pritiska na Slovenijo. Sedanja upočasnitev tempa pogajanj Hrvaške z EU je zgolj ena izmed številnih zgodb, ki jih piše proces širitve. Kot pravim, zgodovina širitve EU dokazuje, da so se vedno iskali kompromisi, ki zadovoljujejo države kandidatke in vse države članice. Končni cilj včlanjevanja v EU je jasen: prav vsaka država kandidatka mora vstopiti v EU z enako dobrim občutkom, kot ga bodo imele prav vse države članice, ko bodo ratificirale njeno pristopno pogodbo. To je edina logika širitve EU, vse ostalo je podrejeno njej.

Slovenija umika svoja vojaka iz Iraka. Bi morala odpoklicati tudi slovenske vojake iz Afganistana?

Najprej, obstaja velika razlika med Irakom in Afganistanom. Iraška vojna je ne glede na to, kako so se stvari kasneje razvijale, posledica nelegalne intervencije sil t. i. koalicije voljnih. Takrat smo bili v situaciji, v kateri so stvari potekale natančno tako, kot je bilo zamišljeno v Ustanovni listini ZN, in sicer da je za reševanje spora najprej treba izkoristiti vsa sredstva mirnega reševanja spora, ki so v danem trenutku na voljo. V tistem trenutku je mednarodna skupnost bila v procesu iskanja orožja za množično uničevanje z inšpektorji na terenu. Ta proces ni bil zaustavljen, bil je nasilno prekinjen. Sama intervencija ni imela podlage v nobeni resoluciji Varnostnega sveta [VS]. V tem kontekstu je bila to operacija, ki odpira določena politična, pravna in tudi moralna vprašanja. Jaz nimam slabe vesti glede umika dveh slovenskih vojakov. Mislim, da slovenskega osebja v Irak sploh ne bi smeli poslati ravno zaradi tega načelnega zadržka, ker sredstva mirnega reševanja spora še niso bila izčrpana. Dick Cheney je nedavno v pogovoru za televizijo ABC priznal, da bi ZDA napadle Irak ne glede na poročilo o orožju za množično uničevanje. To recimo postavlja vlogo Busheve

Če bi države bile prepričane, da želijo iti v to smer, potem lizbonska pogodba ne bi vsebovala zanimive klavzule o tem, da imajo države pravico izstopiti iz EU.

administracije v precej čudno luč, ker tukaj potem lahko zaidemo na nevarno področje. Čemu pa potem služijo mednarodne norme, če se jih lahko krši? Če vzameva sedaj v kontekst samo moralno vprašanje intervencije v neki državi, potem se sprašujem, zakaj takšne proaktivne politike, želje po intervenciji ni, ko gre pa za Zimbabve, kjer smo priča razvijajoči se humanitarni katastrofi ter, sodeč po poročilih, na milost in nemilost prepuščeni tamkajšnjemu diktatorju? Če z moralnega vidika narediva primerjavo, govoriva o dveh diktatorjih: Sadamu Husseinu in Robertu Mugabeju, obeh z neverjetno arogantnim in podcenjevalnim odnosom do lastnih državljanov. V Iraku se ob tem, da tam sploh ni bilo orožja za množično uničevanje kot glavnega razloga za posredovanje, intervencija izvede, v Zimbabveju pa, kolikor jaz vidim, neke politične motivacije za takšno intervencijo ni, pa čeprav imamo vse indice humanitarne katastrofe, kjer so ljudje izpostavljeni najrazličnejšim oblikam nasilja, umirajo od lakote in bolezni, njihovo trpljenje pa prenašajo vsi mediji tega sveta. To je prvostni politični in moralni problem, na katerega bi mednarodna skupnost morala konkretno reagirati že zaradi demokratičnih vrednot, ki jih zastopa in se z njimi identificira.

Če se vrneva na Afganistan, napad nanj je sicer imel formalno podlago v resolucijah VS, vendar se mi zdi, da se je po sedmih letih ta vojna izjalovila. V Sloveniji pravzaprav nikoli nismo imeli razprave o prisotnosti naših vojakov tam.

Upam, da bo z novo vlado dejansko prišlo do te razprave. Jaz nisem proti, da je Slovenija v Afganistanu, bi pa si želel javne razprave, ki bi, kar je zelo pomembno, operacijo legitimirala tudi v javnosti. Potrebno je biti pošten in povedati, kaj in zakaj. Razprava bi po mojem mnenju morala iti v dve smeri. Prva je, zakaj naj bodo naši vojaki oziroma bolje rečeno naše osebje tam? In drugič, kaj konkretno lahko Slovenija prispeva oziroma kje je njena dodana vrednost tej operaciji? Glede na cilje operacije in glede na to, da je bila formalno vzpostavljena s strani Varnostnega sveta z resolucijo 1386 iz leta 2001, ter glede na dejstvo, da je Slovenija članica zveze NATO, kar prinese svoje obveznosti in čemur se ne moremo izogniti, sam osebno težko pristanem na neko aktivistično logiko, da se iz tega ali onega razloga kar tako umaknemo iz te dr-

žave. Menim namreč, da se mora Slovenija zavedati, da ima tako pravice kot dolžnosti v mednarodni skupnosti. To pa ne pomeni, da se o operaciji ne bi smeli javno pogovarjati. Na primer, lahko se postavi vprašanje, mar rabimo tam vojake. Ali ne bi bilo bolj smiselno, da sodelujemo v civilni sferi te operacije? Sam nisem strokovnjak za obrambna vprašanja, toda v neki razpravi, za katero računam, da se bo zgodila, bi me kot del laične javnosti zanimalo, kaj je tisto, kar nam stroka ponuja in meni, da bi kot slovenska država v Afganistanu lahko kvalitetno in prepoznavno prispevali.

Je vojno proti terorizmu v takšni obliki, kot se izvaja, sploh mogoče dobiti, glede na to, da s »kolateralno škodo« pobje veliko civilistov in tudi s tem proizvaja vedno nove teroriste?

Prav imate, terorizem predstavlja objektivno grožnjo mednarodni skupnosti, pri čemer najbolj trpi civilno prebivalstvo. Moje osebno mnenje pa je, da gre pri boju proti terorizmu za nekaj mnogo širšega in komple-

ksnejšega, namreč to, da je še vedno podcenjen tisti temeljni postulat, ko gre za analizo strukture mednarodne skupnosti, in to je razumevanje odnosa razvitosti in nerazvitosti. V svetu so še vedno velikanske razlike in krivice, ki tako ali drugače generirajo konflikte. Iz teh konfliktov izhaja tudi terorizem, ki pa je le ena izmed manifestacij tega odnosa med razvitimi in nerazvitimi, ki še ni razrešen. Iz milenijskih ciljev leta 2000 se sicer vidi, da se je mednarodna skupnost deklarativno odločila, da se s temi razlikami spopade, vendar po drugi strani naletimo na neke objektivne politične ovire. Npr. na Bližnjem vzhodu pri palestinskem vprašanju, kjer je enostavno ogromno ljudi, ki nimajo jasne ekonomske perspektive in kot se zdi, je predvsem mlade ljudi relativno lahko pridobiti za neko nasilno alternativo, ki jim ponuja smisel v življenju. Dokler ti problemi niso razrešeni, je dejstvo, da bo do terorističnih akcij prihajalo. Kot sem rekel, terorizem je ena izmed manifestacij razkola med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo. Seveda so lahko tudi druge, ki se z vi-

dika ogroženosti družbe morda zdijo manj problematične, a so enako resne. Vzemimo npr. migracije. Slednje se ne dogajajo, ker bi si ljudje tako zelo želeli iti v tujino. Moramo se postaviti v kožo teh ljudi. Koliko Slovencev bi se v tem trenutku z največjim veseljem preselilo v ZDA ali kakšno evropsko državo? Seveda ne veliko, ker je kvaliteta življenja v Sloveniji primerjalno gledano zelo visoka. In ker bi to tudi pomenilo, kar je morda bolj pomembno kot materialni vidik, da se ločiš od družine in bližnjih. S socialnega vidika je torej za marsikaterega posameznika, pa naj prihaja iz razvitega ali nerazvitega sveta, odločitev, da bo nekdo šel s trebuhom za kruhom, še toliko bolj boleča. In potem ljudje, ki sprejmejo to težko odločitev, naletijo na zid, včasih celo dobresedno, z jasnim sporočilom, da se njihova pot v boljši svet pred tem zidom konča, da niso zaželeni. To je nekaj, s čimer se razvita mednarodna skupnost danes sooča, to so krivice. In na krivica zraze marsikaj, tudi terorizem.

Kakšne spremembe pričakujete v ameriški zunanji politiki od novega predsednika Baracka Obame?

Prav velikih, tektonskih sprememb ne. Pri državah, sploh pa velesilah namreč vedno velja, da zadržijo neko kontinuiteto v zunanji politiki. Vsaka velesila si seveda vedno želi obdržati neko relativno prednost pred ostalimi državami, ki eventualno lahko konkurirajo za to mesto. Velesila skuša ohranjati stabilnost v mednarodni skupnosti na različne načine. V preteklosti se je to stabilnost pogosto skušalo uveljavljati z vojno. V zadnjem času, še posebej po drugi svetovni vojni, temu ni več tako. Kontinuiteta, ki smo jo imeli v zunanji politiki ZDA, je bila dejansko nek multilateralizem. Se pravi, poskušati prek mednarodnih institucij komunicirati z ostalimi državami in sprejemati sklepe, ki imajo neko določeno težo oziroma so utemeljeni na osnovi konsenza. Mi smo imeli tri odmike od tega vzorca. Enega predstavlja Nixonova administracija z vietnamsko vojno. Nato Reaganova administracija, ki je imela za pomemben cilj predvsem na ideološki ravni, in sicer premagati Sovjetsko zvezo. Vendar je treba poudariti, da sta ti dve odstopanji bili v kontekstu hladne vojne. Po koncu hladne vojne pa administracija Busha mlajšega pomeni radikalni odmik od tega vzorca – radikalnega zato, ker je po koncu hladne vojne veljalo neko upanje, da

V Iraku se ob tem, da tam ni bilo orožja za množično uničevanje, intervencija izvede, v Zimbabveju pa, kolikor jaz vidim, nekega velikega pritiska za to ni. Moralno gledano, je to za mene problem, s katerim bi se mednarodna skupnost morala soočiti.

se bodo države bolj dogovarjale med seboj, kot je bilo to mogoče pred letom 1989. No, Busheva administracija, o tem sem že govoril, je poskušala realizirati nacionalne interese z unilateralnimi ukrepi, ne glede na mnenje ostalih držav. To je seveda povzročilo določeno nelagodje, da ne rečem nestabilnost v mednarodni skupnosti, kajti kar naenkrat smo imeli državo, ki je bila pripravljena tudi za ceno skrhanih odnosov s siceršnjimi zavezniki realizirati svoje cilje. To je seveda nekaj, česar si v mednarodni skupnosti ne želimo. Ni tukaj samo Irak. Tudi načrtovana izgradnja protiraketnega ščita na Češkem in Poljskem za domnevno zaščito pred bližnjevzhodnimi ali iranskimi raketami praktično v soseščini Ruske federacije ustvarja nevarno varnostno dilemo, pred katero je zdaj Ruska federacija. Če ZDA tako blizu Ruske federacije ustvarjajo tako velike in pomembne instalacije, je normalno pričakovati, da bo slednja reagirala in se bo tudi sama bolj oboževala, kar pa ustvarja napetosti in nestabilnost. In to je tisto, kar je bilo skrajno moteče pri ameriški politiki v zadnjih osmih letih.

Barack Obama predstavlja upanje na spremembe v tem smislu, da bo posvetovanja z ostalimi državami bistveno več, da bo torej poudarek na multilateralizmu. Mislim, da še ni bilo ameriškega predsednika, vsaj v novejši zgodovini ne, ki bi bil povezan s tako velikimi pričakovanji. Njegovo poudarjanje sprememb, o katerih je govoril v svoji predvolilni kampanji, se tako ali drugače mora manifestirati tudi v zunanji politiki. Kajti ta mednarodna skupnost, v kateri živimo danes, nujno potrebuje stabilnost, utemeljeno na multilateralizmu. To seveda ne pomeni, da bodo ZDA pri tem dogovarjanju pozabile na svoje nacionalne interese. Recimo, ko gre za boj proti podnebnim spremembam, sem prepričan, da bo Barack Obama seveda proaktiven in bo bolj zainteresiran, da se ustvari nek globalni režim na tem področju. Vendar pa sem hkrati tudi realist in vem, da se bo Barack Obama tukaj soočal tudi z interesi doma. Ne znam si predstavljati, kateri predsednik države bi razmišljal o vzpostavitvi nekega globalnega režima, brez da bi naredil premislek o tem, kakšna bi bila kolateralna škoda v njegovi lastni državi, kajti to ga lahko stane naslednjih volitev. Spremembe torej pričakujem, vendar hkrati nisem idealist. Ne izključujem tega, da bodo akterji, države ali ce-

lo, če hočete, civilne družbe o določenih odločitvah, ki jih utegne sprejemati nova ameriška administracija, razočarani. Zelo pomembno je vedeti, da je Barack Obama v predvolilni kampanji deloval dejansko kot medijska zvezda. Z uradnim nastopom

Zelo pomembno je vedeti, da je Barack Obama v predvolilni kampanji deloval dejansko kot medijska zvezda. Z uradnim nastopom vloge predsednika ZDA pa iz medijske zvezde postaja predsednik ene najmočnejših držav tega sveta.

vloge predsednika ZDA Barack Obama iz medijske zvezde postaja predsednik ene najmočnejših držav tega sveta, ki ima lastne nacionalne in strateške interese in bo morala komunicirati s pretendenti na takšen ali drugačen vpliv v mednarodni skupnosti, pa najsi bo to Kitajska, Rusija, Indija ali katera druga država. Hkrati bodo ZDA morale reševati konkretne probleme, ki vplivajo na stabilnost mednarodne skupnosti, a vedno upoštevajo interese akterjev znotraj države. Ohranjanje te stabilnosti na tak način, z nekakšno dvojno diplomacijo, na mednarodnem parketu in na domači politični sceni, pa ima svojo ceno. Ta cena pomeni, da bo Barack Obama moral iti skozi preizkušnjo tridih pogajanj tudi na račun svoje popularnosti, doma in v tujini.

Kako vidite vlogo Organizacije Združenih narodov [OZN] v prihodnosti? Sedaj je vsa politična moč skoncentrirana v stalnih članicah VS s pravico do veta.

Kofi Annan je nekoč rekel, da bo OZN tako močna kot bodo to hotele države. In ima prav. OZN je bila ustanovljena z namenom, da bo nekakšna osrednja institucija za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Dejansko je imela s to vlogo vedno hude probleme. Nikoli ni mogla zagotavljati osnovnega cilja nove ureditve po drugi svetovni vojni, to je preprečevanje vojne. Kar je bilo logično, saj VS, ki je njen osrednji organ, odgovoren za mednarodni mir in varnost, temelji na vetu stalnih članic. VS se v preteklosti prav zaradi veta niti ni ukvarjal z določenimi zadevami, ker je bilo jasno, da praktično ni možnosti za sprejetje odločitev. Če vzamemo za primer vietnamsko vojno, o njej se v VS praktično ni razpravljalo. Pa vemo, za kakšno vojno je šlo in kolikšne so bile žrtve. Vseeno pa je to organizaci-

ja, ki je še vedno univerzalna organizacija, saj združuje malodane vse države sveta in temelji na ustanovni listini, ki uteleša vse temeljne vrednote, ki jih sodobna mednarodna skupnost podpira, kot so zagotavljanje temeljnih človekovih pravic, sodelo-

vanje držav v dobri veri in pa mirno reševanje sporov. Veliko se govori o reformi OZN, ki da je nujna, če naj bo organizacija sposobna odgovorjati na izzive nove dobe. V redu, se strinjam. Toda če naj bi prišlo do večjih reform, moramo zanje pridobiti soglasje ključnih držav članic OZN. Ne samo stalnih članic VS, ampak tudi držav, kot so Japonska, Nemčija, Indija in tudi Brazilija, ki imajo že sedaj zelo velik vpliv v ustvarjanju in izvajanju politik OZN. In če bi šli v neko reformo brez dobrega premisleka in iskanja konsenza med državami, sploh tistimi, ki so objektivno gledano najpomembnejši akterji, bi po mojem prepričanju lahko izjemno otežili delo te organizacije že danes, lahko bi jo celo ohromili. Poglejte, veliko se govori tudi o tem, da OZN ni demokratična. Ampak težko je govoriti o demokratičnosti v mednarodni skupnosti, ker je to skupnost držav. Mednarodna skupnost nima svojega demosa, nima svetovne vlade. Ima pa kup teles, ki izvajajo koordinacijo politik, to so mednarodne organizacije. OZN je ena izmed njih. Tu ne gre toliko za demokracijo, ampak za kvaliteto multilateralizma. OZN je pač odraz nekega konsenza nekoč v zgodovini. Vse ali vsaj večina držav se verjetno zaveda, da je stanje organizacije, kot je trenutno, nevzdržno. Išče se model modernejše OZN. Moramo pa se zavedati, da mednarodna skupnost ni stanje, to je proces, ki traja. Času je treba dati čas. Marsikatera država članica OZN si želi teh reform danes, predvsem ko gre za širitev VS. Vendar če se države strinjajo, da obstajajo neki višji cilji, ta cilj pa je vsekakor stabilnost mednarodne skupnosti, znotraj katerih se potem išče rešitev, potem morajo pristati tudi na to, da je iskanje rešitev za reformo VS lahko dolgotrajno. Morda bo za vaše bralce zanimivo dejstvo, da se je raz-

prava o reformi VS med državami članicami OZN začela že začetku 50. let prejšnjega stoletja, torej je že srečala abrahama!

OZN je aktivna tudi v raznih humanitarnih in socialnih programih, med slednje spadajo tudi milenij-ski cilji. Realizacija slednjih je prav tako odvisna od volje držav in nič ne kaže, da jih bomo izpolnili do leta 2015, kot je bilo obljubljen. Ironija je, da so države po svetu za oživitve gospodarstva skupaj do sedaj namenile že nekaj tisoč milijard dolarjev, medtem ko za boj proti revščini vedno zmanjka denarja.

Nek logičen zagovor teh izdatkov je v tem, da denarja za revne ne bo, če se gospodarstva ne bo oživilo. V tem kontekstu so vse te silne milijarde dobra investicija, če bo seveda to imelo rezultat. Lahko sicer odpremo temo, ali je prav, da se s temi sredstvi kompenzira špekulantske poteze. V kapitalističnem svetu se ustvarja neka zelo zanimiva slika, kjer se profite privatizira, od države terja čedalje manjše davke, izgube pa se podržavi in se od nje terja pomoč. To ne gre! Vendar pa denar za humanitarne namene mora od nekje priti in lahko pride samo iz realnega gospodarstva. In če gospodarstvo ne funkcionira, potem ne bodo revni samo tisti, ki so danes revni, ampak bodo v območje revščine prišli mnogi, ki danes živijo v razvitih državah. Tega si seveda nihče ne želi. Druga dimenzija tega problema pa ni toliko vezana na to krizo, kateri smo priča danes, ampak na splošno moralo razvitega gospodarstva. Kje je bilo filantropstvo v času 90. let prejšnjega stoletja, ko smo dejansko imeli konjunkturo? Kje so bile špekulantske milijarde takrat, če za obsežne pomoči revnim ni bilo denarja in so nanje morali opozarjati, ne vem, glasbeniki? Jaz iskreno upam, da bo sedanja finančna kriza osnova tudi za neko novo razvojno politiko. Nisem ekonomist, toda zdi se mi, da je moralna dolžnost držav, da ustvarijo regulativne mehanizme za transfer določenih finančnih sredstev za humanitarne in razvojne potrebe. Gre preprosto za družbeno odgovornost vseh akterjev, ki generirajo profite. Od obsega te odgovornosti je odvisen obseg razkola med razvitimi in nerazvitimi in vsemi problemi, ki iz tega razkola izhajajo. Ti problemi pa niso samo moralni, ampak, kot lahko dnevno opazujemo, zelo realni in med drugim terjajo tudi številna človeška življenja. ■

Kdo dviguje prah in kaj se v njem skriva?

Elan je eno izmed slovenskih podjetij, ki je od države za sanacijske potrebe prejelo največ svežega kapitala, ter hkrati tudi podjetje, ki ga je porabilo najmanj smotno.

MAJA KAUČIČ, ALEŠ KUSTEC

Vzponi, padci in zlomi

Zlate čase begunjskega podjetja sta nasledila krizno obdobje in prodaja v stečajnem postopku. Elanovi dolgoletni so leta 1989 znašali debelih 450 milijonov takratnih nemških mark. V stečajnem postopku so hrvaški upniki z minimalnim vložkom ustanovili podjetje Komel in na javni dražbi kupili Elan. Za kupnino je dala garancijo hrvaška Privredna banka, ki je kasneje poplačala terjatve do upnikov ter z odkupom delnic postala nova lastnica Elana. Tako je bilo vse do leta 2000, ko Privredno banko, ki je do Elana gojila mačehovski odnos, prevzamejo Italijani. Slovenska vlada pa se je znašla pred ultimatom; na vsak način mora Elan odkupiti, drugače se zdi stečaj neizogiben. Slovenska razvojna družba nato (poleg kupnine) v Elan vložijo 38 milijonov nemških mark in podjetju omogoči poročta za najem dolgoročnih posojil in storitvenih garancij v skupni višini 25 milijonov mark. Takratni krizni menedžer Uroš Korže (ki sedaj terja svojo nagrado s tožbo) je s svojo ekipo strokovnjakov uspešno saniral Elan, a se takoj po njegovem slovesu pozitivna bilanca po prihodu Tevža Tavčarja in zatem Igorja Umka znova prevesi navzdol. Pogodbe z vpeljanimi distributerji so bile prekinjene, nekateri vodilni delavci odpuščeni, Skimar pa je še nekaj časa živel na dve do tri leta starih projektih.

Nova afera

Nov zdrš »elank« po ledeni ploskvi se zgodi, ko mediji začnejo poročati o novem kriznem stadiju begunjskega podjetja. Ker se je le-to nedolgo nazaj ponašalo z dobički, je bila novica o odpustitvi 180 delavcev toliko bolj presenetljiva tako za strokovno kot širšo javnost. Finančna kriza, ki je začela pronicati v vse pore gospodarskih aktivnosti, je tudi Elanu odgriznila okoli 30 do 40 odstotkov naročil. Ivan Štrlekar, vršilec dolžnosti predsednika uprave, takrat napove, da bo družba sicer letošnje poslovanje zaključila v rdečih številkah,

vendar ji je uspelo prepoloviti lansko izgubo, ki je znašala 8,4 milijona evrov. Štrlekar dalje zagotavlja, da bo poslovanje Skimarja naslednje leto kljub krizi doseglo zeleno vejo, če bo sanacijski program nadaljevan. Nekaj dni zatem v javnost privrejo podatki o visokih stroških za svetovalce in začne se medsebojno obtoževanje vodstva Skimar in spor med vršilecem dolžnosti predsednika uprave Ivanom Štrlekarjem in prokuristom podjetja mag. Jožetom Kraljem. Prvi meni, da so pogodbe z odvetniškimi pisarnami upravičene ter da so izplačane tarife primerljive ali celo ugodne glede na storitve odvetnikov v drugih podjetjih ter da naj bi prav te pogodbe preprečile prisilno poravnavo. Kralj pa je prepričan, da so stroški previsoki, zato je začel plačila zaustavljati. Na veliki večini spornih dokumentov, ki so omogočali transakcije, pa je bil tudi njegov podpis. Kot je znano, je nadzorni svet Skimarja na pobudo njegovega predsednika Gregorja Gomiščke sprejel sklep, ki je omejil pooblastila upravi in na ta način brez prokuristovega soglasja ni mogla odločati več o ničemer, zato je čudno, da se je Kralj začel upirati samemu sebi. Na več ur trajajoči ponedeljkovi seji, 15. 12. 2008, je nadzorni svet Skimarja seznanil javnost s spornimi pogodbami ter s sklepom, da so svetovalni in odvetniški stroški previsoki, pa čeprav so primerljivi s prejšnjimi leti. Pravna dela, nujna za prvo fazo sanacije podjetja, pa so bila opravljena. In z roko na srcu, podjetje, ki ima toliko tožb, potrebuje dobre odvetnike. Torej, kako lahko stroški za odvetniške storitve, ki očitno niso tako nenormalno visoki, kot so kričali na ves glas, dvignejo toliko prahu, in to še posebej v fazi reševanja podjetja? Potemtakem so odvetniki Elan sistematično odirali že vsa leta in to ni bilo nič nenavadnega. Sedaj pa je v tem nekdo našel priložnost, da se skriva v oblak prašnih delcev (ali davčno oazo). Kdo?

Scenarij (?)

Kaj se je v Skimarju pravzaprav dogajalo, da je prišlo do spora in zdrah na najvišjih nivojih piramide? Mnogo teorij je slišati, kar drži kot pribito, pa je troje, da je davkoplačevalski žep znatno olajšan, da je delavčev jutri negotov zaradi napovedanih kadrovske spremembe ter da imamo odgovorne, ki si tega ne želijo biti (oz. le takrat, ko je odgovornost dobra zanje). Verjetno se lahko tudi strinjamo, da je prav velika ideja o povezovanju (t. i. »sinergij«) Seawayja z Elan Marine ter Elana z Alpino sprožila tok neljubih dogodkov. Skimar in Seaway sta namreč konec novembra podpisala pismo o nameri za sodelovanje pri navtičnem programu, kar je bil prvi korak v smer privatizacije Skimarja.

Kasneje se v javnosti pojavijo informacije o poslovanju Elana in o domnevni vpletenosti podjetij Seaway Group, d.o.o., in Alpina, d.d., za katerima stojijo tuje finančne družbe, sledi katerih vodijo v finančne oaze, teren do tja pa naj bi pripravili podporniki bivše Janševje vlade, ki delno izhajajo tudi iz krogov Bajukove NSi. Znano je tudi, da je Seaway kapitalsko povezan s KD Group, ki je leta 2007 svojo premoženje prenesla v off shore oaze. Tudi nakup Alpine se je izkazal za netransparentnega. Zakaj se ne bi zgodilo podobno z Elanom? Filozofija sinergij zato vzbuja resen dvom o poštenosti akterjev in njihovih namenov, saj od misli o tem, da se želi nekdo polastiti Elanovega premoženja in pustiti upnike praznih rok, ni daleč do njene uresničitve. Preveč je mamljiva. Zgodba, ki spominja na dogajanje v Sladkem Vrhu, išče svoj začetek v oktobrskem času predlanskega leta, ko so lastniki imenovali nekatere nove člane nadzornega sveta Skimar, za stolčke pa so se potegovali Gregor Gomišček, Ivan Štrlekar ter bivši tržiški župan Pavel Rupar. Slednjega so odrinili od sklede, Gomiščka pa so na prvi naslednji seji izvolili za predsednika nadzornega sveta. Njegovi ostali člani so bili še Matjaž Lenassi, direktor Alpine, Metka Petek, predsednica uprave Triglav naložb, in Vojko Kokoravec iz skupine KD. Gomišček, ki se je že na svoji prvi seji začel intenzivno zavzemati za kapitalsko povezovanje z

družbama Alpina in Seaway Group, je solastnika pomorskega giganta Japca Jakopina redno vabil na seje, ki se jih je ta prav tako redno udeleževal kot svetovalec, ki naj bi pomagal Elan Marini pri poslovanju. Uradno brezplačno. Problem je le, da naj bi obstajala celo svetovalna pogodba, po kateri bi se tako imenovane storitve kompenzirale z najemom prostorov v Elanu s strani Seawayja in iz Elanovih novih proizvodnih hal je že znano, da se tamkaj sestavljajo Seawayevi motorni čolni. Kompenzacija Jakopina in Gomiščke je Elanu povzročila skoraj tri milijone evrov izgube samo v preteklem letu. Seawayu pa prinesla proizvodne prostore v zameno za nekoristne nasvete.

Jože Kralj, takratni osebni svetovalec bivšega predsednika uprave Umka, je bil zadolžen za pripravo analiz ekonomskih učinkov. Podpisanimu pismu so sledile sinergijske študije, ki so v primeru povezovanja ugotovljale črnogled scenarij. Vodstvo je nadzornike seznanilo z dvema sanacijskima načrtoma. V primeru ohranitve samostojnosti Skimarja naj bi ta leta 2012 ustvarjal več dobička kot v primeru povezovanja Elana Marine s Seawayem in Elana z Alpino. Sicer pa, kako neki bi naj recimo Alpina rešila Elan, ko sama komajda drži glavo nad gladino? A kljub temu se je vodstvo konec junija odločilo za plan B, ki je predvideval ustanovitev mešanih podjetij.

Zaradi vse slabših poslovnih rezultatov in domnevnega prikrivanja korektnih podatkov o poslovanju Elana je nadzorni svet marca (svežega) lanskega leta Kralja imenoval za prokurista Skimarja. Kralj pa je svojo kariero začel prav pod okriljem bivšega finančnega ministra, ki mu je pomagal do štipendije za magistrski študij v ZDA ter velja za enega izmed njegovih ožjih sodelavcev. Že mesec kasneje je vodstvo pod prisilo lastnikov odstopilo, nadzorniki pa so za novega direktorja imenovali Ivana Štrlekarja, ki se mora lotiti zahtevne naloge; preprečitve prisilne poravnave in stečaja ter sanacije Skimarja.

Pretrgane vezi

Veliki načrt je predvideval izčrpanje podjetja in prenos prodaje in razvoja iz Elana Marine na Elan Yachts (mešano podjetje s Seawayem). Da

bi prišlo tako daleč, so morali najprej odločitev o povezovanju podpreti lastniki na izredni skupščini. A zgodilo se je drugače kot načrtovano, saj je na mesto odstavljenega predsednika Kadove uprave Tomaža Toplaka sedel Uroš Rožič ter pometel s »sinergijami«. Štrlekarju in Kralju naroči, da morata za dokapitalizacijo pri-

praviti nov sanacijski načrt in z bankami doseči dogovor. Prvi uspehi so zaznavni v septembru, ko vodstvu uspe reprogramirati 20 milijonov evrov kreditov ter pridobiti 10 milijonov evrov za dokapitalizacijo. Na ta način Skimar dobi denar za sanacijo Elana in Elan Marine. Na osnovi navedene dokapitalizacije je bilo ocenjeno, da bo Skimar odpravil večji del finančnih bremen in poslovno leto zaključil na pozitivni ničli. Medtem pa Kralj postane tudi izvršni direktor konkurenčne družbe Sarini, d.d, s sedežem v Mariboru in to brez vednosti uprave ter nadzornega sveta Skimarja, kar je v nasprotju z delovno pogodbo prokurista. In – pogledj, pogledj (!!!) – poleg Kralja se na direktorski funkciji omenjenega mariborskega podjetja nahaja še Boris Pipan, ki pa je hkrati član nadzornega sveta Alpine in ima tako preko Al-

pininega direktorja Lenassija, ki zaseda stolček v nadzornem svetu Skimarja, neposreden vpliv na razmere v Elanu, hkrati pa lahko Pipan od Kralja dobi neposredne informacije o poslovanju Elana ali pa celo oblikuje njegovo poslovno politiko. Nato sledi medijsko odmeven spor, ki se je zanimal med v.d. predsednika uprave prokuristom, ko je ta brez posvetovanja javnosti posredoval informacije o poslovanju, hkrati pa več ni hotel podpisovati pogodb z zunanjimi svetovalci in odvetniki.

In kakšen je epilog? Vlada je imenovala nove člane skupščine Kapitalske družbe. Lastniki krivijo nadzornike, ki so imenovali upravo. Nadzorniki pa so vodstvu podjetja izrekli opomin in zahtevali, da stroške nemudoma zreducira. Štrlekarjeva zahteva po Kraljevi razrešitvi ni bila uslišana, zato zaradi totalne blokade vodenja po-

slovnega sistema ne zmore zagotavljati zakonitosti poslovanja in pošlje odstopno pismo. Kralj pa stoji na šahovnici še najdlje, do petega januarja, saj bo takrat najverjetneje skupščina Skimarja zamenjala nadzornike. Odvetnika, ki naj bi si polnila žepa, razmišljata o tožbi. Nič novega. Gomišček verjame, da so bili sprejeti sklepi v dobro delavcev, ter verjetno ve, da se zanj novo leto ne bo začelo nič kaj prijetno. Pod vodstvom predsednika Skimarjevega sindikata Dušana Ferjana so delavci zavarovali še nekaj deset delovnih mest pred napovedano odpustitvijo 180 delavcev, stavke pa zaenkrat ni na vidiku. Hobotnica ima vedno manj lovk, a zagotovo ji bodo kmalu zrasle nove. Morda močnejše. Počakajmo, kaj bo prineslo novo leto. Ali predvsem nova oblast. Nekaterim Elanovim delavcem boja zadnji regres. ■

PODLUPO

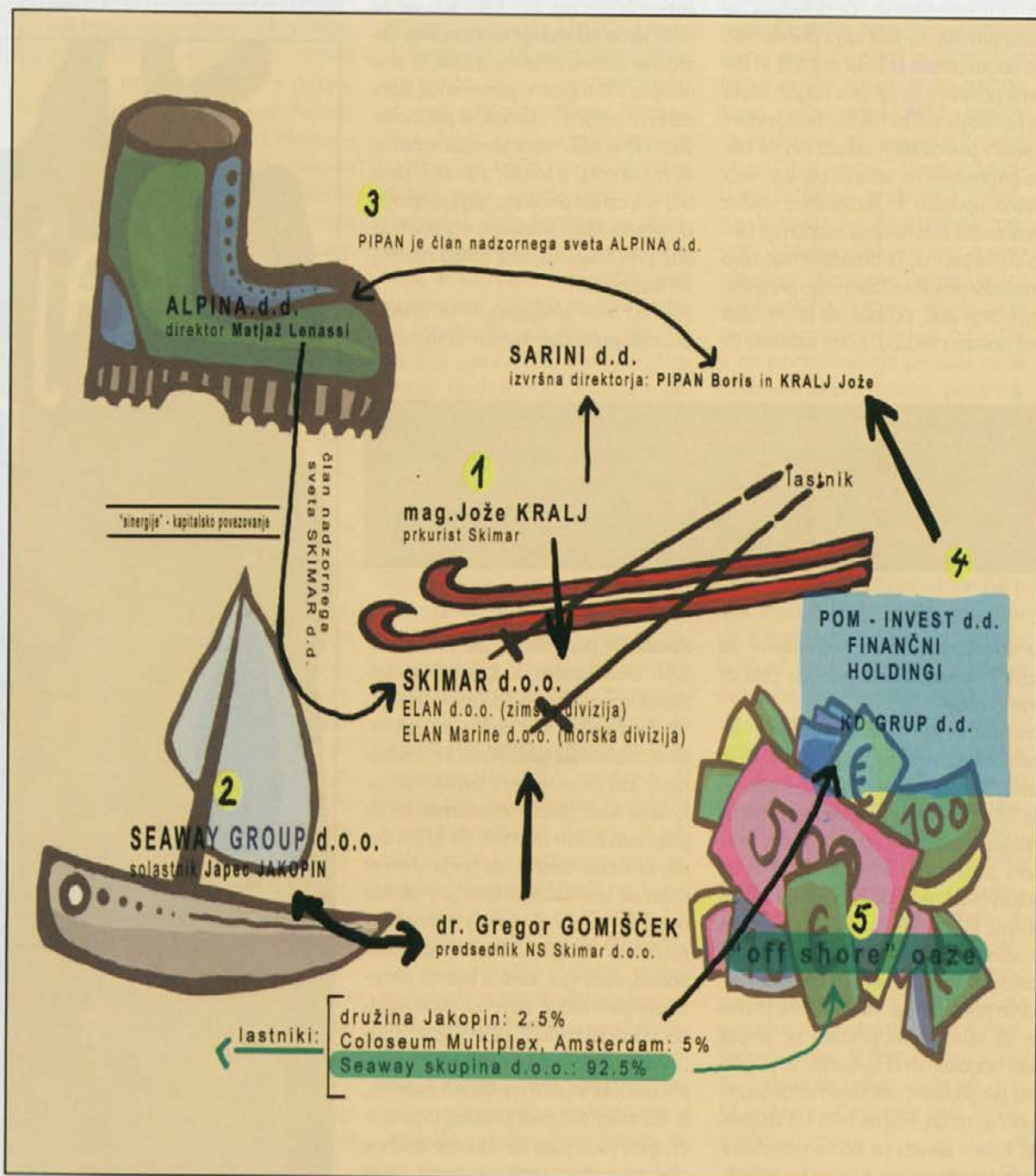
1. Dne 29.2.2008 nadzorni svet na pobudo Gomiščka sprejme sklep, da se imenuje mag. Jožeta Kralja za prokurista Skimarja in hkrati omeji pooblastila upravi, ki brez soglasja prokurista ne more več odločati o ničemer. Kralj naj bi sicer bil eden od ožjih sodelavcev bivšega finančnega ministra Bajuka.

2. Japec Jakopin iz Seaway Group je na povabilo Gomiščka prisoten na skoraj vseh sejah nadzornega sveta, saj ga Gomišček predstavlja kot zunanjega svetovalca Skimarja za navtično industrijo. Obstajala naj bi celo svetovalna pogodba, pri čemer bi naj to svetovanje bilo kompenzirano z najemom prostorov v Elanu s strani Seaway Group. Rezultat svetovanja Jakopina je izguba 2,9 milijonov evrov na morskem delu.

3. Kralj dne 19.9.2008 postane izvršni direktor družbe Sarini d.o.o., ki se kasneje preoblikuje v družbo Sarini d.d.. Drugi izvršni direktor Sarini d.d. je Boris Pipan, ki pa je hkrati član nadzornega sveta Alpine d.d., katere direktor pa je Matjaž Lenassi, član nadzornega sveta Skimar.

4. Da je Seaway kapitalsko povezan s KD Group ni skrivnost, enako tudi ne, da je KD Group v letu 2007 prenesel veliko večino premoženja v »off shore« oaze.

5. Tudi nakup Alpine je potekal skrivnostno in je dvignilo precej prahu glede transparentnosti tega nakupa. Vse bolj kaže, da je obstajal poskus, da se preko povezanih finančnih holdingov in »off shore« družb prevzeti posle in premoženje ELLAN-a, upnikom pa pustiti zgolj dolgove.

Odgovornost šolskih oblasti do dem

Will Kymlicka v članku Vzgoja za državljanstvo (slov. prevod je nedavno izšel v reviji Vzgoja in izobraževanje) pravi, da sta zdravje in trdnost moderne demokracije odvisna od lastnosti in drž njenih državljanov: »Od njihove želje sodelovati v političnem procesu, da bi tako prispevali k javnemu dobremu in vzdrževali odgovornost političnih oblasti; od njihove pripravljenosti na samoomejevanje in uveljavljanje osebne odgovornosti v svojih ekonomskih zahtevah in osebnih izbirah, ki vplivajo na njihovo zdravje in okolje.« Po njegovem postanejo demokracije brez državljanov s takšnimi lastnostmi neobvladljive.

ANDREJ ADAM

Javne politike, če hočejo biti kolikor toliko uspešne, se torej morajo nasloniti na odgovornega posameznika. Kymlicka poudarja, da »država ne bo sposobna poskrbeti za primereno zdravstveno varstvo, če se državlјani ne bodo vedli odgovorno do svojega lastnega zdravja ...; država ne bo mogla priti naproti potrebam otrok, starejših in hendikepiranih, če državlјani ne bodo privolili, da tudi sami prevzamejo del odgovornosti za svoje najbližje in deloma poskrbijo za njihovo nego; država ne bo mogla zaščititi okolja, če državlјani v svojih potrošniških odločitvah ne bodo pripravljene na krčenje porabe, večkratno uporabo in recikliranje; vladna sposobnost uravnavanja ekonomije lahko doživi pretres, če državlјani najemajo previsoka posojila ali zahtevajo pretirano povečanje plač; poskusi, da bi ustvarjali bolj pošteno družbo, bodo zabredli, če

vljenje, si je težko predstavljati, morda bo podobno temačnemu futurističnemu romanu, morda nam bodo vladale multinacionalke (oziroma tržne zakonitosti), ki se ne bodo menile za zgodovinsko pridobljene državlјanske svoboščine in pravice, morda nam bo v slehernem možganskem vlaknu odmevala glasba orkestra blagajn iz veleblagovnic, s svojim enoličnim bip, bip, bip – kdo ve? Ali ni že samo glasovanje o ohranjanju dosedanje dolžine delovnega časa, ki se je odvijalo v evropskem parlamentu, škandal brez primere? Škandal, ki priča o katastrofalno nizki ravni javnega uma? In ali ni sramota, sramota, sramota, da je bila ena izmed pobudnic tega predloga, ki načenja idejo skupnosti v samem jedru, prav Slovenija, ena izmed najmlajših skupnosti?

Politike, ki se omejujejo, ki se zavedajo svojih potencialnih moči in možnosti

tnost ipd. Maloprej sem omenil, da takšnih ljudi ne razumem. Tudi zanje namreč velja, da bodo svoje cilje lahko izpolnili le, če bodo živeli v dovolj osveščeni družbi, razgledani skupnosti, ki jim bo to dopuščala in omogočala. A pustimo to, strinjam se s Kymlicko, ki pravi, da si vsaka družba nemara lahko privoščiči določen odstotek takšnih ljudi, če le vsi drugi niso preveč pasivni in če dovolj do-

bro skrbijo za ohranjanje javnega uma. Gledano tako, se ta odstotek ljudi prepušča volji drugih oziroma – in to je že egoistično – skrb za javne zadeve preloži na ramena vseh drugih sodržavljanov. A kot rečeno, dokler je odstotek takšnih ljudi dovolj majhen, družba še lahko shaja – tudi s takšnim egoizmom. Toda kaj, če odstotek takšnih ljudi naraste? Kaj če država zopet resno premišlja o usmerje-

Toda politik, ki v imenu ne vem kakšnih strahotnih nihilističnih in neoliberalnih idej ne omejujejo, temveč ukinjajo same sebe, nisem mogel ceniti, ker jih preprosto nisem razumel.

so državlјani nenehno netolerantni do razlik in povečini brez pravega čuta za pravičnost.«

Kymlicko bi vam lahko navajal še in še, toda nekako sem prepričan, da vse to že veste. Še več, menim, da bi se vsega tega (in s tem svojega velikega pomena) morala zavedati večina državljanov. Prav zato, zaradi tega mnenja, mi ni in mi ni bržčas nikoli ne bodo jasni ukrepi šolskih oblasti, ki zmanjšujejo nivo splošne izobrazbe v naši šoli – to je splošne razgledanosti v imenu zgodnje specializacije, tržnih pritiskov ipd. To seveda ne pomeni, da ekonomskih pritiskov ni, ampak brez odgovornih državljanov, to je splošno razgledanih, solidarnih državljanov, tudi nas ne bo, vsaj ne NAS kot skupnosti. Potem seveda ne bomo potrebovali niti šolskih oblasti. Kakšno bo naše ži-

zorabe, ki prav zato v šole uvajajo aktivno državljanstvo, ki spodbujajo raziskovalno novinarstvo itd., sem vselej cenil. Toda politik, ki v imenu ne vem kakšnih strahotnih nihilističnih in neoliberalnih idej ne omejujejo, temveč ukinjajo same sebe, nisem mogel ceniti, ker jih preprosto nisem razumel. Če bi jim sledili, bi morali skleniti, da javna umnost sploh ne obstaja. Sodelovanje v takšnih politikah potem ni skrb za zadeve javnosti, temveč zgolj zastopanje zasebnih pobud, zgolj igra, kako iz bdenja javnosti prespati vedno nove zasebne kaprice. Kymlicka bi dejal, da je v vsaki družbi vselej določen odstotek ljudi, ki ne želi sodelovati v javnih političnih zadevah, ki želi imeti mir pred politiko, državo in drugimi ljudmi, ker živi za svoje zasebne cilje: za družino, versko skupnost, ume-

okracije

nem izobraževanju, ki ljudi dovolj zgodaj usmeri v poklice in jim ne zagotovi splošne razgledanosti (književnosti, filozofije, psihologije, politike, državljanske vzgoje ...), ki je pogoj ohranjanja javnega uma? Kaj če bo sedanja šolska oblast morda najboljšim gimnazijam v državi (in to je že znaten odstotek populacije) dovolila uvesti takšen učni načrt, ki se v svoji radikalni izbirnosti zgleduje po mednarodni maturi? Ali s tem ne bomo že preširoko odprli vrat sebičnosti? Ali s tem ne bomo uzakonili življenja, ki se že pre malo meni za javno sfero in dovoljuje prevelikemu številu ljudi, da se, kakor je to dovoljeno Amišem v ZDA, ukvarja le še s sabo in svojimi interesi? Pokažite še danes s prstom na uničevalce javne sfere, jutri vas namreč več ne bodo razumeli! ■

DR. Boris Vezjak

»Ne glejte TV novic – zavest se rojeva na ulicah« se glasi eno izmed gesel množičnih demonstracij v Grčiji. 6. decembra 2008 je policija v središču Aten brutalno ubila 15 let starega fanta Aleksandrosa. Kar je sledilo, se zgodi bolj poredko, več tednov trajajoče demonstracije, pravzaprav kar vstaja, ki v trenutku, ko to pišem, še kar traja.

Atene v Pekarni

Dogodki v Grčiji so lep, skrajna paradigmatični primer tega, kako lahko nek navidezno majhen »incident« sproži cel niz neustavljivega in dolgotrajnega ljudskega besa. Kakorkoli je namreč bila smrt Aleksandrosa tragična, pa je bil v nekem smislu ubiti mladenič le osnovni povod, vanj ustreljena krogla pa le način, kako se začne rušiti socialna iluzija ljudi, ki jih tarejo številni problemi. Kako namreč razložiti obseg in intenzivnost, nenazadnje pa tudi sporočilno vrednost večtedenskih uličnih demonstracij, ki so pljusknile v številna druga mesta, od Londona do Kobenhavna in Madrida, nenazadnje tudi do nas?

Prva razlaga je solidarnost. Toda solidarnost s čim ali kom? Le z umrlim fantom? Očitno ne, »acting out«, kot se odvija v takih okoliščinah, verjetno odraža nabrano jezo in revolt iz nekega večjega, polnejšega razloga. Naše ugibanje bi hitro razpadlo na tri možnosti. Prva je nezadovoljstvo s politično situacijo v Grčiji, druga je širša in lahko zajema ekonomsko stanje, morebiti trenutek recesije ali neoliberalno klimo sveta, tretja je, rečeno simplificirano, upor proti sistemu in družbenemu redu, kot upajo anarhisti, ki v nezanimarljivi meri vodijo žarišča upora po svetu. Seveda so vstaje oblikovali še drugi elementi. Grški premier Kostas Karamanlis je bil skorajda prisiljen ponuditi odstop. Opozicijski socialisti

so svojo prednost pred vladajočimi konservativci povečali, socialistična stranka (PASOK) se je dvignila na 38 odstotkov pred vladajočo Novo demokratsko stranko (32 odstotkov). Nemajhen delež zagona protestov je zajahal na krilih nezadovoljstva državljanov z odzivom oblasti na nasilje. Zelo verjetne so predčasne volitve naslednje leto. Zavest, ki se rojeva na ulicah, kot pravi geslo, v velikem delu zadeva mlade. To pot se je protestni val širil z univerze. V nekem trenutku so demonstracije bile organizirane na 800 šolah in fakultetah, policija pa po zakonu ne sme posredovati na območju univerze: reminiscenca na leto 68, na študentsko revolucijo je s tem neizbežna. Kot vse kaže, so se v velikem delu solidarizirali tudi učitelji in profesorji, saj uprave univerz niso odobrile dovoljenja za posredovanje policije, s čimer so zaščitile študente. Artikulacije upora so s tem nakazale na izraze nemira in nezadovoljstva, ki spontano ruši sisteme in določa meje solidarnosti. Zavest na ulicah Grčije ni ostala osamljena, pridružili so se ji tisoči po Evropi. Toda kako je z njo, čisto hipotetično, pri nas? Se lahko to, kar se je zgodilo v Grčiji, pripeti kjerkoli in kot majhna iskra zaneti velik požar? Generalizirajoči odgovor bi se glasil pritrdilno. A če se človek spusti v megle mariborskega vsakdana in si poskuša predstavljati, katera si-

la bi uspela premakniti mariborskega študenta, da bi se naučil protestirati (o tem sem ekstenzivno pisal že pred leti), si jo je težko predstavljati. Je to zmanjšano subvencioniranje bonov za prehrano ali mogoče zaprtje Štuka? Ne vemo. Atene v Mariboru bi lahko prebudila Pekarna. V časih, ko mariborska mestna vrhuška z županom na čelu zateguje obroč okoli tega centra alternativne kulture, so se izrazi solidarnosti bolj kot ne zožili na podpisovanje peticije in še nekatere druge akcije posameznikov, a vse premalo. Že mogoče, da Pekarne ne bodo rešili množični protesti in še težje si je predstavljati, da bi se ljudje zaradi nje v takšnem številu preselili na ulice. Toda zakaj ne? Na kateri točki se začne državljanska občutljivost in kaj jo spravi v množično gibanje? In kje ustavi? Če kaj, potem primera Pekarne in mariborskega študentskega radia MARŠ dokazujejo neobčutljivost in apatijo, prej kot karkoli drugega. In verjetno ne zgolj študentsko. Ne le odsotnost upora ali protestov glede Pekarne, navzočih tudi v bistveno manjših dimenzijah in drugačnih formah, situacija razkriva še eno temeljno človeško vprašanje: nemoč posameznika in institucije, da se ubrani pred sistemskim nasiljem politike. V tem smislu si velja v spomin priklicati še en grafit iz Aten: »Odjebite maj 1968. Borite se zdaj!« ■

Odloženo razsvetljenje

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Pred nekaj leti sem nekje prebral zmedeno vprašanje nekega zgodovinarja, ki se je mučil s tem, kako bi nekemu nezemljanu pojasnil domete, namen in okoliščine francoske revolucije, in posebej, kako bi mu razložil dejstvo diametralno nasprotnih, toda vendar menda znanstvenih opisov in razlag tega svetovnozgodovinskega dogodka. Tisto, kar na prvi pogled implicira le golo metodološko zmedo nekega zgodovinarja, ki si ne zna kaj početi niti z opazovanim dogodkom niti z literarnim materialom, ki ga opisuje, se zajeda globoko v strukturo filozofske zmedenosti nad svetom, ki eno počne, drugo verjame, tretje o sebi trdi. Zatorej je tudi to, kar sledi - kot tudi večina tukaj prezentiranih mrtvodomskih zapisov - le pogovor s fiktivnim nezemljanom, ki bi mu veljalo v nekaj stavkih poskušati razložiti pojme, kot so islam, Evropa, nafta, kapital, kolonializem, imperializem in demokracija. Še posebej pa bi mu veljalo pojasniti, zakaj ogromna večina znanstvenih in drugih zapisov, ki tematizirajo omenjene pojme, v pristopu do njih kaže bodisi elementarno intelektualno neiskrenost bodisi elementarno pomanjkanje samorefleksije.

Sekularna ali krščanska?

Pravzaprav je namreč že sama tema formulirana ideološko. Spisanih je bilo že ogromno tekstov o »islam in Evropi«, »islam in Zahodu«, »islam in demokraciji« etc., a zdi se mi, da se je komajda kdo povprašal ne le, zakaj se v takšnih sintagmah neki religiozni pojem zoperstavlja nekemu geopolitičnemu pojmu, ampak če stvari sploh stojijo tako, kakor takšne in podobne sintagme pravzaprav implicirajo. Implicirajo pa - zelo enostavno - relacijo neke agresivne in zaostale religije do nekega prvenstveno sekularnega, visoko razvitega, pluralističnega in demokratičnega prostora, v katerem je mesto tako za različna mnenja in različne religije kot tudi za različne interese. Če bi bil drugi del te hipoteze vsaj delno točen, bi lahko tukaj tekst kar zaključili, ker odnosa med islamom in Evropo ne bi bi-

lo niti treba tematizirati - pač glede na to, da tak odnos preprosto ne bi obstajal. Enako kot ne obstaja odnos Evrope in budizma, Evrope in hinduizma ali kot od leta 1945 več ne obstaja odnos - te iste pluralistične, tako rekoč prirojeno in neizbrisno demokratične - Evrope in židovstva. Govor je torej o neki sofisticirani zamenjavi tez: namesto da bi se kot Tomaž Akvinski iskreno in odprto obrnila contra gentiles, Evropa insistira na omenjenih lastnih »vrednotah«: evropsko razsvetljenje je povedlo človeka iz zgodovinske infantilnosti, Kant je celo Boga na-

V takšni Evropi bi džamije, cerkve in sinagoge imele status gradbenih objektov, namenjenih opravljanju metafizične higijene določenih ljudi z izraženimi metafizičnimi potrebami, ne pa politično totalitarnega urina.

redil za antinomijo uma in ga ukinil kot znanstveno temo, kritika religije se je v bistvu končala s Feuerbachom, Popperjevi »socialni tehnologiji« se v odprti družbi več ne ukvarjajo z vprašanjem, kaj nekaj je, ampak kako funkcionalno izboljšati stvari... Evropa insistira na tem samorazumevanju, da bi zadržala vlogo če že ne ekonomske, pa vsaj duhovne voditeljice v napredku človeštva, vlogo globoko humanih vsečloveških idej. Toda ponovimo:

Ideološka Evropa zavrača, da bi se definirala preko krščanstva - a to bi bilo nezemljanu, ki bi ga decembra spustili v katerokoli evropsko mesto, zares težko pojasniti.

v takem samorazumevanju ni mesta za zoperstavljanje »preseženim« oblikam duhovne in politične eksistence, kakršna je islamska teokracija. Gre torej zelo preprosto za to, da bi veljalo vprašanje o odnosu med Evropo in islamom preformulirati v vprašanje o odnosu evropskega krščanstva in islama, krščanstva, ki se vztrajno izganja iz evropske samoreceptije; Cerkve, ki je ločena od

države, vendar lahko še naprej dikтира evropskim državam delovni čas trafike na vogalu ali število delovnih dni v tednu; križev na univerzah in sodiščih; končno tudi verouka v javnih šolah. Za razliko od »islamskega sveta«, ki se, kot vidimo, definira preko lastne religije ter se navkljub demagogiji bogatih šejkov ne sramuje tega definiranja, ideološka Evropa, omenjenim detajlom navkljub, zavrača, da bi se definirala preko krščanstva - a to bi bilo nezemljanu, ki bi ga decembra spustili v katerokoli evropsko mesto, zares težko pojasniti. Enako kot bi mu bi-

lo težko pojasniti, od kod v neki razsvetljeni tvorbi pri vsaki univerzi po en teološki inštitut, kot da bi Voltaire ne bil nikoli živel, kot da bi Kant nikdar ne bil izrekel misli o antinomijah uma.

Da neki prostor ne živi v skladu z lastno ideologizirano avtoreceptijo, pa nujno vodi v nadaljnja protislovja. Ker če moderna Evropa sprejme, da se neprikrito definira tudi preko krščanstva, potem evropski kolonializem ni bil civiliziranje barba-

rov, ampak krščanska kolonizacija in brezobzirna duhovna, materialna in religijska eksploatacija nekrščanskega sveta; bivši in aktualni evropski imperializem torej ni le kapitalistična, ampak hkrati postane tudi eksplicitno križarska kategorija, bosanski, nemški in poljski vojaki v Iraku ali Afganistanu pa imajo ne le status udeležencev v sveti sekularno-demokratični ameriško-evrop-

ski, ampak tudi krščanski antiteroristični borbi in v neki vrsti krščanskega džihada, ki se skriva za sveto kravo demokratičnih vrednot. To pomeni, da lahko, če definiramo Evropo kot krščansko, Irak in Afganistan povsem legitimno postavita vprašanje: Irak in krščanstvo?, arabski svet in krščanstvo? To pa je tisto, česar preprosto nočemo, ker samih sebe ne vidimo kot takšnih. Enako kot s strateškopolitičnega aspekta ne želimo akceptirati niti tako banalnih empiričnih dejstev, kot jih izpostavlja neki švicarski islamolog: na začetku 20. stoletja od nekaj manj kot 300 milijonov muslimanov ni bilo »kolonializiranih« le kakih 20 milijonov. Njegova »kolonialna tabela« še pravi, da gre za 20 milijonov - uganite! - afganistanskih muslimanov. To pove vse.

Cuius religio, eius religio

Najboljši dokaz diskrepance med našo avtoreceptijo in našo stvarnostjo je prav vprašanje izgradnje džamij v evropskih mestih (kar kampak nikakor nima nikakršne zveze z izgradnjo krščanskih molilnic na Kitajskem, da o misioniranju še nemisioniranih divjakov sploh ne govorimo!). Duhovi se razburjajo v Avstriji, v Kölnu radikalna evropska desnica radikalno protestira na vse strani, izdaja dovoljenja za izgradnjo džamije v Ljubljani je dogodek sui generis ter se kot tak vklaplja v to fenomenologijo evropske avtoreceptije, ki je z vsako novo islamsko molilnico konfrontirana ne le z občutkom, da pravzaprav daje dovoljenje za izgradnjo zelo učinkovitih terorističnih centrov, ampak da s tem »izdaja« nekaj, kar je bistveno starejše tako od razsvetljenstva kot od kritike religije in ločevanja Cerkve od države. Dejstvo, da je velik del evropske populacije hkrati navidezno indiferenten do tega vprašanja, ne govori, vsaj zdi se tako, proti tezi, da tudi ta del prebivalstva ne deli omenjenega občutka implicitne okupacije eminentno krščanske identitete Evrope. K temu so doprinesli tudi znanstveniki, kot je sirsko-nemški islamolog Bassam Tibi, ki je investiral vso svojo energijo v dokazovanje elementarne nekompatibilnosti islama in demokracije. To samo po sebi niti ni tako napačna teza - vsaj v religijah, ki od človeka zahtevajo, da je prima facie vernik in šele potem človek, ter tudi vse ostalo, kar izhaja iz te sekundarne definicije -, kajti v takšnih religijah se teokracije namreč vzpostavljajo kot »najnarav-

nejši« modusi socialnega in političnega strukturiranja. Toda problem ni v takšnih konstelacijah v islamu, ampak v »vzvišeni« perspektivi, iz katere so omenjene ugotovitve izrečene, in v nereflimiranih premisah, ki so vanje vgrajene. To med ostalim najboljše dokazuje odločitev samega Tibija, da zapusti Nemčijo, ki mu, kljub statusu univerzitetnega profesorja in brezštevlnim publikacijam o islamski grožnji, ni dovolila postati polnopraven član nemške družbe. Družbe, ki se definira kot odprta, sekularna, demokratična, družbe, ki številnim neevropskim (nekrščanskim?) znanstvenikom dovoljuje delovanje na univerzah, vendar jim očitno ne dopušča, da bi v skrajni konsekvenci razveljavili zavest o svojem vendarle kolonialnem in neevropskem (nekrščanskem?) poreklu.

Zdi se, da se prav tu dotaknemo srži

problema: le zares sekularni prostori ne sprašujejo o svojem odnosu do neke specifične religije, ampak do religije nasploh, le zares pluralistične družbe razvrščajo ljudi po njihovem učinku (v smislu Popperjevih tehnologov) in ne po njihovem poreklu, njihovi religiji etc. Evropa, ki bi, živeča v skladu z lastno avtorecepcijo, bi ukinila verouk v javnih šolah in vse vrste religiozne identifikacije v javnih ustanovah ter bi kot družba, ki verjame v lastno znanost, imela pred sabo problem fundamentalizma vseh barv in zagovornikov zaprtih družb, ki se borijo pod najrazličnejšimi zastavami. V neki takšni Evropi bi bil odnos med verskimi in posvetnimi prazniki ravno obraten od sedanjega, kot ustvarjalka najsvetejših razsvetlenskih tradicij bi takšna Evropa imela problem z molilnicami vseh arhitekturnih in ideoloških oblik. »Is-

lamsko vprašanje«, ki je donedavna bilo »židovsko vprašanje«, je torej mogoče rešiti prav v skladu z Marxovim navodilom, da je treba Žide emancipirati kot ljudi, ter da bo tako izginila potreba, da bi jih emancipirali kot Žide. Bassam Tibi bo potem lahko ostal v Nemčiji, Evropi se ne bo treba bati oboroženih in radikalnih muslimanskih (danes muslimanskih, jutri morda kitajskih ali katerihkoli drugih) getov v Parizu ali Berlinu, demokracije pa ne bo treba braniti radikalnim avstrijskim, belgijskim ali drugim plemenitim desničarjem, ki še bolj od tujih religij in modusov življenja prezirajo le demokracijo samo. V takšni Evropi bi džamije, cerkve in sinagoge imele status gradbenih objektov, namenjenih opravljanju metafizične higijene določenih ljudi z izraženimi metafizični-

mi potrebami, ne pa političnotalitarnega urina, s katerim se skozi »krščansko«, »islamsko«, »židovsko« ali katerokoli drugo podobno vprašanje pravzaprav označuje lasten teritorij. Cuius regio, eius religio.

Našemu fiktivnemu nezemljanu-sogovorniku bi najbrž šele tedaj postalo na pol jasno, o čem govorijo Strache in ameriški hip-hop pridigarji ter kaj neki se v Meki ali Kabulu dogaja skoraj skozi vse leto, vendar pa mu po branju esencialnih del, napisanih v zadnjih dvesto ali tristo letih, zagotovo ne bi bilo jasno, kakšno zvezo ima to z Voltairom ali Kantom. Kajti njune sanje (kakor tudi sanje moje malenkosti) so bile nekoliko drugačne od sanj slovenskih muslimanov, ki, kot piše sarajevsko Oslobođenje, že štirideset let sanjajo o džamiji v Ljubljani. ■

Principium retinae orientalis

Izjemno težko je govoriti o tako subtilni zadevi, kot so verska čustva, kajti v hipu se te oprime sloves nestrpnosti. Ravno zato je v danem trenutku tako ugodna klima za ponovne razprave o tem, kako naj se umesti v prostor džamija v Ljubljani. A problem ni v formi, temveč v vsebini in o tej Slovenke in Slovenci nočemo vedeti skoraj nič, čeprav bi morali, saj bi le tako vedeli, v kaj se brezskrbno podajamo.

JANUŠ RASIEWICZ

Globalizacija je v zadnjih dvajsetih letih pripomogla bliskovitemu rušenju tradicionalnih vzorcev, kar pa je za sabo potegnilo vrsto novih problemov, ki jih ni več moč reševati na nivoju akademskih razprav. Bliskovit razvoj komunikacij, predvsem pa nenasitna potrošniška družba, ki je postala brezbržna do norm, ki so še nedavno veljale, je pripomogla k rušenju tradicij. Vzhod se zaenkrat s tem še ni okužil, zato je njihova tradicija trdnjša in bolj vpeta v njihovo življenje, kar jim daje povsem drugačno podobo bivanja. Prav v tem se razlikujemo in napaka sodobne zahodne družbe je malodane nasilno zblíževanje in združevanje različnosti. Različnost je potrebno ohranjati, seveda vsako v svojem okolju, in samo spoštovanje ene in druge kulture je dopustno ravnanje. Spajanje in mešanje enega z drugim je v ne-

ki obliki zločin. Nihče nima pravice jemati tujega in nihče nima pravice svojega vsiljevati drugim. Želim se pomuditi ob aktualnem vprašanju, ki bi nas moralo še kako zadevati, kljub trditvam mnogih posameznikov, da temu ni tako. Najprej odločno zavračam vsakršna natolcevanja o verski nestrpnosti, ker smatram površne in stereotipne razprave za neumnost. Osnova mojega prepričanja so dejstva, oprta na zgodovinske podlage, spremljajoč razvoj in razcvet kulture, ki evropskemu človeku daje povsem drugačno podobo, zato so se tudi vedno, ob stiku ene in druge religije pojavili konflikti. Podoba Evrope nedvomno temelji na judovski in krščanski tradiciji. Islam, ki je poskušal Evropo osvojiti dvakrat, ima s krščansko-judovskim izročilom le malo skupnega. Vendar v danem trenutku ne

gre za vsebinsko razpravo o eni ali drugi obliki verske izraznosti. Gre za mnogo bolj pomembne stvari, ki nosijo težo identitete, temelječe na dva tisoč let starem izročilu, in ko govorimo o Slovencih, smo krščanstvo prevzeli v osmem stoletju, torej takrat, ko se je na srednjem vzhodu silovito širil islam. S krščansko kulturo je zrasla vsa naša dediščina in dolžni smo jo varovati. Tokratni, tretji pohod islama na področje Evrope se dogaja že nekako pol stoletja, a je strateško neprimerno bolj premišljen od tistih dveh, ki sta se dogajala z ognjem in mečem. To se kaže predvsem v strategiji, ki se pravzaprav zelo dobro obnese, saj je odpor zelo šibak, uspeh pa je izjemen. Povojna izgradnja Nemčije, Beneluksa, Francije, razcvet skandinavskih in ostalih evropskih držav je bil nenasiten trg delovne sile, saj je bilo domače odločno premalo. Ekonomska migracija iz revnejše vzhodne Evrope je bila idealna prilika za krepitev kupne moči v teh državah, seveda pa je bila ta delovna sila cenejša. Ekonomski moment je botroval tudi kulturnemu, polnemu posledic, ki jih ni nihče predvidel. V vseh demokratskih državah so bile človeko-

ve pravice bistveni postulat funkcije oblasti, zato so tudi vsi priseljenci v teh državah imeli dovolj pogojev za nemoteno negovanje svoje kulture. Problem je nastal, ko se pojavi vprašanje, kaj je religija: kultura ali intima posameznika. Za Evropejce krščanstvo ni predstavljalo nobenega problema, saj je takšen ali drugačen katolicizem na tem teritoriju avtohton. Vendar so s sklicevanjem na kulturo tudi drugi verniki zahtevali svoje pravice in v tem so v večini držav uspeli tudi muslimani. Tako so po mnogih mestih Evrope zrasle najprej molilnice, nato džamije, ki so podobo teh mest bistveno spremenile. Te spremembe se odražajo najprej v fizični podobi mest, nakar nastopijo še druge podrobnosti, ki počasi, a zanesljivo dajejo svoj pečat. Multikulturalnost v nekem smislu pomeni korak nazaj, saj se identiteta posamezne nacije začne razkrajati, kar je v bistvu katastrofa. Ravno iz tega razloga je potrebno biti previden in zelo skrbno postavljati meje, koliko je dopustno posegati v identiteto ene in druge kulture. Seveda je prav tako potrebno postaviti kriterije, kaj je kultura in kaj religija oziroma ideologija. Prav tu je srž polemike, ki že več kot trideset let bremeni slovensko javnost. Vemo, da v Sloveniji živi okrog 47.000 muslimanov, ki se ob svojih praznikih zbirajo v športnih dvoranah in najetih prostorih. Prav na predvečer božiča 2008 je ljubljanski župan Zoran Jankovič podpisal pogodbo o prodaji zemljišča islamski skupnosti za gradnjo islamskega kulturnega centra. Očitno se mu je zelo mudilo,

Noben verski nestrpnost nisem, če nasprotujem izgradnji tako velikega islamskega versko-kulturnega centra. Sem zgolj patriot, ki ljubi svojo zemljo, rod in domovino, kar je tujega pa sprejemam le v goste.

Džamija v Zagrebu.

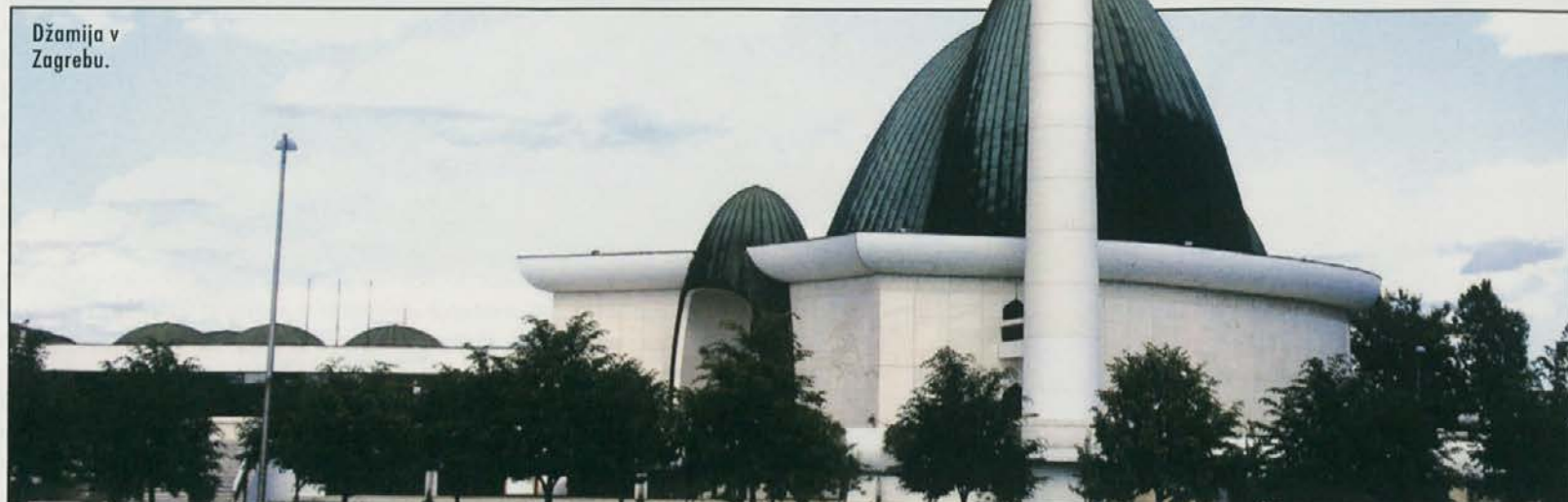

Foto: Jasna Čirič

kajti ta hip še ni znana odločitev ustavnega sodišča o morebitni dopustnosti referendumu. Ta naj bi se nanašal na določitev dimenzij, saj je prav to jabolko spora. Nobeno prepričevanje o tem, da imajo tudi drugje velike verske centre, ne vzdrži. Slovenija je po svojem obsegu premajhna, da bi smela sprejeti tako ogromen projekt neke verske skupnosti. Zmernost in primernost je še kako na mestu. Vsa polemika, ki nastaja ob gradnji džamije, je razsežnost, ki je zastavljena. Ne gre zgolj za objekt, kjer bi lahko islamski verniki opravljali svoje verske obrede, ampak gre za mnogo več. Gre za islamski kulturni center, kar pomeni molilnica, knjižnica, vrtec, verska šola, pravzaprav za zelo obširen objekt, ki bo vseboval prav vse, kar islam kot ideologija potrebuje. To je vendar več kot zagotavlja Ustava RS, saj je samo po sebi umevno, da za vrati oziroma za zidovi takšnega objekta raste država v državi. To tudi pomeni, da je center podvržen povsem drugemu režimu; na njegovem teritoriju velja šeriat in samo vprašam se, kako bodo Ljubljančani gledali na obredno klanje in ostala dogajanja, ki za nas niso sprejemljiva. Prav zato sem v uvodu zapisal, da bi se Slovenke in Slovenci morali globlje zamisliti, kaj dopuščajo s svojim skrajno tolerantnim odnosom do tega vprašanja. Utemeljeno se pojavi strah, saj dogodki na Nizozemskem, v Nemčiji in še kje nosijo sporočilo negativnega odnosa do nekontroliranega razcveta islamske ekspanzije na Slovenskem. Vedeti je potrebno, da noben kulturni dialog, nobena strpnost, niti spoštovanje ne morejo biti nad interesom lastne suverenosti. Zdrzil sem se ob citatu iz Korana: O, verniki, delite (imetje), ki smo vam ga dali, prej, preden pride dan, ko ne bo več kupoprodaje, niti prijateljstva niti posredništva. Gradnja džamije v Ljubljani torej ni zgolj problem MOL, ampak je to vprašanje mnogo širše. Predvidene dimenzije in namen niso v mejah, ki ne bi zbujale skrb. Islam je način življenja, zato se tako močno razlikuje od vseh drugih verstev, zato tolikšen dvom. Prepričan sem, da kljub vsemu ne bi smeli dovoliti gradnje versko-kulturnega centra, saj ga islamski verniki v Sloveniji ne potrebujejo. Za opravljanje svojih verskih običajev imajo popolnoma vso pravico, da si zgradijo molilnico, normalnih gabaritov. ■

Maja Kaučič

Poslednji žur

Kolone avtomobilov živčnih razvalin pred nakupovalnimi svetišči, ki svoje misli fokusirajo na pridobitev ugodnega parkirnega mesta (najraje kar pred vhodom), in džungelske razmere v trgovinah z nepopisno gnečo, kjer police padajo že zaradi umikanja drug drugemu, so skušale odločno demantirati vest o recesiji. In da bi misel na krizo postala še bolj oddaljena, raja fanatično rije po znižanih zalogah blaga, skladišči hrano in pijačo ter kupi še kak televizor več, kot ga potrebuje. Kot da se pripravlja na vesoljni potop, ki ga želi dočakati dostojno – v izobilju, in ne na obdobje skromnosti in varčnosti. Paradoksalno je klima med kupci ugodna, saj ta zaenkrat ne pričakuje bistveno slabšega finančnega položaja svojega gospodinjstva, borzni indeksi v rdečih številkah pa so kot vest o umirajočem otroku iz nerazvitega sveta. Zelo oddaljena. Če že, pa ga precej bolj skrbi brezposelnost v prihodnjem letu. Ampak strah pred izgubo službe zgleda bolj kot nakupovalna obsesija. Kot »kupimo danes, kar si jutri ne bomo zmogli privoščiti«. Kot zadnja velika razprodaja pred nakupovalno vzdržnostjo. Zadnji fuk pred impotenco. Kot zadnji veliki razuzdan žur pred pričakovanim obdobjem pomanjkanja, takrat, ko bodo morda tudi v naši sosesčini umirali otroci in bo smrt dobila nov, doslej neznan priokus bližine. Očitno se je pesimizem razširil le med direktorji podjetij, njihovimi svetovalci in že odpuščenimi delavci ter na finančnem ministrstvu, ki napoveduje, da se bo država 2009 zadolžila za skoraj 2,8 milijarde evrov, na koncu leta pa naj bi dolg državnega proračuna znašal 9,3 milijarde evrov. Bojda nas čaka črno leto in prav sedaj Slovenec na novo odkrije hedonista v sebi. V najmanj primernem trenutku; ko se mora svet sprijazniti z dejstvom, da denarja ni, ker je ustroj usodno zahreščal in se pripravlja na zadnji prizor. Narod pa si tačas prizadeva za zares sproščeno Slovenijo. Planira megalomanske novoletne zabave, množična celebriranja uničevanja možganskih celic, načrtuje razkošne počitnice in si prizadeva izkoristiti vesele trenutke brezskrbnega konzuma, ki jim bodo šteti dnevi, takoj ko se leto preseli na svoj začetek. Kako apokaliptično. Medtem ko torej večina črnogledih napovedi, odpuščanj in gospodarskih težav ne jemlje preveč resno, lahko v časopisih prebiramo članke, ki se krize lotevajo z dobršno mero optimizma, ko govorijo o tem, kako enostavno je krizo obrniti sebi v prid, jo izkoristiti, pretentati, kako doseči, da kriza de-

Čprav je njegovo gospodarstvo že globoko v krizi, se Slovenec v predbožičnem času ni ukvarjal z zlomom finančnega trga. Kje neki, letos je bil še posebej radodaren in zapravlil več, kot so napovedovali strokovnjaki. Priden.

la namesto nas in podobne reči. Aha, super ... torej je vse v najlepšem redu, gremo na pivo! Zdaj moramo počakati le še na naslovnice, ki so v stanju krize prepoznale pravo naravo blaginje. Morda zveni cinično, misel pa se vseeno ne zdi tako zelo zgrešena. Prebujenim v družbi brez vrednot, ki ji drsi po spolzkem terenu malodušja in brezbrežnosti, pravzaprav sploh ne. V družbi, ki misli, da je okej, če zreducira čas za družino na praznike in pogrebe, kot najprimernejši izkaz naklonjenost do soljudi pa vidi v tem, da jih opremi z najnovejšo zabavno elektroniko ali pa jim »forwarda« sms z dobrimi željami ter s tem potlači občutek krivde zaradi odtujenosti do njih. In do njih samih. To je družba, znotraj katere se s pomenom morale ukvarjajo najbolj nemoralni izmed nas. Družba, v kateri so zlobni in grabežljivi memi tako inficirani s parolami potrošništva in materializma, da bo misija osvoboditve izpod težkega jermena kapitalističnega vzdušja težja, kot se zdi. Brez enotnosti skoraj nemogoča. Namreč premik težišča našega razmišljanja mora v objektiv zajeti videnje krize kot priložnosti za nov začetek. Za vstajenje iz ruševin zahojenega stoletja in ne za obnovo stanja, ki nas je pahnilo v negotovost. Operacija kapitalističnega mrtvaka ni smiselna, četudi jo skušajo vodilne strukture na vsak način izvesti. Prvi poseg, ki ga je potrebno opraviti, je presaditev stanja duha civilizacije, ki se utaplja v navidezni nemoči in samopomilovanju ter se sprijazni z usodo, še preden se le-ta sploh začne pisati. Dokler družba ne vidi, da je prav sama sebi največji problem, ker je zadovoljena z obliko suženjstva, v kateri je biti suženj kul in udobno, prevzemanje odgovornosti ne bo v modi. A kaj se bo zgodilo, ko bo s prihodom lačnih bančnih računov izginjalo udobje? Panika, obup, povečana suicidnost? Morda. Vsesplošna decembrska opijanjenost (saj ne pravim, da je to kaj novega, pa vendar je letos nekoliko drugače), je bila morda prvi indic za strah pred izgubo ustaljene življenjske rutine z vsemi njenimi udobnostmi. Nekje v podzavesti dušimo misel na padajoče točke in nižji standard. Zdi se kot sen iz daljnih dežel, ki te sili v spanje, da ne bi uspel realizirati njegovega prihoda v resničnost. A alternativa obstaja. Zato je bolje, da se izpod hladne prhe vrnemo trezni, brez bojzani pred resnico in v pripravljenosti napeti lastne možgane, da najdemo strategijo, kako zaigrati partijo naših življenj, ki jim bo skupna vizija o svetu z na novo definiranimi ideali. ■

Islam in džamija v Sloveniji

Ne glede na to, da je islamska skupnost po številu vernikov druga največja religija v Sloveniji, še vedno ni ma osrednjega verskega objekta – džamije. O islamu in gradnji džamije v Sloveniji, smo se pogovarjali s tajnikom islamske skupnosti v Sloveniji, Nevzetom Porićem, ki se je nedavno udeležil tudi romanja v Meki.

ALEŠ KUSTEC

Koliko je muslimanov v Sloveniji in od kod prihajajo?

Po popisu prebivalstva iz leta 2002 v Sloveniji živi okrog petdeset tisoč muslimanov. Po naših podatkih jih je okoli deset tisoč več. Večina muslimanov, 90 %, ki živimo v Sloveniji, smo po poreklu iz Bosne in Hercegovine, torej Bošnjaki. Ostali so iz drugih bivših jugoslovanskih republik. Potem je majhno število muslimanov še iz Turčije in drugih muslimanskih držav.

Kako se muslimani počutite v Sloveniji, glede na to, da že skoraj štirideset let čakate na izgradnjo džamije?

To je pravzaprav glavni problem muslimanov v Sloveniji. Vse ostale stvari smo uspeli na nek način realizirati in se dogovoriti. Džamija je problem, ki je star že štirideset let. Mogoče obstaja tudi nekakšna krivica na naši strani, ker si morda nismo dovolj prizadevali tako kot sedaj. Mislim, da se bo sedaj to vprašanje kmalu rešilo in da bomo začeli z izgradnjo ter prišli do svojega cilja. Kar se tiče družbe v celoti, mislim, da so muslimani zelo dobro sprejeti. Mislim, da je Slovenija dobra prijateljica Bosne in Hercegovine. To je tudi pokazala v času vojne v Bosni in Hercegovini, ko je od tam sprejela okoli sedemdeset tisoč beguncev. Nekateri od njih so tudi ostali v Sloveniji. Mi nimamo nekih večjih težav v Sloveniji. Seveda obstajajo nekatere določene težavice, s katerimi pa se soočamo vsi skupaj, ki živimo v Sloveniji. Kot že rečeno, je edini pravi problem za muslimane v Slovenije izgradnja džamije.

Se je odnos do muslimanov v Sloveniji spremenil po 11. 9. 2001 – terorističnem napadu v ZDA?

To je zanimivo vprašanje. Vendar mislim, da ne. Ker so muslimani tukaj živeli že prej, že desetletja, so eno-

stavno pokazali, da sodijo v ta prostor, da Slovenijo čutijo kot svojo domovino. Moram priznati, da so bili nekateri posamezni primeri, ki so skušali nekatere stvari zaostri, ampak na splošno mislim, da ni bilo nobenih večjih problemov glede 11. septembra in da je življenje enostavno teklo naprej. No, eden izmed problemov je bil, da so takrat po 11. septembru mediji začeli malo bolj intenzivno govoriti o džamiji, nekateri tudi v negativnem kontekstu. Takrat je zagotovo to prispevalo k temu, da se je reševanje tega problema zaostri in da takrat nismo uspeli tega rešiti. Se pravi, bilo je nekaj medijskih »napadov« na islam in muslimane, ampak to je bilo takrat popularno ne samo v Sloveniji, ampak se je na celotnem Zahodu govorilo o islamu in muslimanih v nekem negativnem kontekstu.

Kakšen je bil odziv slovenskih muslimanov na karikature o preroku Mohamedu v danskem časniku?

Verjetno ste opazili, da muslimani v Sloveniji nismo reagirali. Mi smo se oglasili z enim sporočilom za javnost, v katerem smo to obsodili. Nismo pa organizirali nobenih shodov. Verjetno je to bil le povod za muslimane v nekaterih državah, da so pokazali svoje nezadovoljstvo, morda ne samo s karikaturami, ampak tudi z drugimi stvarmi. Mislim, da so bili odzivi malo pretirani. Mi v Sloveniji smo seveda obsodili zažiganje zastav in drugih simbolov nekaterih držav.

Vrniva se k džamiji. Zemljišče za gradnjo džamije naj bi stalo 4,6 milijona evrov, koliko predvidevate, da bo stala še sama gradnja džamije in kdaj naj bi bila končana?

Glede na zelo visoko ceno islamsko kulturnega centra, še trenutno ne govorimo o končni ceni. Islamski

center se bo gradil po fazah. Prva faza je seveda nakup zemljišča, ki stane 4,6 milijona evrov, kot ste povedali. Mi se sedaj osredotočamo na to cifro. Moramo najprej kupiti zemljo. Ko jo bomo kupili, bo realno govoriti o začetku izgradnje džamije. Seveda bo potrebno plačati tudi komunalne prispevke, okrog dva milijona evrov. Potem bo potrebno organizirati arhitekturni natečaj, kar bo zagotovo znašalo nekaj sto tisoč evrov. Ko bomo izpeljali ta natečaj in izbrali rešitev, potem bomo lahko govorili o končni številki, koliko bo stala izgradnja džamije. Do takrat pa ne moremo reči, da bo džamija stala toliko in toliko. 24. decembra 2008 smo podpisali pogodbo o nakupu zemljišča. V začetku naslednjega leta bomo postali dejanski lastniki zemljišča. Takrat pričakujemo, da se bo ta projekt lažje nadaljeval.

Glede na to, da gre za velike zneske, pričakujete, da boste večino denarja zbrali sami, oziroma pričakujete tudi kakšne donacije iz tujine?

Prizadevamo si predvsem, da bi sami kupili zemljo. Torej, da postanemo lastniki zemljišča. Kaj bo potem, ne vemo. Imamo sicer določene pogovore z malo večjimi donatorji, ki so pripravljene prispevati določena sredstva. Bomo videli, kaj bo. To je vse prihodnost in o prihodnosti je težko govoriti.

Nekateri nasprotniki džamije trdijo, da muslimani v Sloveniji ne potrebujete džamije, da imate dovolj molilnic. Kakšna je pravzaprav razlika med molilnico in džamijo?

Molilnica je pravzaprav vsak objekt, v katerega se položijo preproge in se lahko moli. Torej, brez kakršnega koli simbola in funkcije. Džamija pa mora imeti minaret. Obrnjena mora biti proti Meki. Imeti mora določene stvari, ki so povezane s pravili islama oziroma izgradnjo takega objekta. Ponavadi so vhodna vrata v nasprotni strani od Meke. Vse se dogaja v tem prvem delu. Ostali del objekta ne sme biti pred molilnico oziroma sakralnim delom objekta. Glavni simbol džamije je minaret. Kakšen bo, je odvisno od arhitektnega natečaja. Kar se tiče molilnice, mi slednje

že imamo. Tudi v tej hiši je bila molilnica [sedež islamske skupnosti v Ljubljani]. Zdaj smo kupili drugo hišo v Šiški, kjer smo molilnico malo povečali. To bi naj bila nekakšna vmesna faza do izgradnje džamije. Torej, vsaka hiša je lahko molilnica. Džamija pa je naš simbol in zaradi tega si jo prizadevamo zgraditi.

Referendumsko vprašanje je postavljeno tako, da oporeka samemu minaretu in njegovi višini. Torej je to posredno vprašanje o izgradnji džamije, ker, kot trdite sami, brez minareta džamije ni?

Tako je. Mi bi si lahko zgradili kakršno koli hišo v teh štiridesetih letih. Torej, brez minareta. Ampak želimo si džamijo, ki bo imela svoje simbole.

Kakšni pa so vaši odzivi na zbiranje podpisov za referendum?

Za medije sem že izjavil, da je gospod Mihael Jarc politično mrtev brez zgodbe o džamiji. Če se spomnite, da od leta 2004 pa do danes njega ni bilo v medijih. On je poskušal tudi leta 2004 na volitvah pridobiti politične glasove na problemu džamije. Na svojem plakatu je imel celo prekržano džamijo. Vendar ni uspel in je dobil samo 78 glasov na teh volitvah. Jaz bi to komentiral kot nekakšno zbiranje političnih točk, ampak verjamem, da ljudje v Sloveniji niso naivni. Žal pa takšne osebe pošiljajo napačno sliko v Evropo in svet o Sloveniji in Slovencih, kajti slednji niso takšni.

Glavni očitek gospoda Jarca je, da islam ni miroljubna in nepolitična religija. A bi lahko povedali kaj več o islamu?

To je njegova teza že kar nekaj časa. Poglejte, beseda islam prihaja iz besede selam, ki pomeni mir. Tukaj imamo iste korenine v obeh besedah. S-L-M, potem samo zamenjamo vokale in iz besede selam dobimo besedo islam. Islam je zagotovo miroljubna religija. To bom podkreпил s kur'anskim stavkom v četrtem poglavju, v katerem Bog pravi, da tisti človek, ki nekomu reši življenje, v bistvu reši celo človeštvo. In če nekomu odvzameš življenje, je enako, kot da si vzel življenje celemu človeštvu. Torej, življenje v islamu je sveto. Lastnik življenja je izključno Bog. Nihče

na tem svetu, razen Boga, nima pravice drugim odvzeti življenja. Obstajajo nekateri ljudje, ki se skrivajo za islamom in skušajo izvajati svoje lastne interese. Teroristični napadi nimajo nobene zveze z islamom, kajti življenje je sveto. Priti v nek trgovinski center in pobiti številne nedolžne ljudi, je v islamu velik greh. Zaradi tega jaz ne sprejemam teze, da je islam nemiroljubna religija oziroma da je celo politična religija. Parlament se je že zdavnaj preselil iz verskih institucij v državne ustanove, zato religija oziroma islam deluje samostojno brez kakršnih koli političnih zadev.

Kar na Zahodu velikokrat zbuja očitke islamu, je tudi položaj žensk v islamskem svetu.

Ko beremo islamsko literaturo, vidimo, da ima ženska pravzaprav zelo dober položaj in pravice. Tukaj je stvar običajev. Ljudje prenesejo svoje lokalne običaje v družbo. Tako Zahod pravzaprav vidi položaj žensk v

islamom skozi te običaje. Islam ne zatira ženske in ji daje velike pravice, vendar pa ti običaji to nadvladajo in dominirajo. Tako da ne bi govoril o zatiranosti žensk v islamu, ampak o običajih muslimanskih narodov. To je problem. Zahodu je enostavno potrebno ponuditi prave informacije o položaju žensk v islamu.

Islam je v bistvu dokaj socialna religija, saj ima v enem izmed stebrov predpisano miloščino do revnih. Se slednja redno izvaja?

Moram priznati, da je pri izvrševanju petih praktičnih islamskih dolžnosti zekat [dajanje miloščine] zelo zapostavljen. Ljudje ga ne prakticirajo tako, kot bi morali. Ne vem zakaj, ampak dati nekaj od sebe, je zelo težko. To ni samo pri muslimanih, to je tudi pri drugih. Obstajajo tudi tisti, ki to prakticirajo, vendar pa je veliko tistih, ki se ne menijo za ta steber oziroma to dolžnost ali pa dajo le simbolično nekaj denarja. 2,5 odstotka

je potrebno odšteti od viška, to je od tistega, kar stoji celo leto. Če imamo recimo na banki ali doma 1600 evrov in več, ki je višek in ga nismo potrebovali tekom celega leta, letos je bilo toliko določeno, vsako leto se določa ta meja, potem moramo od tega dati 2,5 odstotka revnim, obstaja pa tudi možnost, da se to vplača v skupnost.

Nedavno ste bili na romanju v Meiki. Kaj se vas je na tem romanju najbolj dotaknilo?

Srečanje s Ka'bo, črno kocko, proti kateri se muslimani obračamo v času molitve. Ko človek to zagleda, enostavno vse pozabi. Vidi, da je nekaj zelo majhnega. Tam je ogromno ljudi. V tem prostoru okrog Ka'be se lahko zbere milijon dvesto tisoč ljudi. Ka'ba pravzaprav simbolizira božje edinstvo. Muslimani verjamemo, da je božji prestol nad Ka'bo ter da angeli krožijo okoli tega prestola in slavijo zveličanega boga. Simbolika te

ga kroženja je prenesena na Zemljo, kjer ljudje krožijo okoli Ka'be. Druga stvar, ki je bila zanimiva, je bilo število ljudi, ki so v 48 urah dobesedno preplavili deset ulic širokih deset ali več metrov, saj so prihajali na džemreta oziroma tja, kjer se kamenja hudiča. Jaz sem to opazoval iz mostu. Ne moreš verjeti, da nenehno odhajajo in prihajajo ljudje. Ta množica me je fascinirala. Bili so ljudje različnih narodnosti. Tretja stvar je bila srečanje z božjim poslancem oziroma prihod k njegovemu grobu. Šli smo v Medino, mesto, ki je 450 km oddaljeno od Meke, v džamijo božjega poslanca Mohameda, mir z njim. Ko prideмо do njegovega groba, ga vsaka vernica in vernik pozdravita z našim pozdravom: 'Selam alejkum, Ja resullallah', kar pomeni: 'Mir s teboj, božji odposlanec'. Ta bližina med božjim odposlancem in vernikom je zelo fascinantna. Torej, te tri stvari so bile zame najbolj pomembne v času romanja. ■

Facebook demokracija

Svetovni splet počasi postaja spletni svet, na katerega se »seli« naša družba. Za »zdravo« in sproščeno uporabo in obravnavo svetovnega spleta pa je potrebno predvsem razumeti njegove značilnosti, ki generirajo nove nivoje komuniciranja in mehanizme izražanja osnovnih družbenih komunikacij.

MATJAŽ GERM

Nekatere spletne aplikacije so tudi v slovenskem okolju zrasle v organizirane sisteme za izražanje javnega mnenja, njihov produkt, izvleček komunikacijske interakcije, pa celo v javno mnenje samo, ki ga kot referenco uporabljajo tudi drugi mediji. Poleg obravnave že preskušane prepletosti med novimi in tradicionalnimi mediji takšna slika sili tudi v diskusijo o splošnem razumevanju implikacij svetovnega spleta in njegovega konteksta. Svetovni svet je vraščen v družbo, zato je njegova uporaba fenomen, ki je z razvojem informacijske družbe vzbrstel v sestavni del privatnega in poslovnega življenja presežnega dela ljudi, njegova družbena moč pa z dostopnostjo še raste in se širi. Ob tem je svetovni splet in širše internetna tehnologija, kot se je zgodilo tudi s televizijo in drugimi množičnimi mediji, postal družbeni gradnik, sistem, ki je tako prisoten, da ga sploh več ne opazimo. Odraščajoča internetna generacija je »okužena« s svetovnim spletom, kar jo na nek način distancira od njegovih razsežnosti in dimenzij, uporablja ga nagonsko in ga tako tudi razume. Starejše generacije so pri uporabi interneta precej bolj senzacionalistične.

Socialna omrežja kot fenomen spletne komunikacije so postala prave sofisticirane sociološke skupnosti na internetu. Med najboljše organizirane in izpopolnjene sisteme spletnega integriranega komuniciranja sodi prav aplikacija Facebook. Nov mejnik v njenem razvoju se trenutno realizira tudi v našem okolju, ko z vzajemnimi prenosi med spletnim in realnim svetom prihaja do medijske aktualizacije tem, ki so se pravzaprav rodile na Facebooku. Pri tem je potrebno zanemariti ali vsaj preinterpretirati dejstvo, da gre za vsebine s koreninami v »realni« dimenziji, ki jih je »nevidna sila« na spletno omrežje zgolj prene-

sla, ravno zaradi te »nevidne sile«, ki pravzaprav povzdiguje pomen tovrstnih aplikacij in jih legitimira in celo institucionalizira. Facebook je v bližini našega širšega dojetanja najprej »razburil« s spletno gonjo proti hrvaškemu premierju Sanaderju. Fascinacijo nad spletnimi skupnosti, ki se združujejo v okviru Facebook skupin, je pravzaprav vzbudil represivni moment, mediji in širša javnost so se namreč za fenomen začeli zanimati po aretaciji domnevnega ustvarjalca in administratorja protivladno nastrojene spletne skupine, ki so ga hrvaške oblasti obravnavale zaradi suma sovražnega govora. Zanimiv je torej impulz – represija, ki diši po od-

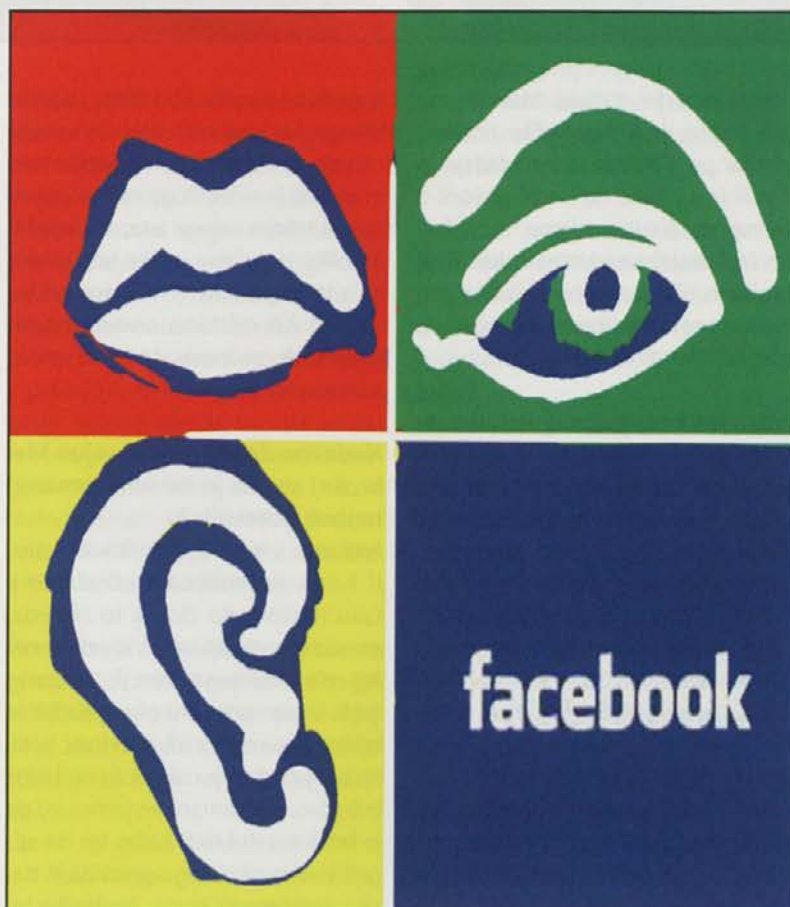
daljenih časih bojev za človekove pravice in demokracijo v tem okolju. Podobnost je vidna na več nivojih, v sociološkem kontekstu pa je pojavoma skupna reakcija, ki jo je sprožila represija – torej zanimanje. Tudi v slovenskem prostoru se je Facebook institucionaliziral v političnih vsebinah. Potem ko se je ne preveč množično »pojavi« kot komunikacijsko orodje v letošnji volilni kampanji, je pozornost nase skoraj spektakularno pritegnil ob imenovanju Dimitrija Rupla v službo v kabinetu predsednika vlade. Politična anomalija je svoj odgovor dobila prav na svetovnem spletu s skupnostjo več 10.000 registriranih nasprotnikov Pahorjeve odlo-

čitve. Mediji so se na nek način okoristili te virtualne moči in z njo nadgradili svojo družbeno vlogo. Precedenčna reakcija pa že zaradi svoje definicije povzroči plaz. Mediji so tako prej omenjen vzgib sprejeli za svojega in pa preverili tudi na primeru zaostritve odnosov med Slovenijo in Hrvaško, ko so relativno izredno pozornost namenjali razvoju in gibanju komunikacije o tej temi na svetovnem spletu, tako kvantitativno v obliki količine »spletnih duš«, ki so z zaporedjem klikov izrazile določeno mnenje, kot tudi v kvalitativnem smislu s izvlečkom izraženih mnenj. Na žalost pa so mediji večkrat izgubili kompas pri obravnavi spletnega javnega mnenja in ga prenesli preveč neprevidno in selektivno.

Ko je Facebook prevzel legitimnost javnega mnenja, je v novo dimenzijo vstopil celoten kompleks njegovih vsebin, pri čemer je medijska selekcija brutalna. Izbor specifičnih tem v gomili vsebine kriči po integraciji širšega tematskega kroga in daje tudi nove razsežnosti diskusiji o »varnosti« in sovražnem govoru na svetovnem spletu, ki je predvsem zaradi narave spletne demokracije problem, s katerim se strokovnjaki za informacijsko družbo intenzivno ukvarjajo že dlje časa (Slovenija je ministrstvo za informacijsko družbo, ki je delovalo le štiri leta, ukinila leta 2005!?).

S še sprejemljivo mero osladnosti bi lahko torej rekli, da je tudi Slovenija začela proces integracije internetne demokracije. V nadaljevanju je nujno piljenje orodij in definicij takšnega razvoja, ki lahko nevtralizira negativne smeri in usmerja »zdravo« uporabo komunikacij svetovnega spleta, ki jih lahko omogoči predvsem razumevanje nove družbe. Pri tem nas zmore voditi preprosto dejstvo, da konzumirati še ne pomeni razumeti. Nenazadnje, tudi televizija je bila nevarna, dokler je nismo razumeli. ■

Ko je Facebook prevzel legitimnost javnega mnenja, je v novo dimenzijo vstopil celoten kompleks njegovih vsebin, pri čemer je medijska selekcija brutalna

Prilagodeno v Evropskem parlamentu vidijo prakso kot odskočno desko za prihodnjo kariero

Priložnosti za mlade v EU

Mladi imajo možnost zaposlitve v naslednjih institucijah Evropske unije: Evropski komisiji, Svetu Evropske unije, Evropskemu parlamentu, Sodišču Evropskih skupnosti, Evropskemu računskemu sodišču, Ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropskemu varuhu človekovih pravic. Za izbor kadrov skrbi Evropska služba za izbor kadrov (EPSO), ki na podlagi rezultatov standardnih preverjanj izbere najuspešnejše kandidate.

JASMINA ANTONIJEVIČ

Delo v evropskih institucijah je zanimivo, raznoliko in nudi možnosti za napredovanje, vendar pa je tudi zelo naporno in odgovorno. Zaposleni morajo biti sposobni delati v kulturno mešanem okolju in obvladovati natrpan urnik, poleg maternega pa morajo dobro poznati vsaj še enega izmed uradnih jezikov EU. Posamezniki z univerzitetno ali enakovredno izobrazbo lahko kandidirajo za delovna mesta ranga A, ki so večinoma administrativne ali menedžerske narave. Večina del je dostopnih posameznikom z univerzitetno izobrazbo katere koli smeri. Obstajajo pa tudi številna delovna mesta, namenjena le določeni kategoriji posameznikov, kot na primer raziskovalcem, jezikoslovcem, informatikom, ekonomistom, strokovnjakom s področja političnih ved, pravnikom itd. Posamezniki z uspešno opravljenim maturitetnim izpitom oziroma doseženo enakovredno ravno visoke ali tehnične izobrazbe ter vsaj dvema letoma relevantnih delovnih izkušenj lahko kandidirajo za delovna mesta ranga B in C. Zaposleni v rangu B so večinoma odgovorni za izvajanje politik Evropske unije, zaposleni ranga C pa opravljajo administrativno in pisarniško delo. Zaposleni ranga D opravljajo osnovna podpora dela. Posamezniki, ki so v institucijah EU zaposleni za nedoločen

čas, so izbrani na podlagi javnih razpisov v okviru EPSO. Posamezniki, ki delajo za določen čas, ne sklenejo pogodbe z EPSO, temveč neposredno z evropsko institucijo. Vseh osem omenjenih institucij Evropske unije ponuja tudi pripravništva, ki trajajo od 3 do 5 mesecev. Kandidati za pripravništvo v institucijah Evropske unije morajo večinoma imeti univerzitetno ali ena-

ti zaključeno univerzitetno izobraževanje ali enakovredno spričevalo do roka za oddajo vlog, kandidati iz držav članic morajo dobro poznati vsaj dva uradna jezika skupnosti, od katerih mora biti en delovni jezik Evropske komisije, kandidati iz držav nečlanic pa morajo dobro poznati vsaj en delovni jezik Evropske komisije. Evropska komisija letno ponuja dve obdobji pripravni-

tnika fakultete, ki zahteva udeležbo na pripravništvu kot del opravljene študija. Evropski parlament nudi plačano prakso splošne ali novinarske usmeritve, ki je namenjena posameznikom z univerzitetno ali enakovredno izobrazbo in se opravlja pet mesecev. Mladim, ki so že opravili maturitetni izpit ali imajo enakovredno raven visoke ali tehnične izobrazbe, omogoča opravljanje neplačane prakse. Nudi tudi plačano prakso za invalide, namen le-te pa je olajšati invalidnim osebam vključevanje v delo. Praksa je namenjena posameznikom z univerzitetno ali enakovredno izobrazbo in osebam, ki nimajo univerzitetne izobrazbe in traja pet mesecev. Za prevajalce obstaja plačana in neplačana praksa, prva je namenjena posameznikom z univerzitetno ali enakovredno izobrazbo in se opravlja tri mesece v Luksemburgu, druga pa je za mlade, ki so šele na začetku visokošolskega izobraževanja. Za diplomante, ki so že opravili izobraževanje za (konferenčno) tolmačenje in katerih jezikovna kombinacija lahko instituciji koristi, je na voljo omejeno število mest za opravljanje prakse za konferenčne tolmače. Evropski parlament lahko tudi dodeli štipendije pripravnikom za konferenčne tolmače, ki imajo diplomno iz tolmačenja, nimajo pa še delovnih izkušenj. Zaposlitev ponujajo tudi različne evropske parlamentarne politične skupine, za staž pri poslancih v Evropskem parlamentu pa življenjepis pošljete kar njemu. ■

Zaposleni morajo biti sposobni delati v kulturno mešanem okolju in obvladovati natrpan urnik, poleg maternega pa morajo dobro poznati vsaj še enega izmed uradnih jezikov EU.

kovredno izobrazbo in načeloma naj bi bili državljani ene izmed držav članic ali kandidatka za priključitev EU. Število sprejetih kandidatov iz tretjih držav je zelo omejeno. Pripravništvo je lahko neplačano, štipendirano ali pa je posameznikom dodeljeno skromno plačilo, ki delno krije stroške bivanja. Delo praktikantov je podobno delu zaposlenih na delovnih mestih ranga A. Institucije Evropske unije se pogosto razlikujejo tako glede tipa pripravništva, kot tudi glede pogojev, prijave in pravil povezanih z njim. V nadaljevanju sledi pregled možnosti, ki jih mladim ponujajo tri institucije EU, ki so med mladimi najbolj priljubljene. Kandidati za pripravništvo v Evropski komisiji morajo ime-

ti zaključeno univerzitetno izobraževanje ali enakovredno spričevalo do roka za oddajo vlog, kandidati iz držav članic morajo dobro poznati vsaj dva uradna jezika skupnosti, od katerih mora biti en delovni jezik Evropske komisije, kandidati iz držav nečlanic pa morajo dobro poznati vsaj en delovni jezik Evropske komisije. Evropska komisija letno ponuja dve obdobji pripravništva, v okviru teh dveh obdobji pa lahko pripravništvo traja najmanj tri in največ pet mesecev. Obstajata dve različni obliki pripravništva na Evropski komisiji, prevajalsko pripravništvo v okviru Generalnega direktorata za prevajanje in administrativno pripravništvo v okviru ostalih Generalnih direktorats in splošnih služb, ki so večinoma locirani v Bruslju. Generalni sekretariat Sveta Evropske unije vsako leto razpiše 70 mest za pripravništvo, ki v povprečju traja 5 mesecev. Namenjeno je državljanom držav članic EU, ki imajo pred rokom za oddajo vlog univerzitetno diplomno ali enakovredno izobrazbo. Ponujajo tudi neplačano pripravništvo študentom tretjega, četrtega ali petega le-

Brez Štajercev ni košarke

V Mariboru se igra najboljši nogomet, v Celju in Velenju rokomet, odbojka je bila nekoč prestižna, najboljši košarkarji in trenerji s štajerskega konca pa so ljubljanski Olimpiji skozi desetletja vivali moč, prepoznavnost. Brez Štajercev ni košarke, vse se začne in konča pri Štajercu.

MILAN LAZAREVIČ

Izbor Jureta Zdovca za selektorja slovenske košarkarske reprezentance je bil nekoliko presenetljiv, hitrost dogodkov, ki so sledili tej potezi Košarkarske zveze Slovenije, je bila neverjetna. Če je še njen predsednik Dušan Šešok dejal, da bo selektor znan sredi decembra, je poteza ob koncu novembra šokirala.

Jure Zdovc naj bi bil človek, ki bi slovensko ladjo končno pripeljal do evropskega vrha. Sam je ob izboru dejal, da že na naslednjem evropskem prvenstvu pričakuje boj za kolajno.

Pogumno, ni kaj, saj je domača javnost lačna uspehov, hkrati pa sita neverjetnih zgodb oziroma iskanja izgovorov za izogibanje igranja v reprezentanci. To je najbolj prišlo do izraza v obdobju selektorja Aleša Pipana, zadnje kvalifikacije za olimpijske igre so potrdile neenotnost, pomanjkanje pripadnosti državnih reprezentanci.

Obstaja več zgodb, zakaj je prišlo do tega. Eni pravijo pomanjkanje komunikacije na relaciji zveza – reprezentanti, drugi spet govorijo o ljubosumju. Pipanu ni uspelo spraviti skupaj vseh najboljših, čeprav je bil na dobri poti, da bi postal najuspešnejši slovenski selektor in bi še naprej vodil izbrano vrsto. Tako pa mu ostane tolažba, da je kot prvi s Slovenijo prišel v četrtfinale evropskega prvenstva, prvič se uvrstil na svetovno prvenstvo in igral kvalifikacije za olimpijske igre v Pekingu.

Zdovc naj bi zdaj povezal pretrgane niti, skupaj spravil najboljše igralce v zgodovini slovenske države, boril se za najvišja mesta. Za dober rezultat bo treba veliko dela. Za direktorja reprezentance je zbral dolgoletnega prijatelja Marijana Kraljevića. Ta naj bi v tej sezoni otipal pulz vseh kandidatov, z obiski spremenil način komuniciranja. Če se po jutru dan pozna, je bil nje-

gov prvi obisk v Moskvi, kjer igrajo trije Slovenci, naznanilo svežega vetra pri odnosu do državnega dresa. A naloga za naprej ne bo lahka, saj je Nesterović napovedal slovo, Vujačić pa še ni pozabil leta 2003, ko so ga pred potjo na EP na Švedskem pustili kar na cesti. Imeti vse najboljše pomeni zbrati dvanajst različnih karakterjev, ambicij in želja. Sestavljanje mozaika ne bo enostavno.

Zdovc kot jabolko spora

Seveda Zdovca čaka delo še v domači košarkarski instituciji, Unionu Olimpiji. Njegov izbor je trajal kot kakšna zajfnica, ki jo lahko spremljamo na različnih televizijskih kanalih, od novembra še na domači nacionalni. Strasti so se razvele ravno pri izboru Zdovca, ki je postal jabolko spora. Podpredsednik kluba Peter Vilfan je odstopil, ker se ni več videl v vlogi, ko bi lahko odločal. Ravno Zdovčev izbor mu ni bil po godu, saj sta še iz preteklosti imela neparavnane račune. Ker je v klubu prostora le za enega, se je Vilfan umaknil. Sprva ni hotel dajati izjav, nato ob dnevu slovenske košarke spravlljivo dejal, da Zdovca podpira in da mu je treba omogočiti vse za nemoteno delo. Verjetno je imel prste vmes ljubljanski župan Zoran Jankovič. Oba sta mu namreč pri srcu, saj sta bila na njegovi kandidaturi listi na lokalnih volitvah. Vilfan je takrat prišel v mestni svet, Zdovcu to ni uspelo. Ker pa Jankovič ne mara sporov, še posebej ko gre za košarko, je posredoval, saj smo že po tekmi regionalne lige proti Budućnosti videli vse tri nasmejane. Zdovcu je moštvo selekcioniral njegov predhodnik Aleksandar Džikić. Ta je pod težo slabih rezultatov moral oditi, Zdovc pa naj bi z obstoječim kadrom naredil več. Evroliga je zavožena, se pa da narediti kaj več v jadranskem tekmovanju. Četrto mesto, ki pelje na zaključni turnir, je najverjetneje zamujeno, so pa možnosti visoke uvrstitve vsaj do

Jure Zdovc naj bi spravil slovenski košarkarski voz na pravo pot.

petega mesta in priprava moštva za naslednjo sezono. Pravzaprav so vsi v en glas za Zdovca, ki naj bi potegnjen slovenski košarkarski voz na pravo pot. Vseeno pa nad njim visi meč

iz preteklosti. Odkar se ukvarja s treniranjem, na nobenem položaju ni zdržal dolgo. Lani je bil trener Bosne, vrnil jo v jadransko tekmovanje, nato pa odšel. Podobni zgodbi sta iz

Imeti vse najboljše pomeni zbrati dvanajst različnih karakterjev, ambicij in želja. Sestavljanje mozaika ne bo enostavno.

Slovana in Splita. A očitno je napočil čas, da 42-letni bivši trofejni košarkar pokaže, da je sposoben trofeje osvajati tudi kot trener. Za pravo vrednost njegovega dela bo treba nekoliko potrpeti, ker nič ne nastane čez noč, ampak je pot do uspeha proces.

Štajerci so zakon

A zgodba okoli slovenske košarke ne more mimo najbolj športne slovenske pokrajine – Štajerske. Kljub neredu pri financiranju športa in delovanju so rezultati očitni. V Mariboru se igra najboljši nogomet, v Celju in Velenju rokomet, odbojka je bila nekoč prestižna, najboljši košarkarji in trenerji s štajerskega konca pa so ljubljanski Olimpijci skozi desetletja vivali moč, prepoznavnost.

Brez Štajercev ni košarke, vse se začne in konča pri Štajercu. Ivo Daneu je stopil v Fibino hišo slavnih, Mik Pavlovič je priznani predavatelj na Fakulteti za šport. Štajerci so dali največ reprezentantov v bivši Jugoslaviji. Vilfan in Zdovc sta osvajala olimpijske, svetovne in evropske kolajne. Od osamosvojitve so prav tako Štajerci igrali pomembno vlogo. Trener Zmago Sagadin je Celjan, bivši direktor Olimpije Radovan Lorbek je mladost preživel v Mariboru. Oba sta Olimpijo pripeljala na zaključni turnir Evrolige 1997, Olimpija je 1994. leta osvojila pokal pokalnih zmagovalcev. Naj bi bila tudi zaslužna, da je klub kasneje zašel v dolgove in je še zdaj v sanaciji. Od osamosvojitve so štirje Štajerci vodili slovensko izbrano vrsto. Prvi je bil Sagadin. Boris Zrinski in Aleš Pipan sta otroštvo preživela v Mariboru, nato se preselila v Celje. Zdajšnji selektor je iz Slovenskih Konjic.

Pomembni člani ali kar organizatorji igre v reprezentanci so ravno Štajerci. Bistričan Sani Bečirovič igra sijajno pri Lottomatici, Štajerca najdemo v ligi NBA, kjer sta Beno Udrih in Saša Vujčić. Če bodo vsi trije nastopili na evropskem prvenstvu na Poljskem, bo slovenska igra imela štajerski pridih. Za uspeh bodo zaslužni Štajerci, za neuspeh pa krivi prav tako – Štajerci. Kamorkoli se obrneš, naletiš na Štajerca. Brez Štajerske ni uspeha v športu, vsaj v igrah z žogo ne. Štajerca bi lahko zaščitili kot blagovno znamko, zagotovilo za kakovost na področju športa. Če želiš uspeh, strast, napetost, vzemi Štajerca, ker Štajer'c te nikoli ne pusti ravnodušnega. ■

Milan Lazarevič

Če so lani kot novinci, ki so dobili povabilo, nekoliko sramežljivo vstopili v evropsko klubsko elito, je tokrat zgodba povsem drugačna. Blejci so v predtekmovanju pokazali izkušnost, konkurenčnost drugim moštvom in uvrstitev v drugi del lige prvakov je postala realnost.

Odbojkarji Bleda v tej sezoni navdušujejo z nastopi v ligi prvakov

Blejsko moštvo je slovenska reprezentanca v malem, saj je v njem večina kandidatov za izbrano vrsto, ki bo letos igrala na evropskem prvenstvu. To je dobra osnova za selektorja Gregorja Hribarja, ki ima tako rekoč uigrano zasedbo. In kje je vzrok, da je klub, ki sploh nima lastne dvorane, ampak mednarodno ligo igra v Radovljici, ligo prvakov pa v Tivoliju, zasenčil domačo odbojgarsko sceno, predvsem pa starejša odbojgarska centra Maribor in Kanal?

Ključni trenutek pri vzponu blejske odbojke ima prihod znanega gospodarstvenika in bivšega politika Hermana Rigelnika v ta klub. Kot direktor podjetja Autocommerce, zdaj ACH, je v blejskem kolektivu videl vizijo kluba, saj ga sodobnimi prijemi vodijo mladi in ambiciozni ljudje, poznavalci razmer v domačem okolju. Tekme so paša za oči, košarkarji Olimpije so v njihovi dvorani dobili konkurenco v Bledu.

Bled premore 1,2 milijona evrov letnega proračuna, kar je za slovenske odbojgarske razmere veliko, a za boj z evropskimi velikani drobiž. Zato te zmage še toliko bolj odmevajo. Herman Rigelnik tega projekta skoraj gotovo ne bi mogel izpeljati v Mariboru, ker bi naenkrat imel preveč zaslužnih odbojgarskih »borcev« in »tovarišev« okoli sebe, ki se čutijo poklicane deliti nasvete, kakšen naj bi bil model kluba v Mariboru, čeprav jih je povozil čas. Sam ima rad red in disciplino, v »totem« mestu pa bi bile težave. In če bi Rigelnik prišel v Maribor, bi to po-

menilo slovo »borcev« in »tovarišev«. Enkrat je sredi sedemdesetih že sodeloval pri sanaciji Metalne, nova sanacija, tokrat odbojgarska, bi bila verjetno še težja.

Od zgodovine in spominov se ne da živeti, metode, ki so za odbojko veljale v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, so zastarele. V mariborski odbojki, kot domala celotnem gospodarstvu v regiji, niso znali ali pa hoteli sprejeti sodobnih smernic, čeprav so ves čas bili ljubljenci (če izzamemo nogomet) mariborske športne politike. Imeli so najboljši položaj v mestu, kar zadeva dvoranske športe. Maribor je vlak zamudil leta 1994, ko je prvič proti Salonitu izgubil prestol. Nato tavanje, kratki prebliski niso bili dovolj, da bi se ponovno vrnili na prestol. Iz preprostega razloga, ker ni bilo jasne vizije kluba. Nekoliko nenavadno je financiranje z občinskimi sredstvi obrobnega odbojgarskega kluba Galeja v višini, ki bi si jih zaželel kakšen prvligaš. Razlog naj bi bil pospešen razvoj mladih talentov. A tudi to ni pomagalo, da bi ustvarili generacijo, vsaj približno podobno tisti, ki je leta 1986 zagospodarila jugoslovanskemu prostoru. V vseh letih so ustvarili le nekaj izjemno nardarjenih posameznikov, ki pa so potem izbrali druge sredine. Pravega »skavtinga«. Se je kdo vprašal, zakaj največji biser Tine Urnaut še kot srednješolec ni prišel v bližnji Maribor, ampak se je z Raven podal na Bled. Tako smo lahko iz ust »borcev« in »tovarišev« slišali izjave, da jim Bled krade njihove

otroke, ker nimajo toliko denarja, da bi jih zadržali. V resnici iščejo izgovore za lastno nesposobnost. Ni vse v denarju. Igralec čuti, kje bi lahko napredoval, saj ga jalovo delo v domačem okolju ne veže. Kriza odbojke je odsev športnega stanja v mestu, kjer se nič ne premakne. Le nekaj novih športnih objektov na pomeni, da bodo talenti kar sami rasli v ase. Ni programov, odstotek kategoriziranih športnikov primerjavi z drugimi slovenskimi kraji vztrajno pada. Riba smrdi pri glavi, torej pri politiki Športne zveze Maribor in Zavoda za šport, ki je preimenovan v Urad za šport. Skrbniki mariborskega športna so vsa ta leta menili, da so nezamenljivi, da so si izmislili šport, da so edini, ki lahko odločajo o delitvi pogače. Če pogledamo upravni odbor SZM, potem pridemo do šokantnega podatka, da je povprečna starost članov čez 60 let. Novih, predvsem mlajših obrazov ni, če je kdo nekoliko glasnejši in skuša opozoriti na napake, je hitro utišán, sam pa nato izgubi voljo. Za majhen pretres med modreci je poskrbelo nedavno imenovanje novega direktorja urada. Ta ne izhaja iz mariborskih športnih krogov. Ker je z zdravami neobremenjen, bi bil lahko prijetno presenečenje. Za bistvene premike bo treba storiti več. Čas je, da »borci« in »tovariši« prepušijo položaj mlajšim, obetavnejšim, prodornejšim. Tudi blejski klub ima v svojem naslovu predznak DTV Partizan, a so vodilni v klubu »partizansko« miselnost že zdavnaj opustili. ■

Veličastna »La Traviata«

Giuseppe Verdi velja najbrž za enega izmed pomembnejših, če ne kar najpomembnejšega opernega ustvarjalca, saj menda ni nikogar, ki ne bi poznal vsaj kakšne njegove opere. La Traviata (1853) govori o ljubezenski zgodbi, ki se osredotoča na razpon med družbeno socialno sprejemljivostjo in uporom goreče zaljubljenega srca.

ALJAŽ SELINŠEK

Italijanski virtuoz iz Parme je bil rojen leta 1913., in še danes glede natančnega datuma, obstaja med poznavalci nestrinjanje, saj eni menijo, da se je Verdi rodil 9. oktobra, medtem, ko drugi datum predstavljajo za en dan naprej. Od njegovega življenjepisa, ki niti najmanj ni zanimljiv, bomo omenili le nekaj podatkov in se natančno posvetili njegovemu delu. Verdi je ob rojstvu dobil ime Joseph, ki pa je zgolj zapisano na njegovem krstnem listu, strast do glasbe pa je kazal že kot otrok, saj je kot ministrant v vaški cerkvi občudoval orgle. Omenimo še lahko, da sta mu umrla tako hčerka kot sin in namreč pred uprizoritvijo njegove prve opere z naslovom Oberto, kasneje, pred izvedbo naslednje z naslovom Lažni Stanislav, ki pa je že bila napisana za milansko Scalo, pa še žena. Nabucco, naslednja opera, pa je seveda bila sprejeta z navdušenjem, saj so tisti Italijani, ki so bili pod avstrijsko oblastjo, v vlogi hebrejskih pevcev v babilonskem suženjstvu videli sebe in tako predstavlja že prvo Verdijevo delo, ki bo za večno zapisano v zgodovino kot veličastno in operno genialno. Prav je tudi, da se posvetimo delu La Traviata, ki je nastalo v t. i. avtorjevem drugem ustvarjalnem obdobju, ki je trajalo od leta 1851 do leta 1862¹, in predstavlja eno izmed oper, ki bi lahko ob še nekaj izbranih drugih predstavljale vzorec tovrstne umetnosti. Prvi podatek, ki ga lahko za La Traviato omenimo, je, da je njena premiera v Benetkah zaradi neprimernih kostumov, sodobne zgodbe in občinstva, ki ni razumelo globoke resnice, ki jo je avtor hotel izraziti, doživela polom, ampak ko jo je avtor delno spremenil, je požela uspehe, ki trajajo še danes. Zgodba kot taka je povzeta po znamenitem romanu Alexandra Dumasa z naslovom Dama s kamelijami in je v osnovi tragična, saj govori o, če lahko rečemo, nesojeni ljubezni. V osnovi gre za poveščevanje kurtizane in romanca med dvema zaljubljenecema, ampak na-

vsezadnje je delo tragedija, kjer ne bo prostora za pompozne, srečno obarvane konce.

Zgodba se odvija okrog Violette in Alfreda, ki ji že v prvem dejanju izpove svoja čustva. Violetta je namreč priredila zabavo, kjer se je pojavil tudi Alfredo in kmalu po začetku se odvije znameniti prizor, ko mu izbranka poda cvet kamelije z navodilom, da jo lahko obišče, ko bo cvet ovenel. V naslednjem dejanju smo sprva priča ljubezenskemu življenju mladoporočencev na podeželju, ki pa se kmalu konča, saj ob odsotnosti Alfreda Violetto obišče njegov oče Georg in jo prosi, naj ga zapusti, kar se tudi zgodi, in namreč s pomočjo pisma. Vse skupaj je še nekoliko bolj tragično, saj Alfredo Violetto najde ob pisanju, ona pa mu naroči, naj pismo prebere potem, ko bo že odšla. Naslednja slika drugega dejanja je zanimiva zaradi srečanja dveh »nekdanjih« zaljubljenecv na zabavi, ki se konča pričakovano, s sporom, saj Alfredo v besu užali Violetto, ki se je tam pojavila z baronom, ki predstavlja tedanjega njenega partnerja. Nenazadnje se ob svarilu njegovega očeta zave, da je ravnal nečastno. Tretje dejanje je prežeto s tragiko, saj spremljamo Violetto v zadnjih urah njenega življenja, ko ima pljučnico in ostane ji zgolj nekaj ur življenja. Pomembno pa je, da se zaljubljenca v teh zadnjih urah ponovno »združita«, saj je Alfredo ob spoznanju resnice, da ga je zapustila »pod prisilo«, kar mu prizna oče, spoznal, da še ga vedno ljubi. Ampak vsemu navkljub je za srečen konec prepozno in tako Violetta v zadnjih sekundah dela umre in tragično pristane na Alfredovih rokah. Delo velikokrat uporabi kontrast veselja in bolečine in s tem še toliko bolj neposredno nakazuje tragično vlogo glavne akterke. Tako lahko vidimo od raznih zabav tudi pustno rajanje, kjer ob umiranju Violette Pariz od veselja in »pustnega rajanja« kar gori. Najverjetneje ni potrebno posebej

poudarjati, da opera vsebuje lepo število arij, ki so se zaradi takšnih in drugačnih razlogov zapisale v zgodovino kot predstavnice »veličastnega« oziroma postale kar vzorec opere, kot na primer znameniti

ta napitnica, »Libiamo, ne lieti letici«, »Sempe Libera« in tako naprej. Kot zanimivost lahko navedemo podatek, da so vlogo Violette odigrale med drugim tudi zelo znane operne pevke, od katerih sprva lah-

Premiera La Traviate v Benetkah zaradi neprimernih kostumov, sodobne zgodbe in občinstva, ki ni razumelo globoke resnice, ki jo je avtor hotel izraziti, doživela polom, ampak ko jo je avtor delno spremenil, je požela uspehe, ki trajajo še danes.

Eden izmed glamurozno veličastnih prizorov iz »La Traviate«.

ko omenimo Mario Callas, v Ameriki rojeno grško sopranistko, ki je umrla stara komaj štiriinpetdeset let in še danes velja za divo operne glasbe oziroma veličastno umetnico, nadalje Joan Sutherland, Avstralko, za katero je tudi Pavarotti dejal, da ima glas stoletja, tudi Anno Mofo, italijansko Američanko z odmevnim glasom in neverjetno fizično privlačnostjo, nenazadnje pa tudi mlado Angelo Gheorghiu, Romunko, ki je rojena komaj leta 1965. Tudi vlogo Alfreda so odigrali največji tenorji, kot sta na primer Luciano Pavarotti in Plácido Domingo. Slavnostna premiera je bila v SNG Maribor 28. 11. 2008 in je požela veličastne kritike. Ne samo da jo je na oder postavil znameniti Hugo de Ana, katerega zgodovina popelje v sodelovanje na največje operno gledališke parkete, ampak je tudi sama izvedba, pri kateri so torej ključni akterji prav pevci, izvrstna. Poslušati Petyo Ivanovo,

ko prepeva znamenito arijo »Addio del pasato«, ki izraža notranjo stisko, je preprosto rečeno nadčloveško in genialno. Prav gotovo pa je, da tudi preostanek operne zasedbe oziroma tudi druge »igralke«, ki igrajo Violetto, torej Lana Kos, Olga Fomičova in Sabina Cvilak, niso nič kaj slabše od omenjene, tako da bo vtis obiska pri katerekoli zasedbi vrhunski. Floro igra znamenita, postavna Irena Petkova, Annino Svetlana Čuršina, Alfreda pa neverjetna Cosmin Ifrim in Marius Manea. Pri operi, za katero ni niti najmanj presenetljivo, da velja za eno izmed najveličastnejših kdajkoli, in pri izvedbi, ki je resnično vrhunska, je razumljivo, da SNG Maribor prejema samo najveličastnejše kritike in pohvale.

¹ V tem obdobju sta prav tako nastali operi *Rigolletto* in *Trubadur*.

»Realnost«

Piše: Dario Svetej

Čeprav je konstrukcija realnosti vselej kočljiva zadeva, opažam, da postaja antagonizem med svetom, ki ga promoviramo, in tistim, ki ga živimo, vse večji. Še več: vse pogosteje se mi zdi, da se zadeve okoli nas bliskovito zaostrujejo. Da vrag preprosto jemlje šalo. In pri tovrstnih občutkih nikakor nisem edini. Ta opaža krizo in recesijo z vsemi odpuščanji in podražitvami vred, drugi benti nad nesposobnostjo in sprenevedavo naravo domačih in tujih politikov, tretjega skrbijo nova vojna žarišča. Tu so seveda še grozeče podnebne spremembe, tone in tone stresnih novic, afer in škandalov, o katerih se mnogi tako radi pridušajo ob slovenskih gostilniških šankih, tu in tam udarijo s pestjo po njih in si nato preprosto naročijo še enega. Alkohol je tod na srečo še zmeraj poceni, še zmeraj pomiri in potolaži, pravijo. Kaj bi se sekirali in pametovali, ko pa ob kozarčku na hitro pozabiš na probleme. Sladka pozaba. In vsesplošna letargija in poneumljanje v deželi šentflorjanski, vam rečem. Zakaj bi se človek angažiral za rešitev težav, ko pa po mnenju marsikaterega tukajšnjega modrijana »sam ne moreš nikoli ničesar spremeniti,« vsi ostali pa te »itak nikoli ne podprejo.« Razen če seveda ne gre za njihove riti in delovnanje, ki s seboj ne prinaša nikakršne nevarnosti. Časa, da bi se na koncu izkazala resnica, pogosto tako ali tako ni. Hja, ni časa, ker je treba reševati druge težave in afe-re. In ni res, da pri nas vlada kriza in ni biznsa. »Biznis je, odkar imamo borzo, Šrote, Gantarje in Bavčarje, vse lafa od tedaj, ko smo tovarne vzeli delavcem in jih podarili lastnikom.« Neumnosti? Neumnosti so se pri nas poče-

le že davno pred večnim Ruplom in vse bolj potečim se Pahorjem. Pamet pa je s teh krajev zbežala že v času prejšnjih vladnih garnitur, katerih člani so se v zadnjih letih le malce bolje premešali oziroma prelevili. Se še spomnite, kako so nas gospodje na oblasti še nedavno prepričevali, kako nam s štirimi milijoni pridnih rok nikakor ne more spodleteti? Kako bomo, takole po Janševo sproščeni, že kmalu postali svetilnik Evrope ter jo dohiteli ne le po cenah, temveč tudi po plačah? In kaj se je zgodilo potem? Nič hujšega, svet se je le ponovno zavrtel v smeri zategovanja pasov in novih podražitvev. In spet so seveda vsega krivi tisti drugi! Tam čez lužo so vse skupaj zakuhali, mi pa smo kajpada čisti kot solza, ne? Narobe! S svojo brezbriznostjo smo krivi, a še zdaleč ne toliko kot ve(se)ljaki, ki so doslej veselo zapravljali, zdaj pa bi kar naenkrat šparali. Še nedavno so hiteli kupovati falcone in patrije, zdaj pa kar naenkrat pridigajo o skromnosti in opozarjajo na previdnost. Brez skrbi, Slovenija gre naprej tudi v letu 2009, še naprej nas bodo zadolževali in skoraj gotovo lahko od njih pričakujemo nove Šentvide, avtoceste brez odstavnih pasov, pa tudi nova diplomatska predstavništva s sramotno nesposobnimi oziroma neprimerni kadri. Da bi se v tujino naši politiki vozili z rednimi letalskimi linijami po vzoru politikov mnogo premožnejše Švice? Se hecate?! Ali se nismo pod kozolci že davno naučili, da je pomembna predvsem podoba, ne pa vsebina? Le kaj bi si tujci mislili o nas, če se pri nas ne bi vse bleščalo predvsem na zunaj in se mi ne bi obnašali vsaj malo po balkansko? ■

Leni Riefenstahl – zani

Bila je ena najbolj kontroverznih žensk 20. stoletja. Nemška igralka, režiserka, producentka in fotografinja, ki se je zapisala v zgodovino predvsem kot avtorica razvpitih dokumentarno-propagandnih filmov v času tretjega rajha, še po smrti sproža polemike in buri duhove.

DARIO SVETEJ

Brezobzirna karieristka, osebna prijateljica Adolfa Hitlerja in Josepha Goebbelsa, nacistka ...

To so le nekateri izmed očitkov, s katerimi so za časa njenega življenja označevali kontroverzno nemško filmsko ustvarjalko, fotografinjo in avtorico dokumentarno-propagandnih filmov Leni Riefenstahl. Riefenstahlovi, ki je leta 2003

PODLUPO

Od plesalke do igralka in filmarke

Helene Bertha Amalie Riefenstahl se je rodila leta 1902 v Berlinu. Sprva je blestela kot plesalka, vendar se je po poškodbi kolena navdušila za filmsko umetnost, pri čemer jo je vzpodbujal in ji pomagal prijatelj Arnold Fanck, ki jo je nekoč opazil na odru ter jo angažiral pri svojih filmih. Riefenstahlova je nastopila v številnih nemških filmih z gorsko tematiko, med katerimi so filmofilom najbolj znani: Sveta gora (1926), Veliki skok (1927), Nevihta nad Mont Blanc (1930), Modra svetloba (1932) in »SOS Iceberg« (1933). S svojimi upodobitvami pustolovskih, drznih in moralno neomadeževanih žensk je žela občudovanje sodobnikov, ob sodelovanju z režiserji, kot so bili Fanck, Bela Balatz in Carl Mayer, pa si je pridobila tudi prva filmska znanja in izkušnje, ki jih je kasneje s pridom uporabljala in nadgrajevala pri svojih mojstrovinah.

umrla v 101. letu starosti za posledicami raka, so doslej (po pravici in krivici) očitani marsikaj, pa vendarle ji nikoli nihče ni odrekal njenega umetniškega talenta in samosvoječa čuta za estetiko. Kljub temu da je nesporno bila eno izmed najučinkovitejših propagandnih orodij v službi tretjega rajha, je bila tudi inovatorica ter pionirka filmske in fotografske tehnike. Po mnenju filmskega strokovnjaka Marcka Cousinsa je bila ob Orsonu Wellesu in Alfredu Hitchcocku najbolj talentirana filmska ustvarjalka svoje dobe, nekateri pa jo celo označujejo za največjo filmsko umetnico 20. stoletja.

V službi tretjega rajha

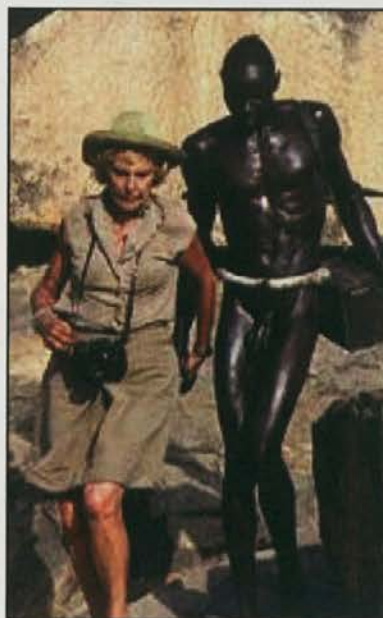
Čeprav si je Helene Bertha Amalie Riefenstahl po koncu 2. svetovne vojne na vso moč prizadevala znebiti etikete nacistične režiserke, ji to nikoli ni uspelo. Deloma so bile za to krive njene izjave, s katerimi je v javnosti želela ustvariti podobo politično naivne in nevedne umetnice, predvsem pa so jo pri tem ovirala številna dejstva iz njene preteklosti, ki si jih je hote ali nehote »izbrisala« iz spomina. Kot mlada igralka je bila namreč velika občudovalka Adolfa Hitlerja, kasneje pa je postala celo njegova osebna prijateljica. Zasebno je prijateljela tudi z Josephom Goebbelsom in naklonjenost obeh nato s pridom izkoriščala za snemanje svojih filmov, katerih cilj je bil – tega ne kaže pozabiti – povečevanje nacistične ideologije, stranke in kajpada vodje. Kljub temu da je Riefenstahlova to zmeraj zanikala in trdila, da je le izkoristila ponujeno prilžnost, da bi se potrdila kot umetnica, ter da je snemala zgolj dokumentarce v skladu s svojo umetniško vizijo, nikoli ni mogla zavrnila kritikov, ki so njenim filmom pripri-

sovali predvsem propagandno vrednost. Po mnenju poznavalcev to drži še toliko bolj, ker je Riefenstahlovo mnogo bolj kot dokumentirana realnost zanimala njena lastna vizija.

Kakorkoli že, njena najbolj razvpita stvaritev je propagandni dokumentarec o šestem kongresu nacionalsocialistične stranke v Nürnbergu leta 1934 z naslovom »Triumph des Willens« (Zmagoslavje volje). Kot je znano, je Leni zanj od nacistov dobila veliko vsoto denarja, ves potrebni material in vso podporo, sama pa se je z njim izjemno izkazala. Montaža filma je trajala kar 18 mesecev, toda njegov uspeh je bil popoln. Film je bil izvrstno zmontiran in tehnično izveden, in čeprav je zanj prejela mednarodne nagrade (zlato medaljo v Benetkah 1935 in na Svetovni razstavi v Parizu dve leti kasneje), je na koncu postal tudi največja ovira za njeno povojno kariero, saj so Riefenstahlovo poslej vsi doživljali predvsem kot režiserko nacističnih propagandnih filmov. Izdelek, ki naj bi prihodnjim generacijam prikazal nastanek in moč tretjega rajha in ki danes slovi kot eden najboljših primerov propagande v filmski industriji, zgodovinarjem vsekakor ponuja odlično vpogled v nacistične metode propagande ter nenazadnje v sposobnosti Adolfa Hitlerja, da narod prepriča v svoja stališča.

Zmagoslavju volje je kmalu sledil manj znani 18-minutni film »Tag der Freiheit – Unsere Wehrmacht« (Dan svobode – Naša vojska, 1935). Tematika je bila znova kongres NSDAP, natančneje parada nemške vojske skozi Nürnberg, ki naj bi svet prepričala v pripravljenost in moč nove nemške vojske. Zadnji v slovitem opusu Riefenstahlove je bil dvodelni dokumentarec Olympia. Ta kajpada ni spregovoril o nacističnem kongresu, temveč o olimpijskih igrah, ki so leta 1936 potekale v Berlinu. Prvi del nosi naslov Praznovanje naroda, drugi pa Praznovanje lepote. Poudarek je bil na lepoti teles atletov, kar lepo razkriva pomen, ki so ga nacisti posvečali kultu telesa. Za snemanje tega filma je bilo angažiranih kar 42 sne-

malcev, uporabljene so bile premikajoče se kamere, podvodne kamere, teleobjektivi, fotografije iz zraka, revolucionarna je bila uporaba počasnih posnetkov in uporaba glasbe. Tudi ta stvaritev Riefenstahlove, ocenjena z mnogimi presežniki, je pobrala številne mednarodne nagrade (Pariz 1937, Benetke 1938, Mednarodni olimpijski odbor 1939), a je z njo Leni le še dokončno potrdila svoj sloves nadarjene umetnice v službi nacističnega režima.

čevana in spoštovana

Neizbrisljivi madež sodelovanja z zločinskim režimom

Po vojni je Riefenstahlova zaradi svojih filmov preživela štiri leta v (hišnem) zaporu. Čeprav nikoli ni bila članica NSDAP in čeprav je zavrnila kar nekaj Hitlerjevih predlogov, da posname še kakšen film, ji to ni prav nič pomagalo, da bi se rešila etikete nacistične režiserke, ki se je držala vse do njene smrti. Po vojni se je pač znašla na črni listi umetnikov, ki so sodelovali z bivšo

oblastjo, in čeprav se je sedaj z velikim uspehom posvetila fotografiji, so jo mnogi časopisi bojkotirali še dolga leta. Toda Leni se ni dala. Dolga leta si je prizadevala popraviti svoj umetniški ugled. Z neverjetno voljo do življenja in umetniškega dela ji je to vsaj deloma uspelo. Pozornost svetovne javnosti je ponovno vzbudila z vrhunskimi fotografijami na začetku sedemdesetih let preteklega stoletja, še zlasti s fotografijami pripadnikov sudanskega plemena Nub in zavzemanjem

zanje. Leta 1972 je fotografirala takratne olimpijske igre v Nemčiji, sledile so objave odmevnih fotografij njenega velikega občudovalca Micka Jaggerja in njegove Biance, prijateljstvo z Andyjem Warholom ...

Za vselej odločno in trmasto žensko res ni bilo počitka. Pri svojih 71. letih si je izpolnila življenjsko željo in se vpisala na tečaj potapljanja, da bi se lahko posvetila podvodni fotografiji. Seveda je pri tem morala lagati o svojih letih, vendar je znova dosegla svoj cilj. Snemala je pod vodo in od tega početja je ni odvrnila niti visoka starost, niti morski psi, s katerimi se je bojevala nekajkrat zelo od blizu. Po dolgih petih desetletjih je Leni javnost znova presenetila z dokumentarcem »Underwater Impressions« (Podvodne impresije), svojevrstno zbirko čudovitih posnetkov, ki jih je posnela med svojimi več kot 2000 potopi v Indijskem oceanu v obdobju petindvajsetih let. Tedaj 99-letna Riefenstahlova je s tem porušila še en rekord – postala je namreč najstarejša režiserka dokumentarca v zgodovini.

Leta 1997 je kazalo, da bo Leni morda vendarle uspelo izbrisati madež, ki si ga je nakopala s sodelovanjem z nacističnim režimom. Organizacija Cinecona, ki se ukvarja z obnovo in prikazovanjem starih filmov, ji je podelila nagrado za življenjsko delo, javnost pa je bila znova ogorčena. Sovraštvo do Riefenstahlove oziroma ogorčenje zaradi njene umetnosti ni minilo niti po njeni smrti leta 2003. Ko so se na ameriški podelitvi oskarjev leto dni kasneje poklonili vsem filmskim umetnikom, preminulim v preteklem letu, so kajpada omenili tudi Leni. Poleg glasnega negodovanja dela občinstva v dvorani je tedaj sledil tudi protest Inštituta za holokavst, ki je Riefenstahlovo navedel kot lep primer za to, »kako lahko umetnost postane izrojena v službi fašizma, rasizma in genocida.« Podpredsednik ameriške Akademije za filmsko umetnost in znanost Sid Ganis je tedaj pojasnil, da obstaja povsem preprost razlog za to, da so se poklonili tudi njej. »Omenjena je bila, ker je bila umetnica in

je sedaj več ni,« je tedaj dejal Ganis. O umetnici, ki je bila velik del svojega dolgega in vznemirljivega življenja osovražena, obsojana in cenjena prav tako kot tudi njena umetnost, zgodovinarji, biografi in filmski strokovnjaki sicer še zdaleč niso rekli zadnje besede. Vendar njena dela, kljub negativni publiciteti, ostajajo svojevrstni dokument časa, predvsem pa dokaz ustvarjalne moči in znanja osebe, ki je film nekoč poimenovala za svojo edino in večno ljubezen. ■

PODLUPO

Nikoli se ni opravičila

Riefenstahlova se nikoli ni opravičila za svoje sodelovanje s Hitlerjem, čeprav je obžalovala, da so jo vse življenje povezovali z nacističnim režimom. Vse do smrti je trdila, da je le izkoristila ponujeno priložnost, da bi se potrdila kot umetnica, ter da ni vedela za koncentracijska taborišča in ostala nacistična grozodejstva, četudi je bilo nedavno ugotovljeno, da je za potrebe svojega filma »Tiefland« kot statistke uporabila romske otroke iz taborišč, ki so se po koncu snemanja tja morali tudi vrniti. Riefenstahlova je priznala, da je Hitlerja osebno nadvse občudovala. »Brezkompromisno sem zavrnila rasno teorijo nacistov, zato nisem mogla postati član stranke, toda vseč mi je bila njegova socialna politika,« je zapisala v svoji avtobiografiji leta 1987. Sicer pa se je Leni Riefenstahl svojo vznemirljivo življenjsko zgodbo odločila tudi posneti. Medtem ko je leta 2000 snemala biografsko izpeljanko filma o svojem življenju, je v Sudanu preživela padec s helikopterjem, nato pa ji po boleznih zamisli žal ni več uspelo dokončati.

Decembrski dnevi so čas, ko navadno izrečemo številne tople besede, preslišimo kakšno ostro in ovrednotimo preteklo delo. Je pa to tudi čas želja ...

Skrajni čas

Čeprav je bushizem podžgal aktivizem med družbeno-politično ohromljenimi glasbeniki in drugimi akterji ameriške popularne kulture, kakšnega opaznejšega skupinskega angažmaja nismo dočakali v zadnji petletki. Medtem ko na vseh koncih sveta vre, ko se kuha prva recesija v 21. stoletju, ko so po Franciji zagorele molotovke še po grških ulicah, je punt v popularni kulture passé! Če že je, je instant, kot so Chejeve majice. Tudi pri nas smo zadnja leta pričeli bolj ali manj pasivnemu odzivu. Laibach so nad vsem s svojim konceptualizmom. Radikalnejše kulturno-umetniške poteze ostajajo na varni razdalji od širše javnosti, za zidovi avtonomnih shajališč ali v galerijskih okvirjih. Sredinski milje domače popularne kulture je izoblikoval stališče, da ga politika ne zanima, da se v to ne razume, da je njegovo poslanstvo predvsem in samo zabavati. »Za slovenskega umetnika je sicer najbolje, če vseskozi ponavlja, da o politiki nima mnenja, ker ga ne zanima,« je recimo povedal Vlado Kreslin v začetku decembra bralcem Žurnala.

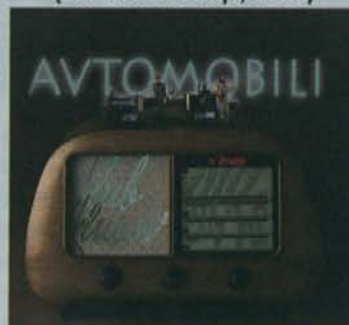
Zoprno se je pečati s slovensko politiko, ki deluje samo na ravni »naši« proti »vašim« ali po pripadnosti »levemu« ali »desnemu« bloku. Parlamentarne stranke, koalicija in opozicija so obsedle Slovence, ki kot da ne znajo samostojno oblikovati svojega (a)političnega stališča. ■

Ostudna politizacija je segla v vse pore življenja. Skupaj s tabloidizacijo in silikonizacijo tudi v kulturo. V njej je zavladovalo domačijstvo na turbo pogon, ki doživi vrh piramide v prenosih parlamentarnih razprav. Kulturni standardi so padli zelo nizko. Nevtralnost in ignoranca naših umetnikov in kulturnikov, ki se ne znajo opredeliti do dogajanja v javnem življenju in družbenih problemov, sta le še poglobila duhovno krizo. Hočeje biti nad vsem tem. Vendar zgolj en primer! Če poješ z vso dušo in telesom ciganske pesmi, ne moreš ostati hladen in neprizadet ob pogromu na romsko družino.

Čas bi bil, da se naši kulturniki in umetniki zavedo svoje družbene vloge. Da so oblikovalci javnega mnenja, da lahko kot mnenjski voditelji stopijo naproti hujskačem, da vplivajo na medijsko in kulturno krajino. Pred leti se je Janez Škof pritoževal nad tem, kaj vse morajo narediti slovenski igralci, da preživijo. Kaj bi se pa zgodilo, če bi skupno odklonili nastopanje v naših malih klinikah, strasteh, sosedih, swingerjih? Seveda je težko preživeti na tako majhnem kulturnem trgu, kot je slovenski, vendar prodajati se za vsako ceno v različnih razvedrilnih oddajah, v katerih kažejo ne le, kako pojejo ali plešejo, ampak tudi razlagajo, kako kuhajo, šivajo, delajo in vzgajajo otroke, je daleč od njihovega poslanstva. ■

Klub klubov (V živo)

(ZKP RTV Slovenija, 2008)

AVTOMOBILI

Novogoriški Avtomobili so iz zadnje generacije jugoslovanskega pop rocka 1980. let. Kljub razpadu naše rajneke sta brata Vuksanovič premagala vse ovire in ohranila pri življenju iskreno pop godbo. Po osmih albumih in dveh retrospektivnih zbirkah je na vrsti še v živo odigran izbor pesmi na Valu 202, ki potrjuje, da ni razloga za skrb. Motor dobro teče, šasija in karoserija sta ohranjeni. Udobna vožnja je zagotovljena!

Razirklinga

(Subkulturni azil, 2008)

KVINTON

Deset novih skladb razkrije, kje so se gostilniško-kavarniški vagabundi zadrževali zadnja leta. Z domačim etno melosom in bluesom prepojena gostilniška poetika drugega albuma kar kliče, da jih ujamemo v kakšni špelunki, kjer brusijo in kuhajo kozmične pesmi izgubljenih in tragičnih junakov iz sosednje ulice. Samo enkrat se ljubi se dobro sliši s ptujskega naslova Kvinton, kjer je Tom Waits srečal Calexico.

Moj svet

(Reflektor, 2008)

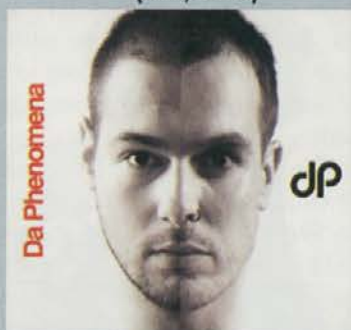

MARKO VOZELJ

Tisti, ki še vedno ugibajo o razlogih za odhod Marka Vozlja iz Čukov, dobijo odgovor na to vprašanje na njegovem samostojnem albumu. Spisal in naredil je pesmi, ki niso padle daleč od drevesa, a tudi ne pod vprašljiv nivo aktualne slovenske popevkarske elite. Ščepc countryja ni tolikšen dodatek, da bi ponujene melodije postale preslane. Ostajajo v okvirih povprečnega govejega popa. Morda pa nam bo le šlo na bolje.

DP

(Arih, 2008)

DA PHENOMENA

Fantovski tandem Anžeta Petroviča – Dagija in Mateta Brodarja naj bi z drugim albumom dosegel zrelost, vendar pa cukerkiki ne nudijo kaj več odraslega od prepričljive izvedbe. Profesionalna glasbenika nas tako z besedili kot z glasbo, ki vleče na funkovsko seksapilnost in všečnost, potegneta v nevarne sfere na meji infantilnosti. Če se ob takšni glasbi zabava slovenski jet set, nas mora biti še bolj strah.

LJUBLJANA

Filmska projekcija **TI, KI ŽIVIŠ**, Cankarjev dom, 15. januar ob 17. uri: gre za tragikomično zgodbo o človeškem obstoju, obnašanju, človeški sreči in želji po priznanju ter ljubezni. Roy Andersson je ustvaril film, ki sledi nizu na videz nepovezanih dogodkov in vpelje veliko likov iz različnih okolij.

Koncert **S TAMBURICO NA POTEPI**, Cankarjev dom, 17. januar ob 19.30 uri: tamburica je glasbilo, ki ima moč, polnost in lahkotnost, zato sožitje milega zvoka tamburic in plesa zagotavlja prvovrstno doživetje za vsak okus.

Koncert glasbenikov **ISABELLE FAUST, ALEKSANDER MELNIKOV IN TEUNIS VAN DER ZWART**, Cankarjev dom, 27. januar ob 19.30 uri: Isabelle Faust in Aleksander Melnikov, ki pogosto nastopata v duetu, sta se tokrat povezala s strokovnjakom za naravni rog – Teunisom van der Zwartom. Središče koncerta bo Brahmsov trio z rogom.

Koncert **RAMBO AMADEUS**, Cankarjev dom, 27. januar ob 20.30 uri: Rambo Amadeus je nedvomno eden najizvirnejših izvajalcev popularne glasbe na območju Balkana in širše. Tokrat se vrača s slovensko premiero albuma *Hipišizik Metafizik*.

Koncert **DAMIR IMAMOVIĆ TRIO**, Cankarjev dom, 3. februar ob 20.30 uri: Trio, ki ga sestavljajo Damir Imamović, Vanja Radoja in Edvin Hadžić, je doslej izdal dva albuma. Z jazzovsko interpretacijo bosenskih sevdalink bodo tudi tokrat očarali občinstvo.

MARIBOR

Gledališka predstava **OD VAJE DO PREDSTAVE – MATIČEK SE ŽENI**, Narodni dom Maribor, 15. januar ob 14. uri: Gledališče za otroke in mlade Ljubljana bo gledalcem natančno prikazalo, kako nastaja gledališka predstava, ob koncu bo sledil še zaključni prizor veseloigre *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*.

Koncert **CAMERATA BERLINSKE FILHARMONIJE**, Narodni dom Maribor, 20. januar ob 19.30 uri: zasedba, ki je bila ustanovljena leta 2001 in jo vodi Alessandro Cappone, se je že večkrat predstavila na koncertih po Japonskem, Franciji, Italiji in Nemčiji. Poslušalce bodo tudi tokrat prepričali z doseganjem največje možne enovitosti in popolne zlitosti zvoka.

Razstava **ARTEAST 2000+**, Umetnostna galerija Maribor, na ogled do 22. februarja: mednarodna zbirka *Arteast 2000+* se je začela oblikovati v 90. letih 20. stoletja in temelji pretežno na delih vzhodnoevropskih neoavantgardnih umetnikov. Namen zbirke je ustvarjati dialog vzhodnega prostora z drugimi prostori.

Razstava **JASMINE CIBIC: DRUGE MITOLOGIJE**, Umetnostna galerija Maribor – Viteška dvorana, na ogled do 22. februarja: Jasmina Cibic je s svojimi deli vseskozi usmerjena k raziskovanju aktualne teme. Najnovejše delo je usmerjeno h komunikaciji s prostorom in obiskovalci.

Kristijan Jeličić

Dočakali smo leto 2009. »Krizno« leto. Leto recesije. Leto odpuščanj. Slednje so namreč temačne napovedi, s katerimi so nam postregli stari modreci.

Živela kriza!

Vsem ekonomistom in bodočim ekonomistom se iskreno opravičujem za svoje tokratno pisanje. Komentiral bom kot laična javnost, saj se moje izkušnje z ekonomijo začnejo in končajo z občasnim obiskom bančnega okenca. Prav bančno okence je dober simbol za začetek finančne »krize«. In vseh ostalih apokaliptičnih napovedi, ki so se nacepile nanjo. Ne verjamem namreč v »krizo«, ker izhajam iz nekaterih predpostavk. Ena je nerazumevanje, da banke potrebujejo državna jamstva za vloge svojih komitentov, saj upam, da se banke igrajo samo s svojim denarjem in ne s tistim, ki ga samo upravljajo. Naj me nekdo popravi, ampak banke razumem kot sodobne trezorje, ki dobivajo denar za zadovoljitev svojih potreb po igranju iz nešteti članarin, prispevkov in drugih stroškov. Nihče me ne bo prepričal, da znaša strošek dviga na bančnem avtomatu pol evra. Ker se takšnih petdesetakov v enem mesecu nabere kar precej, imajo banke dovolj osnove za svoje igrice. Morda bi tudi lažje verjel, da vsa opozorila temeljijo na resničnih dogodkih, če ne bi bili vsi dogodki vnaprej napovedani. Ekonomisti so sporočili, da se je začela finančna »kriza«, zato so prestrašeni investitorji nehali kupovati na svetovnih borzah. Slednje je povzročilo padec vrednosti podjetij in manj razpoložljivega denarja na trgu. Denarja je bilo naenkrat bistveno premalo celo za redne posle in vsako-

dnevno delovanje sistema, torej je prišlo do »krize«. Nato so pametne glave ugotovile, da je potrebno izvesti ogromno finančno injekcijo, in hkrati omenile, da verjetno ne bo dovolj velika. Investitorji so se spet prestrašili, tokrat celo nad nemočjo držav, »kriza« se je samo še poglobila. Našel se je celo nekdo, ki je ugotovil, da si banke pač ne morejo privoščiti posojil. Kot se za pravo »krizo« spodobi, so banke nemudoma zmanjšale vsoto odobrenih posojil, ker vremenoslovci, oprostite finančni analitiki, že vedo. Enako modra je bila reakcija politike. Združena »Evropa« je ob »krizi« pokazala, kako je zares združena, in ljudem sveta pokazala pomen prijateljstva v smislu reka »Homo homini lupus«. Obenem so voditelji evropskih držav svoje državljane seznanili, da je zaposlitev po novem samo še luksuz. Na tem mestu velja pohvaliti tudi usklajeno igro delodajalcev, ki so hiteli z ugotovitvami, da jim nekaj tisoč delavcev res gre navzkriž. Da bo »kriza« zahtevala delovna mesta, so ugotovili. Še bolj zabavno se zdi, da imajo politiki na mizi predlog o podaljšanju delovnega časa izpred enega leta, delodajalci pa diskutirajo o krajšanju delovnega tedna. Še dobro, da smo usklajeni o delovanju proti »krizi« ... No, verodostojnosti manjka že z začetka. Ne pozabimo, da se je argument za 700 milijard dolarjev pomoči glasil: »Potrebovali smo resnično ogromno število.«

Zakaj sploh brati?

Veseli december sem preživel v enem od nakupovalnih središč, kjer sem na stojnici prodajal knjige. Nekega dne, ko se ni dogajalo nič, je prišel elegantno oblečen mladenič, po stilu sodeč ekonomist ali pravnik, in že na daleč vprašal, čemu so vse te knjige sploh dobre. V pomanjkanju boljšega odgovora sem mu odgovoril, da za branje, narkar si je začel ogledovati različne publikacije.

GREGOR LOZAR

Ne zdi se mi naključje, da sem za njegovim nastopskim cinizmom začutil žalost. Konec koncev živimo v resnih časih, ko pa nam grozi recesija in kriza in vse to in bodo dobri menedžerji v splošno dobro prisiljeni odpustiti cele kupe delavcev in bodo le-ti potem prisiljeni vdreti v njihova stanovanja in jih pobiti na najbolj krut možen način in bo revolucija in diktatura proletariata in diktatura proletariatu in sploh vse to sranje. Mimogrede, blazne zaloge Marxovih del, ki so jih hranili v Bukvarni, so pošle v dveh mesecih. Pošast se prebuja, zdaj ni časa za hece. In potem so tukaj še vsi ti umetniki, ki se še kar naprej igrajo svoje igrice dvoma in opozoril in se nasploh branijo početi karkoli koristnega. Ni naključje, da so zelo pametni ljudje skozi zgodovino do-

kazovali, da umetniki niso kaj več kot skupina norcev, ki že od Platona naprej nimajo kaj početi v človeku dostojni družbi. Kako si sploh upajo igrati svoje igrice zdaj, ko pa je nujno postoriti toliko resnih in nadvse nujnih zadev. Izgraditi državo, doseči odrešenje, vzpostaviti moralno, doseči blagostanje in optimalno gospodarsko rast, ko je nadvse nujno, da postavimo svoje difference na stran in ubogamo šefe. Ko je to NUJNO in NEIZBEŽNO. Vprašanje, zakaj sploh umetnost, je bržda staro kot človeštvo samo in resnično je zanimivo, zakaj ga zmeraj postavljajo ljudje s pravimi odgovori. S pravimi rešitvami. Nimalokrat s pravim orožjem. In brž ko ga postavijo, postanejo blagohotni. Umetnost, no v redu, če že mora biti, AMPAK – in zdaj pogoj – biti mora koristna, zveličavna, poučna, profitabilna ... Skratka taka, da odgovarja njihovi nujnosti. Pa

je vseeno nekaj čudnega na tem njihovem vprašanju, zakaj sploh umetnost. Ključen je tisti sploh, ki jo predpostavlja, da ni potrebna. Umetnosti je odrečena pravica do obstoja in potem se mora braniti, utemeljevati, zakaj ima pravico obstajati, dokler ji s prav oholo toleranco prijazno ne postavijo pogojev. Zakaj sploh brati literaturo? Ima me, da bi z vehementno gesto odpravil tovrstna nadlegovanja, a tu je že naslednja past: Vidite, še sami ne vedo, čemu te njihove čudaške igrice. Vprašanja, stara kot človeštvo. A tudi odgovorov se je nabralo kar nekaj. Berimo, da nam ni dolgčas, da se spoznamo, da spoznamo druge, da opazimo vrabca na strehi, da ugotovimo, da nismo edini zveličavi, da zvemo, da je možno tudi drugače ...

Smo v srži? Aristotel pravi, da se umetnost dogaja v polju možnega (kot se znanost dogaja v polju de-

janskega) in, kot bi lahko dejali, se ideologija dogaja v polju nujnega. Navidez ni nič poljubnega, v gospodarski rasti, to je pač nujnost, ki smo ji zavezani. Brez debate. In potem pridejo neke knjige in povejo, da v vsem tem ni čisto nič nujnega, da so to iste bedarije, kot so se dogajale že mnogokrat. Da kadihci niso teroristi, niso notranji sovražnik, niso komunisti, niso čarovnice, niso kristjani, so pa zmeraj isti preganjalci. In imajo zmeraj polna usta nujnosti. In je možno tudi drugače. Noben kralj ne sliši rad zgodbe, v kateri je le berač. Noben rupel zgodbe, v kateri se spremeni v polža. Ljudje bi lahko podvomili. Zakaj brati? Ne vem. Odgovorov je precej in dostikrat si nasprotujejo. Pa vendar se zdi, da je lepota knjig, branja in motrenja prav v njihovi neobveznosti. V dejstvu, da po opravljenem šolanju ni prav nobene nujnosti, ampak ena sama razpoložljivost. S tukaj za vsakega, ki jim je pripravljen posvetiti nekaj časa, če ne druga zato, da ob dobri praksi kuje zdravo teorijo in se s knjigo v roki sprašuje, zakaj sploh bere. Če se vrnem k elegantnemu mladeniču, ki je ta čas brskal po knjigah. Na koncu je kupil tisto, ki jo je skromen prodajalec označil za umetnost. Slednjemu pa se je zazdelo, da se je kupcu v oči naselil nov lik. Pika Nogavička iz časa, ko nujnost še ni bila nujna. ■

~Umetnost~

Žumer 09

UMETNOST ŽE OD NEKDAJ
ODRAŽA STANJE V SVETU...

PRIKAZUJE ZGODOVINO ZMAGOVALCEV
IN PORAŽENCEV, "DOBRIH" IN "SLABIH"...

DANES PA SMO V DOBI, KATERI VLADATA
DENAR IN EKONOMIJA. TAKO KOT OBLIKOVANJE NI
VEČ POJEM UMETNOSTI, AMPAK EKONOMIJE V ISKANJU
PRAKTIČNIH REŠITEV. TAKO JE TUDI UMETNOST
DEFINIRANA Z DENARJEM IN NE Z RAZNIMI
"-IZMI". IZEM DANAŠNJE UMETNOSTI, BI BIL :

„KONCEPTUALNI MATERIALIZEM“!

Hiša jezikov

Tam, kjer
znajo
govoriti
doma.

P 6710/4, 2009

120900890, 1

COBISS

Pri nas se lahko naučite 16 različnih jezikov:

Angleščina	Ruščina
Nemščina	Albanščina
Španščina	Madžarščina
Italijanščina	Makedonščina
Francoščina	Arabščina
Kitajščina	Srbščina
Japonščina	Portugalščina
Hrvaščina	Za tujce slovenščina

Izberite zase najboljši program:

- English Any Time
- Splošni jezikovni program
- Intenzivni jezikovni program v majhni skupini
- Jezikovni program v dvoje
- Individualni jezikovni programi
- FLEX (jezikovni programi za podjetja)
- Priprave za mednarodni izpit
- 30 – urni začetni tečaj eksotičnih jezikov (kitajščina, arabščina, japonščina)

Nudimo
5% popust
za študente in
dijake.

Ob prihajajočih praznikih podarite svojim najbližjim znanje tujih jezikov. Podarite jim DARILNI BON za tečaje Hiše jezikov

Hiša jezikov

Razlagova 22

2000 Maribor

Tel: 02 228 24 55

GSM: 040 414 066

info@hisajezikov.com

MODRA ŠTEVILKA
080 22 31

brezplačna telefonska številka za uporabnike

www.hisajezikov.com

